

2. การคุ้มครองผู้บริโภค

วัตถุประสงค์

(1) เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความเป็นธรรมในการได้รับสินค้าและบริการ จำนวน คุณภาพ มาตรฐานและราคา รวมทั้งให้ผู้บริโภคมีสินค้าและบริการได้อุปโภคและบริโภค พอเพียงกับความต้องการ

(2) เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถเรียกร้องความเป็นธรรมจากผู้ประกอบการค้าได้ในกรณี ที่ผู้ประกอบการเอารัดเอาเปรียบ

มาตรการ

มาตรการที่เกี่ยวข้องได้แก่

(1) ดำเนินการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้แก่ผู้บริโภคด้านข้อมูล ข่าวสาร เกี่ยวกับ ราคา คุณภาพ มาตรฐานสินค้า มาตรฐานการชั่ง ตวง วัด อย่างเป็นระบบเพื่อให้ผู้บริโภคได้ เกิด การเปรียบเทียบ และตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า และบริการได้ในราคาเป็นธรรม ไม่ถูกเอารัดเอา เปรียบ

(2) พัฒนาการกำหนดมาตรฐานเครื่องชั่ง ตวง วัด ที่ใช้ในทางการค้า ให้สอดคล้อง ตามมาตรฐานสากล และพัฒนาระบบให้บริการแก่ผู้บริโภคในการแก้ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบ เรื่องชั่ง ตวง วัด

(3) ปรับปรุงเรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค ให้เป็นไปตามหลัก สากลมากขึ้น อาทิ กฎหมายกำหนดราคาสินค้าและป้องกันการผูกขาด กฎหมายการขายสินค้าตรง ต่อผู้บริโภค กฎหมายเช่าซื้อ

(4) กำกับดูแลผู้ประกอบการให้เสนอขายสินค้าเพียงพอต่อความต้องการและราคาที่ เหมาะสม เพื่อป้องกันการเอารัดเอาเปรียบทางการค้า

(5) สนับสนุนการรวมกลุ่มของผู้บริโภคโดยเน้นกิจกรรมองค์กรเอกชน องค์กร ประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพิทักษ์ผลประโยชน์ของตนเอง

(6) สนับสนุนให้มีการจัดตั้งองค์กรอนุญาโตตุลาการ เพื่อดำเนินการช่วยเหลือ คุ้มครองผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ

(7) กำกับดูแลการประกอบธุรกิจการประกันภัย รวมทั้งประชาสัมพันธ์เพื่อให้เกิด ความเป็นธรรมแก่ผู้เอาประกันภัยและผู้รับประโยชน์

3. การรักษาความเป็นธรรมทางการค้า

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้การประกอบธุรกิจมีการแข่งขันกันมากที่สุดและเป็นธรรมต่อผู้ประกอบการ การค้าด้วยตนเอง และป้องกันไม่ให้เกิดการผูกขาดตัดตอนทางการค้า
- (2) เพื่อให้ภาคเอกชนมีการรวมกลุ่มเพื่อป้องกันสิทธิประโยชน์ของตนเอง
- (3) สนับสนุนให้องค์กรเอกชนส่งเสริมการค้าอย่างเป็นระบบ
- (4) ส่งเสริมการแข่งขันในการประกอบธุรกิจ ภายใต้กรอบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

กรมการค้าภายใน

กรมการค้าภายใน มีโครงการที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับธุรกิจชุมชน 2 โครงการคือ

1. โครงการงานเชื่อมโยงและขยายตลาดสินค้าภูมิภาคสำหรับธุรกิจขนาดย่อม

เป็นโครงการที่ต้องการเพิ่มช่องทางการตลาดเพื่อสนับสนุนสินค้าหัตถกรรม หรืออุตสาหกรรมขนาดย่อมที่มีทุนดำเนินการน้อย ที่หน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนให้การสนับสนุนการผลิต เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสตรี กลุ่มสหกรณ์การเกษตร ฯลฯ

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อส่งเสริมสินค้าหัตถกรรม สินค้าเกษตรแปรรูป และอุตสาหกรรมขนาดย่อมให้มีตลาดรองรับสินค้า และขยายตลาดไปสู่ภูมิภาคอื่นๆ โดยเฉพาะสินค้าที่ผลิตโดยกลุ่มบุคคลที่หน่วยงานของรัฐ หรือเอกชน ให้การสนับสนุนการผลิต
- 2) เพื่อให้กลุ่มผู้ผลิตหรือธุรกิจขนาดย่อมที่มีทุนดำเนินการน้อย เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตร สหกรณ์ ฯลฯ ได้เรียนรู้การตลาดภาคปฏิบัติ เพื่อนำความรู้ไปวางแผนการผลิตและขยายตลาดได้อย่างถูกต้อง เสริมสร้างการพัฒนาตนเองในโอกาสต่อไป
- 3) เพื่อลดการเคลื่อนย้ายแรงงานจากชนบทเข้าเมืองใหญ่ ส่งเสริมให้ประชาชนได้มีงานทำ มีรายได้เพิ่มจากการผลิต
- 4) เพื่อประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานราชการและกลุ่มธุรกิจเอกชนขนาดย่อมในการเผยแพร่สินค้าภายในประเทศ ให้ครอบคลุมไปทั่วภูมิภาค

2. โครงการส่งเสริมและพัฒนาร้านค้าชุมชน และชนบท

กรมการค้าภายใน ได้ให้การส่งเสริมด้านเงินทุนและการเสริมสร้างความรู้ด้านการบริหาร การจัดการธุรกิจอย่างต่อเนื่อง การฝึกอบรมความรู้เพิ่มเติมตามกิจกรรมการค้าที่เพิ่มขึ้น เพื่อสร้างอำนาจต่อรองทางการตลาด ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในท้องถิ่น เพื่อให้การดำเนินการการค้าของร้านค้าชุมชนในชนบท มีความพร้อมที่จะพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ความเข้มแข็ง และการพัฒนาที่ยั่งยืน และให้สามารถเป็นศูนย์กลางในการจำหน่ายผลผลิตในท้องถิ่น และเป็นแหล่งกระจายสินค้าในลักษณะร้านค้าส่ง

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อพัฒนาระบบการช่วยเหลือประชาชนในชนบท ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในระยะยาว
- 2) ให้ประชาชนในชนบทมีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจต่อรองทางการตลาด
- 3) เพื่อพัฒนาร้านค้าชุมชน และชนบทที่ได้จัดตั้งเป็นฐานไว้แล้วให้สามารถประกอบกิจการเป็นร้านค้าส่ง เพื่อช่วยกระจายสินค้าต่างๆ ให้แก่ร้านค้าในบริเวณใกล้เคียงต่อไป
- 4) เพื่อเพิ่มบทบาททางการตลาดของร้านค้าชุมชน ให้เป็นแหล่งจำหน่ายปัจจัยการผลิต และ/หรือเป็นศูนย์กลางในการจำหน่ายสินค้าที่ผลิตได้ในพื้นที่ ทั้งสินค้าทางการเกษตร และผลิตภัณฑ์สินค้าหัตถกรรม และอุตสาหกรรมในครัวเรือน ตลอดจนเป็นแหล่งรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรจากสมาชิกอีกทางหนึ่ง
- 5) เพื่อพัฒนาบุคลากร ผู้บริหารร้านค้าชุมชน ให้เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และทักษะทางด้านการบริหาร การจัดการ การตลาด และการเงิน ตามกิจกรรมทางการค้าที่เพิ่มขึ้น
- 6) เพื่อพัฒนาร้านค้าชุมชนให้เป็นแหล่งรวบรวมและกระจายข้อมูลข่าวสารสารสนเทศต่างๆ สู่ประชาชนในพื้นที่

กรมทรัพย์สินทางปัญญา

กรมทรัพย์สินทางปัญญามีหน้าที่และความรับผิดชอบในการดำเนินการให้ความคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้บริการจดทะเบียนด้านสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า และรับจดทะเบียนข้อมูลลิขสิทธิ์ ให้แก่ประชาชนผู้ประกอบการค้า นักอุตสาหกรรม และนักลงทุน ฯลฯ นอกจากนี้ ยังมีหน้าที่ส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์จากข้อมูลวิชาการด้านทรัพย์สินทางปัญญาอีกมากมาย และมีเอกสารด้านสิทธิบัตร ซึ่งเป็นข้อมูล

ทางด้านเทคโนโลยีสำหรับผู้ที่ต้องการค้นคว้าข้อมูลเพื่อทำการศึกษาวิจัย และพัฒนาการประดิษฐ์หรือออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้มีมาตรฐานที่สูงทัดเทียมกับต่างประเทศได้

ในส่วนของการดำเนินการของกรมทรัพย์สินทางปัญญาที่น่าจะเกี่ยวข้องกับธุรกิจชุมชนในช่วงปี 2539-2540 ประกอบด้วยโครงการต่าง ดังนี้

ชื่อโครงการ	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย
<u>ปี 2539</u>		
1. โครงการประชาสัมพันธ์การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา	1. เพื่อเผยแพร่ความรู้และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องด้านทรัพย์สินทางปัญญา รวมทั้งสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่จะได้รับจากการคุ้มครองตามกฎหมาย 2. เพื่อส่งเสริมให้ผู้ประกอบการขอรับความคุ้มครองในทรัพย์สินทางปัญญาและก่อให้เกิดวินัยทางการค้า 3. เพื่อกระตุ้นให้นักธุรกิจอุตสาหกรรมพัฒนาสินค้าของตน และนักประดิษฐ์คิดค้นได้ทำการวิจัยค้นคว้าและนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ	1. นักธุรกิจ นักอุตสาหกรรม นักลงทุน ผู้ส่งออก และนักประดิษฐ์คิดค้น 2. นิสิต นักศึกษา และคณาจารย์ 3. ประชาชนทั่วไป

2. โครงการพัฒนาวิธีการ แนะนำการจดทะเบียน ทรัพย์สินทางปัญญา	1. เพื่อสนองนโยบายรัฐบาลใน การเพิ่มประสิทธิภาพการ บริการประชาชน 2. เสริมสร้างความรู้ความ เข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการ ขอรับความคุ้มครองสิทธิใน ทรัพย์สินทางปัญญา สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับ ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติ ในการยื่นขอจดทะเบียนแก่ ประชาชน	1. นักธุรกิจ อุตสาหกรรม นัก ประดิษฐ์คิดค้นและ ผู้ส่งออก 2. ประชาชนทั่วไป
<u>ปี 2540</u> 1. โครงการส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ด้านทรัพย์สินทางปัญญา	1. สร้างให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบของกรมทรัพย์สินทางปัญญา 2. เพื่อสร้างภาพพจน์ที่ดีในการทำงานให้กับกรมทรัพย์สินทางปัญญา 3. ตอกย้ำภาพพจน์ที่ดีของกรมทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นหน่วยงานของรัฐบาลที่พร้อมให้ความช่วยเหลือประชาชนและปกป้องสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ของประชาชนไทย	1. นักธุรกิจ ผู้ประกอบการค่านักอุตสาหกรรม ตลอดจนนักประดิษฐ์คิดค้นต่าง ๆ 2. นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป

2. โครงการเพิ่มประสิทธิภาพ ในการบริหารงานด้าน ทรัพยากรทางปัญญา	1. เพื่อสนองนโยบายรัฐบาลในการเพิ่มประสิทธิภาพการรับบริการประชาชน 2. เพื่อให้การบริการรับจดทะเบียนสิทธิบัตรและการรับแจ้งข้อมูลลิขสิทธิ์ดำเนินการด้วยความรวดเร็ว 3. เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านสิทธิบัตรและลิขสิทธิ์ไว้เป็นแหล่งค้นคว้าและหาสถิติได้สะดวกและง่ายต่อการตรวจค้น	1. นักธุรกิจอุตสาหกรรม นักประดิษฐ์ และผู้สร้างสรรค์ตลอดทั้งประชาชนทั่วไปที่ประสงค์จะขอตรวจสอบข้อมูลต่าง ๆ 2. เจ้าหน้าที่ในการตรวจสอบและการบริการด้านข้อมูล 3. ส่วนราชการต่าง ๆ

กระทรวงมหาดไทย

กระทรวงมหาดไทย ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาของแผนมหาดไทย ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ/ธุรกิจชุมชน กล่าวคือ “การเสริมสร้างการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคและท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและยกระดับรายได้ของประชาชน ประกอบด้วยแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือด้านการพัฒนาเศรษฐกิจภูมิภาคและท้องถิ่น การเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชนในการจัดการเชิงธุรกิจ และการเพิ่มสมรรถนะ กระบวนการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนในการพัฒนาเศรษฐกิจภูมิภาคและท้องถิ่น” ยุทธศาสตร์ดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. พัฒนาและส่งเสริมศักยภาพของคนในภูมิภาคและท้องถิ่น ให้มีขีดความสามารถในการประกอบอาชีพที่มั่นคงและมีรายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ
2. พัฒนาและระดมทรัพยากรเงินทุนจากองค์กรภายใน และภายนอกประเทศ ในการพัฒนาทักษะอาชีพ เงินทุน การมีงานทำ เพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น
3. ประสานการฝึกกำลังทางด้านเทคโนโลยี ความรู้ทางวิชาการ ทักษะอาชีพ การบริหารจัดการ การผลิตและการตลาดสำหรับภูมิภาคและท้องถิ่นให้ทั่วถึง
4. เสริมสร้างศักยภาพความร่วมมือในการพัฒนาอาชีพร่วมกันอย่างเป็นระบบและครบวงจรในลักษณะพหุภาคีระหว่างภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน ธุรกิจเอกชน หน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น และประชาชน ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่การพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคและท้องถิ่น
5. ส่งเสริมประสิทธิภาพในการประสานความร่วมมือภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาคมในจังหวัด ในการชี้แนะ แก้ไขปัญหา และพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดและกลุ่มจังหวัด

แผนงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม/พัฒนาธุรกิจชุมชน ประกอบไปด้วย 2 แผนงานหลัก ได้แก่

1. การเสริมสร้างความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจภูมิภาคและท้องถิ่น โดยพัฒนาทักษะและโอกาสทางเศรษฐกิจของครอบครัวและองค์กรชุมชนอาชีพ เสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน ส่งเสริมบทบาทของธุรกิจเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน
2. การพัฒนาธุรกิจชุมชน โดยเสริมสร้างสมรรถนะ สนับสนุนและพัฒนาเงินทุน พัฒนาการตลาด และปรับระบบการบริหารจัดการภาครัฐในการส่งเสริมความเข้มแข็งของการพัฒนาธุรกิจชุมชน

แผนการเสริมสร้างความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจภูมิภาคและท้องถิ่น มีแนวทางการดำเนินการดังนี้

1. การพัฒนาทักษะและโอกาสทางเศรษฐกิจของครอบครัว และองค์กรชุมชนอาชีพ โดยประสานความร่วมมือระหว่างส่วนราชการ ภาครัฐกิจชุมชน องค์กรชุมชนอาชีพ องค์กรพัฒนาเอกชนและหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ดังนี้

1.1 พัฒนาอาชีพของคนในชุมชน โดยเน้นคนยากจน ผู้ด้อยโอกาส สตรี และเยาวชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ด้วยการให้ความรู้วิชาการ ทักษะการพัฒนาอาชีพ สนับสนุนเงินทุน ส่งเสริมการรวมกลุ่มการผลิต และสร้างระบบการบริหารจัดการร่วมกัน

1.2 ประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมความรู้การบริหารจัดการเชิงธุรกิจแบบครบวงจรให้แก่องค์กรชุมชนอาชีพ

1.3 ประสานการจัดหางานในลักษณะการรับช่วงการผลิต

1.4 สนับสนุนข้อมูลข่าวสารเพื่อเป็นสู่ทางการประกอบอาชีพและกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาระบบการผลิต

1.5 สร้างหลักประกันเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการผลิต ตลอดจนติดตามดูแลให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อป้องกันการเอารัดเอาเปรียบ

1.6 เตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพของคนให้สามารถรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ

2. การเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน เพื่อรองรับการกระจายอำนาจและความเจริญทางเศรษฐกิจของชุมชน

2.1 เพิ่มประสิทธิภาพและบทบาทขององค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น องค์กรประชาชน ให้สามารถสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรชุมชนด้านอาชีพ และภูมิปัญญาของท้องถิ่น

2.2 สนับสนุนให้มีองค์กรกลางระดับท้องถิ่น ในการส่งเสริมอาชีพและรับการสนับสนุนความช่วยเหลือจากรัฐ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และศักยภาพของพื้นที่

2.3 สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้การเป็นผู้ประกอบการพัฒนาอาชีพและธุรกิจ

2.4 เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในการส่งเสริมการประกอบอาชีพที่มีสู่ทางเพิ่มรายได้ให้แก่คนในชุมชน

2.5 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน องค์กรภาคเอกชน หน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น และสตรี เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย และแผนการว่าด้วยการพัฒนาอาชีพ การจัดความยากจน และการติดตามผล

2.6 ประสานและสนับสนุนการพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการ อาชีพ และ
ธุรกิจอย่างครบวงจร ได้แก่

(1) การบริหารการผลิต การบัญชี การคิดราคาค่าต้นทุน ราคาขาย การจัด
โรงงาน การควบคุมมาตรฐานสินค้า

(2) การตลาด การสำรวจตลาด การวางแผนการตลาด การโฆษณา
กลุ่มเป้าหมาย

(3) การพัฒนาเงินทุน การจัดหาเงินทุน การติดต่อขอกู้เงินธนาคาร การจัด
ทำโครงการเชิงธุรกิจ รวมทั้งการรวมตัวพัฒนาเงินทุนของตนเอง และการบริหารเงินทุน

3. การส่งเสริมบทบาทของภาคธุรกิจเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชน ให้มีส่วนร่วม
ในการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับต่าง ๆ โดย

3.1 สนับสนุนบทบาทภาคธุรกิจเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชนในการถ่ายทอด
ความรู้ เทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนพัฒนาทักษะอาชีพ การผลิต การตลาด การเงิน
การบัญชี และการจัดการทั่วไป เพื่อวางฐานความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้ชุมชน

3.2 ส่งเสริมชุมชนให้มีอาชีพนอกภาคเกษตรในหมู่บ้าน ชุมชน และการรับช่วง
การผลิตจากธุรกิจเอกชน

3.3 สนับสนุนให้ธุรกิจเอกชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจของหมู่บ้าน
ชุมชน และร่วมลงทุนกับชุมชน

แผนการพัฒนาธุรกิจชุมชน ประกอบด้วยแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1. การเสริมสร้างสมรรถนะองค์กรชุมชนอาชีพไปสู่การเป็นธุรกิจ

1.1 ศึกษาความเหมาะสมของประเภทธุรกิจที่สอดคล้องกับพื้นที่ และศักยภาพ
ของชุมชน

1.2 เสริมสร้างความเข้าใจของประชาชนให้เห็นประโยชน์ของการเป็นเจ้าของ
ธุรกิจในชุมชนที่จะช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน

1.3 ให้ความรู้ในการบริหารในขั้นธุรกิจ เน้นเรื่องเงินทุน การผลิต การตลาด และ
การบริหารการจัดการ

2. การสนับสนุนและพัฒนาเงินทุน

2.1 ระดมทุนจากสมาชิกองค์กรชุมชนอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ร้านค้า
ชุมชน

2.2 สนับสนุนการจัดตั้งและเพิ่มศักยภาพของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เพื่อให้เกิดการระดมทุนของท้องถิ่นและพัฒนาขึ้นเป็นสถาบันการเงินของชุมชนที่สามารถให้การสนับสนุนธุรกิจชุมชนได้

2.3 ประสานการจัดหาเงินทุนจากสถาบันการเงินของรัฐ และเอกชนทั้งภายในและต่างประเทศ

2.4 ภาครัฐสนับสนุนงบประมาณในลักษณะเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ

3. การพัฒนาการตลาด

3.1 พัฒนาศูนย์สาธิตการตลาด และร้านค้าชนบท โดยปรับระบบการบริหารการจัดการให้มีการเชื่อมโยงกับร้านค้า/ตลาดภายนอก

3.2 สนับสนุนและจัดให้มีตลาดกลางถาวรรับซื้อผลผลิตโดยรัฐบาลภาคเอกชน และชุมชนร่วมดำเนินการ

3.3 ประสานกับส่วนราชการต่าง ๆ ที่มีศูนย์ผลิตภัณฑ์ หรือตลาดต่างประเทศรองรับ

3.4 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ธุรกิจเอกชนที่มีความสนใจรับผิดชอบต่อสังคมเข้ามาร่วมทำธุรกิจกับธุรกิจชุมชน โดยความสมัครใจ

4. การบริหารจัดการของภาครัฐในการส่งเสริมความเข้มแข็งของการพัฒนาธุรกิจชุมชน

4.1 ปรับบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจของราชการส่วนกลาง จากที่เคยเป็นผู้ชักนำมาเป็นผู้สนับสนุนด้านวิชาการ เทคโนโลยี เงินทุน การตลาด ข่าวสารข้อมูล ให้ทันต่อเหตุการณ์ และสอดคล้องกับการพัฒนาพื้นที่

4.2 เพิ่มประสิทธิภาพการประสานแผนงาน/โครงการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพร่วมกับส่วนราชการต่าง ๆ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาภาคเอกชน ธุรกิจเอกชน องค์กรชุมชน ในการกำหนดเป้าหมายและการวางแผนพัฒนาอาชีพ การจัดความยากจน และการติดตามผล รวมทั้งจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับแผนงาน/โครงการ

4.3 กระจายอำนาจการพิจารณาแผนงาน/โครงการ และงบประมาณให้หน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมธุรกิจชุมชนให้เป็นไปตามความเหมาะสมและศักยภาพของแต่ละพื้นที่ชุมชน

4.4 สนับสนุนการกระจายบริการพื้นฐานที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาธุรกิจชุมชน

4.5 เพิ่มศักยภาพของเจ้าหน้าที่ในส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นให้มีความรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจอย่างครบวงจร ตลอดจนสนับสนุนให้มีการศึกษาดูงานร่วมกับองค์กรพัฒนาภาคเอกชน และธุรกิจเอกชน

4.6 ประสานความร่วมมือในการดำเนินงานระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา องค์กรต่างประเทศและองค์กรพัฒนาภาคเอกชนในการสนับสนุนธุรกิจชุมชน รวมทั้งกำหนดมาตรการจูงใจให้เกิดความเชื่อมโยงธุรกิจชุมชนกับธุรกิจภายนอกและการเป็นเจ้าของธุรกิจ ในชุมชนร่วมกัน

4.7 สนับสนุนการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงการรับช่วงการผลิตระหว่างธุรกิจขนาดใหญ่ ในภูมิภาคเดียวกัน จังหวัดใกล้เคียง หรือจังหวัดเดียวกัน กับธุรกิจชุมชน เพื่อเป็นการกระจายงานจากเมืองไปสู่ชุมชน

4.8 จัดทำระบบฐานข้อมูลการส่งเสริมอาชีพ โดยรวบรวมรายชื่อผู้ผลิต กลุ่มอาชีพที่ผลิต และผลิตภัณฑ์ที่จัดทำหรือรับจ้างผลิตในแต่ละจังหวัด เพื่อประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้ผู้ผลิต/ผู้รับจ้างมีแหล่งจ้างงานที่กว้างขวางทำให้เกิดการแข่งขันและได้รับค่าจ้างที่เป็นธรรมมากขึ้น

4.9 จัดให้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินธุรกิจอย่างสม่ำเสมอ

กรมการพัฒนาชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชนบทในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 โดยจะเน้น “การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้ครบวงจรทั้งการผลิต การตลาดและเงินทุน เพื่อให้เกิดความยั่งยืน มั่นคง บนพื้นฐานศักยภาพของตนและทรัพยากร ฉะนั้นการพัฒนาอาชีพและรายได้ในรูปกลุ่มอาชีพ การพัฒนาเงินทุนในรูปกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตและกิจกรรมเครือข่าย จะต้องเร่งดำเนินการให้เห็นผลเป็นรูปธรรมอย่างจริงจัง”

ส่วนสาระสำคัญเกี่ยวกับการเพิ่มพูนประสิทธิภาพ และพัฒนากลุ่มและกิจกรรมของกลุ่มในด้านต่าง ๆ ให้มีความเข้มแข็งมั่นคงยิ่งขึ้น ได้แก่

1. เร่งเสริมสร้างความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพเพื่อบริโภคและจำหน่ายเพิ่มรายได้
2. ส่งเสริมทักษะในเชิงธุรกิจ โดยการระดมทุน การผลิต และการตลาด และแสวงหาความร่วมมือจากแหล่งอื่นทั้งภาครัฐ/เอกชน
3. สนับสนุนเงินทุนและโอกาสในการบริการจากแหล่งทุน เพื่อวางแผนการดำเนินงานและพัฒนาศักยภาพของกลุ่ม

4. เน้นการใช้ประโยชน์ เพื่อลงทุนในเชิงธุรกิจมากกว่าให้สินเชื่อ (ให้กู้) อย่างเดียว
ในด้านแผนงาน/กิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจชนบทของกรมฯ จะประกอบด้วย

1. การพัฒนาอาชีพ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมอาชีพ รายได้ และการตลาดของ
ชุมชนในชนบท ตามศักยภาพและพื้นที่ เพื่อสร้างรายได้ สร้างโอกาส และความมั่นคงในการ
ประกอบอาชีพของประชาชนชาวชนบท ทั้งภาคการเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ (ในครอบ
ครัว/แปรรูป และขนาดย่อม)

กิจกรรม 1. สนับสนุนและส่งเสริมกลุ่มอาชีพ

2. สนับสนุนการตลาดและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์และผลิตผลของกลุ่ม
อาชีพ

2. การพัฒนาเงินทุนท้องถิ่น วัตถุประสงค์เพื่อให้มีและใช้แหล่งเงินทุนในการ
ประกอบอาชีพ แสวงหาปัจจัยในการผลิต จัดสวัสดิการของครอบครัว และบริหารจัดการในเชิง
ธุรกิจของชุมชน

กิจกรรม 1. ธารรงค์จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ และให้กลุ่มเป็นแกนหลักด้านเงินทุน
ของหมู่บ้าน

2. ขยายกิจกรรมเครือข่ายของกลุ่มออมทรัพย์ ได้แก่ ศูนย์สาธิตการ
ตลาด กุ้งนาง ธนาคารข้าว และธุรกิจอื่น ๆ

3. เพิ่มพูนประสิทธิภาพและขยายกิจกรรมของกลุ่มด้วยการสนับสนุน
งบประมาณ

4. สนับสนุนและแสวงหาโอกาสให้กลุ่มออมทรัพย์ได้รับประโยชน์
และบริการจากแหล่งเงินทุนต่าง ๆ เพื่อพัฒนากลุ่มและขยายการ
ดำเนินงาน

สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (รพช.)

งานส่งเสริมอาชีพและรายได้ มุ่งสนองนโยบายของกระทรวงมหาดไทยด้านการพัฒนา
คุณภาพชีวิต และขจัดปัญหาความยากจนให้แก่ชาวชนบท ด้วยกิจกรรมส่งเสริมอาชีพทั้งด้านการ
เกษตร อุตสาหกรรมในครัวเรือน การดำเนินธุรกิจเบื้องต้น รวมทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรและ
สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างอาชีพและรายได้เสริมให้ชาวชนบทมีรายได้อย่างมั่นคงตลอด
ทั้งปี

งานส่งเสริมอาชีพและรายได้มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อพัฒนาอาชีพและการสร้างอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้แก่ชาวชนบท โดยจะพิจารณาจากความต้องการของชาวชนบท และความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น ในลักษณะให้ความสนับสนุนแก่กลุ่มอาชีพ และพัฒนาการบริหารกลุ่มอาชีพ รวมทั้งการส่งเสริมชาวชนบทให้รู้จักการค้าเงินธุรกิจ ในลักษณะการจัดตั้งร้านค้าชนบท

งานส่งเสริมอาชีพและรายได้ รพช. เป็นกิจกรรมต่อเนื่องจากงานก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานของ รพช. เช่น ในพื้นที่ที่ได้มีการพัฒนาแหล่งน้ำ การก่อสร้างถนน ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนให้ชาวชนบทมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน รพช. อย่างมีประสิทธิภาพ

การให้ความสนับสนุนตามโครงการส่งเสริมอาชีพ มีวัตถุประสงค์ที่จะสนับสนุนให้แก่วชาวชนบทที่มีขีดความสามารถที่จะพัฒนาอาชีพและประกอบอาชีพเสริมตามที่ตนเองต้องการได้อย่างแท้จริง ดังนี้

1. ให้ความรู้ทางด้านวิชาการในสาขากิจกรรมอาชีพ ที่ชาวชนบทต้องการ โดยสำนักงาน รพช. ประสานงานกับหน่วยงานทางด้านวิชาการ ทั้งภาคราชการและเอกชน จัดการฝึกอบรมเพื่อถ่ายทอดความรู้
2. ให้ความสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการประกอบอาชีพในระยะเริ่มแรกให้แก่กลุ่มอาชีพ โดยกลุ่มจะต้องจัดระบบบริหารวัสดุ อุปกรณ์ให้เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง
3. ให้ความสนับสนุนด้านการประสานงานกับภาคเอกชน เพื่อให้การสนับสนุนด้านการตลาดผลผลิต การจัดหาปัจจัยการผลิต รวมทั้งสนับสนุนให้ชาวชนบทรวมกลุ่มกันดำเนินธุรกิจ ในลักษณะการจัดตั้งร้านค้าชนบท เพื่อเป็นแหล่งจำหน่ายปัจจัยการผลิต และสิ่งของอุปโภคบริโภคในครัวเรือน รวมทั้งเป็นแหล่งรวบรวมผลผลิตของชาวชนบทเพื่อนำออกสู่ตลาด

สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทให้ความสนับสนุนโครงการส่งเสริมอาชีพอย่างต่อเนื่องในช่วงระยะเวลา 3 ปี

ปีแรก ให้ความสนับสนุนการฝึกอบรมทางด้านวิชาการ โดยการประสานงานกับหน่วยงานทางด้านวิชาการ และให้ความสนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการประกอบอาชีพให้แก่กลุ่มอาชีพ

ปีที่สอง ให้ความสนับสนุนการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพตามความจำเป็น และติดตามให้ความสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพพร้อมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ปีที่สาม ติดตามการพัฒนากลุ่มอาชีพให้มีขีดความสามารถที่จะสนับสนุนการประกอบอาชีพของสมาชิกได้อย่างต่อเนื่อง ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

จากสถานการณ์ปัญหาด้านสังคมและแรงงานที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทั้งในด้านฝีมือแรงงานและปัญหาด้านการมีงานทำ รัฐบาลจึงได้บรรจุแนวทาง มาตรการ ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ซึ่งมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมธุรกิจชุมชน ใน 2 ด้าน คือ

1. การพัฒนาสติปัญญา ทักษะ และฝีมือแรงงาน โดยการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพของกำลังแรงงานให้สามารถเข้าสู่กระบวนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้จะมีมาตรการในการส่งเสริม พัฒนา ฝีมือแรงงานในระดับบุคคลแล้ว ยังมีมาตรการในการส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมทักษะในด้านการบริหารจัดการ และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศแก่ผู้ประกอบการ กลุ่มผู้นำทางธุรกิจชุมชน กลุ่มสหกรณ์ ตลอดจนการเพิ่มศักยภาพในการประกอบอาชีพอิสระ และการรับเหมาช่วงแก่แรงงานที่ไม่สามารถกลับเข้าสู่ระบบการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรมและบริการได้

2. การเสริมสร้างโอกาสการพัฒนาเพื่อสร้างอาชีพและการมีงานทำ ดังนี้

- ส่งเสริมการเตรียมความพร้อมให้แก่กำลังคนที่อยู่ในภาคเกษตรกรรม แต่สามารถประกอบอาชีพอื่น ๆ ในครัวเรือนเพื่อเพิ่มรายได้ เช่น การรับเหมาช่วงงานจากโรงงานอุตสาหกรรมมาทำในครัวเรือน หรือชุมชน

- ส่งเสริมให้มีการกระจายข้อมูลข่าวสารตลาดแรงงานอย่างทั่วถึงในภูมิภาค และท้องถิ่น เพื่อเกื้อหนุนการกระจายงานจากโรงงานไปสู่ชุมชน

ส่วนแนวทางหลักของแผนพัฒนาแรงงานและสวัสดิการสังคม ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2540-2544) ในส่วนที่เกี่ยวข้อง จะปรากฏอยู่ในแนวทางหลัก 3 แนวทาง ได้แก่

1. ด้านการเพิ่มและขยายโอกาสการมีงานทำ โดยปรับปรุงการจัดประเภทมาตรฐานอาชีพและอุตสาหกรรมให้ทันสมัย การบริหารการพัฒนาระบบแนะแนวอาชีพ และจัดตั้งศูนย์ประสานการรับงานไปทำที่บ้าน และการประกอบอาชีพอิสระเพื่อทำหน้าที่รับเหมางานจากภาคอุตสาหกรรมหรือนายจ้างไปแจกจ่ายให้กับประชาชนในท้องถิ่น

2. ด้านการเพิ่มศักยภาพและพัฒนาฝีมือแรงงาน โดยการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน สนับสนุนการรวมกลุ่ม การจัดตั้งองค์กร การสร้างเครือข่ายการประสานงานในระดับหมู่บ้าน โดยการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาระบบข้อมูลของคน ชุมชน และสังคม

3. ด้านการเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้ใช้แรงงาน โดยการสนับสนุนให้มีสถาบันพัฒนาการแรงงานและการจัดการ เพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาความรู้และพัฒนาเกี่ยวกับกระบวนการ

การทำงานและการจัดการแก่ผู้ใช้แรงงาน ผู้ประกอบการและผู้ประกอบอาชีพอิสระ ทั้งในและนอกภาคอุตสาหกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและการจัดการ และเพื่อลดปัญหาข้อขัดแย้งในสถานประกอบการ

ในด้านนโยบายหลักของกระทรวงในปี 2540 มี 4 ประการ ดังนี้

1. วางพื้นฐานกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมให้เป็นของประชาชน เพื่อประชาชน ด้วยการปรับปรุงโครงสร้าง กำหนดบทบาท ภารกิจ ตลอดจนพัฒนาบุคลากรให้มีทัศนคติในการรับใช้ประชาชนและสร้างการมีส่วนร่วมขององค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. เร่งรัดการปฏิบัติทั้งปวงเพื่อส่งเสริมการมีงานทำ และการเพิ่มพูนรายได้ของประชาชน ทั้งงานในประเทศและงานต่างประเทศ ด้วยการจัดตั้งบริษัทมหาชน
3. มุ่งพัฒนาฝีมือแรงงาน เพื่อยกระดับความรู้ความสามารถทั่วไปและความรู้ความสามารถพิเศษเฉพาะทางให้รองรับการเปลี่ยนแปลงในด้านการผลิต ทั้งภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และบริการ
4. สร้างฐานสวัสดิการสังคมและความมั่นคงทางสังคมให้กับนายจ้าง ลูกจ้างและผู้ด้อยโอกาสในสังคม โดยเฉพาะเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ และคนพิการ

แผนปฏิบัติการประจำปี 2540 ได้กำหนดให้มีแผนหลักด้านต่าง ๆ สอดคล้องตามแผนพัฒนาแรงงานและสวัสดิการสังคมฯ ดังนี้

1. แผนการเพิ่มและขยายโอกาสการมีงานทำ
2. แผนการเพิ่มศักยภาพและพัฒนาฝีมือแรงงาน
3. แผนการเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้ใช้แรงงาน
4. แผนการส่งเสริมสวัสดิการสังคม
5. แผนการพัฒนาโครงสร้างองค์กรและการบริหาร
6. แผนการพัฒนาระบบสารสนเทศแรงงานและสวัสดิการสังคม

กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน

นโยบายและแผนของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ตามแผนพัฒนาฝีมือแรงงาน ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2538-2539 และ 2540-2544) มีวัตถุประสงค์ 6 ประการ ดังนี้

1. เพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจให้มีความเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง
2. เพื่อสนับสนุนการส่งออก และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของประเทศไทยในตลาดโลก

3. เพื่อให้แรงงานมีคุณภาพและมีคุณภาพชีวิตที่ดี
4. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของแรงงาน
5. เพื่อสนับสนุนการจ้างงานและการมีงานทำ
6. เพื่อให้แรงงานมีรายได้สูงขึ้น

กรมฯ ได้แบ่งกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการดำเนินธุรกิจชุมชน คือ กลุ่มแรงงานผู้ประกอบการขนาดย่อม ซึ่งมีอยู่จำนวนมาก และเป็นแหล่งการจ้างงานที่สำคัญในตลาดแรงงานแบบไม่เป็นระบบ ผู้ประกอบการขนาดย่อมส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับปานกลาง มีความรู้ด้านการบริหาร การจัดการอย่างเป็นระบบไม่มากนัก แต่มีประสบการณ์สูงด้านการปฏิบัติการพัฒนาฝีมือแรงงานให้แก่ผู้ประกอบการขนาดย่อม จะมุ่งเน้นการฝึกอบรมให้มีทักษะในการจัดการ และการบริหารที่เป็นระบบให้มากขึ้น มีความเข้าใจในระบบการบัญชี ภาษีอากร หลักการลงทุนและการตลาด เพื่อให้ผู้ประกอบการขนาดย่อมสามารถพัฒนาและขยายกิจการของตนออกไปได้

ในด้านนโยบายการพัฒนาฝีมือแรงงาน จะประกอบไปด้วยนโยบาย 10 ประการ ดังนี้

1. นโยบายพัฒนาฝีมือแรงงานขั้นพื้นฐาน
2. นโยบายพัฒนากำลังแรงงานกึ่งฝีมือ
3. นโยบายเพิ่มศักยภาพกำลังแรงงานในตลาดแรงงาน
4. นโยบายพัฒนาบุคลากรฝึกเพื่อพัฒนาฝีมือแรงงาน
5. นโยบายพัฒนาเทคโนโลยีการฝึกเพื่อพัฒนาฝีมือแรงงาน
6. นโยบายประสานการพัฒนาฝีมือแรงงาน
7. นโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาฝีมือแรงงานของประชาชน องค์กรประชาชน และองค์กรพัฒนาเอกชน รวมทั้งสนับสนุนให้เอกชนร่วมลงทุนในการพัฒนาฝีมือแรงงาน
8. นโยบายพัฒนาฝีมือแรงงาน เพื่อให้ได้มาตรฐานฝีมือแรงงานแห่งชาติ
9. นโยบายส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการพัฒนาฝีมือแรงงาน
10. นโยบายพัฒนาระบบข้อมูลการพัฒนาฝีมือแรงงาน

ส่วนแผนงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมธุรกิจชุมชน จะมีระบุอยู่ใน 2 แผนงาน คือ

1. แผนงานพัฒนาฝีมือแรงงาน เน้นเรื่องการฝึกอบรมเพื่อเตรียมคนเข้าทำงาน และยกระดับฝีมือให้แก่แรงงานที่อยู่ในตลาดแรงงาน รวมทั้งฝึกอบรมแรงงานในภาคเกษตรกรรม แผนงานนี้ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก ๆ ได้แก่ การฝึกอบรมฝีมือแรงงานในสถาบัน/ศูนย์พัฒนาฝีมือ

แรงงานและสถานประกอบการ การฝึกอาชีพแรงงานในชนบท ส่งเสริมการฝึกตามพระราชบัญญัติ ส่งเสริมการฝึกอาชีพ และการฝึกยกระดับฝีมือแรงงานในและนอกสถาบัน/ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน

2. แผนงานพัฒนาการประกอบการ มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการส่งเสริม แรงงานที่ผ่านการฝึกอบรมด้านอื่น ๆ มาแล้ว หรือมีประสบการณ์การทำงานมาในระดับหนึ่ง ให้ สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพด้วยตนเองได้ กิจกรรมหลัก ๆ จะประกอบด้วย การฝึกอบรมผู้ ประกอบการหรือแรงงานที่ประสงค์จะประกอบธุรกิจของตนเอง จัดตั้งกองทุนหมุนเวียนเพื่อให้ การกู้ยืมแก่ผู้ประกอบการที่ผ่านการฝึกอบรม

กรมประชาสงเคราะห์

จากแผนประชาสงเคราะห์แม่บท ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2540-2544) ได้กำหนดแนวนโยบาย ของกรมฯ ตามทิศทางของแผนพัฒนาประเทศ ฉบับที่ 8 และแผนพัฒนาแรงงาน ฉบับที่ 1 ของ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม โดยมุ่งเน้นการป้องกันและแก้ไขปัญหาทั้งการพัฒนาใน ระดับปัจเจกบุคคล คือ การพัฒนาศักยภาพของผู้ด้อยโอกาสให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ตามขีดความสามารถสูงสุดที่มีอยู่ และการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งแก่ครอบครัวและชุมชน เพื่อเป้าหมายสูงสุดคือการพัฒนาคนนั่นเอง โดยในส่วนของนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมธุรกิจชุมชน ได้ปรากฏอยู่ในส่วนของแนวทางการพัฒนากลุ่มคนยากจนในเมืองและชนบท โดยส่งเสริมการ จัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชนและกองทุนในท้องถิ่นชนบทในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อระดมทุนใน ท้องถิ่นมาช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาของคนในชุมชน รวมถึงการส่งเสริมให้คนในชุมชนชนบท โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยสามารถประกอบกิจการอุตสาหกรรมครัวเรือนและอุตสาหกรรมชุมชน ขนาดเล็กและกลางได้

แนวทางดังกล่าว ได้ถูกนำมากำหนดอยู่ในกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพประชาชนกลุ่ม เป้าหมาย 2 กลุ่ม คือ ชาวเขา และผู้มีรายได้น้อยและมีฐานะยากจนในนิคมสร้างตนเอง

1. ชาวเขา มุ่งเน้นการส่งเสริมและพัฒนาชาวเขาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดย
  - จัดบริการพื้นฐานทางเศรษฐกิจ โดยการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อการ อุปโภคบริโภคและการเกษตร เพื่อสนับสนุนการประกอบอาชีพและรายได้
  - พัฒนาและส่งเสริมอาชีพการเกษตร เพื่อเพิ่มรายได้

- ส่งเสริมและฝึกอบรมอาชีพนอกภาคเกษตร โดยพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานในท้องถิ่น

- ส่งเสริม สนับสนุนการรวมกลุ่ม การจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนหมู่บ้านและองค์กร เพื่อจัดการด้านการผลิตการตลาดสำหรับผลผลิตทางการเกษตร ตลอดจนสนับสนุนให้มีสินเชื่อเพื่อการผลิต

2. ผู้มีรายได้น้อยและมีฐานะยากจนในนิคมสร้างตนเอง

- ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพเพื่อการสร้างงานอาชีพ การเพิ่มรายได้ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกนิคม โดยส่งเสริมการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ งานหัตถกรรมหรืออุตสาหกรรมในครัวเรือน และการส่งเสริมกิจกรรมตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

- สนับสนุนและส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาชุมชน เช่น การจัดตั้งองค์กรประชาชน การจัดตั้งกองทุนหมุนเวียน และการให้สินเชื่อเพื่อการผลิตและการตลาด

กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม

นโยบาย

ให้มีการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และเสริมสร้างความสามารถในการจัดหา และถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศ และการพัฒนาเทคโนโลยี ตลอดทั้งการพัฒนากำลังคนทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในสาขาที่ขาดแคลน ให้มีปริมาณเพียงพอและมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับ และจัดให้มีการพัฒนาบริการพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้อำนาจหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและพัฒนาเทคโนโลยีของประเทศ

เป้าหมาย

1. ให้มีการพัฒนาและนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทั้งด้านการเกษตร และอุตสาหกรรม
2. เพิ่มการผลิตกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้มีความรู้สาขาต่างๆ
3. เพิ่มบววิจัย และพัฒนาของประเทศ

นโยบายของกระทรวงวิทยาศาสตร์ ฯ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมธุรกิจชุมชนคือ นโยบายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มี 2 ประการ คือ

1. ส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง และมีการนำผลไปใช้ด้านสาธารณสุข ประโยชน์ และเชิงพาณิชย์เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งสนับสนุนให้ภาคเอกชนมีบทบาทและลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาเพิ่มมากขึ้น เช่น การจัดหาแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ การให้สิทธิพิเศษด้านภาษี ตลอดจนสิ่งจูงใจต่างๆ ที่จำเป็น
2. ส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ และเทคโนโลยีอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้ เช่น เทคโนโลยีชีวภาพ เพื่อแปรรูปผลผลิตการเกษตรให้เป็นอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งจะเป็นการกระจายรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของชนบทโดยรวม

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ
โครงการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อชนบทและการพัฒนาที่ยั่งยืน

ปัญหาที่มาของนโยบาย

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) ได้จัดทำแผนงานและโครงการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามนโยบายของคณะกรรมการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ โดยมีจุดมุ่งหมายหลักในการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในสาขาที่มีความสำคัญ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และบริการทั้งของภาครัฐและเอกชน ในระยะแรกของการดำเนินงาน สวทช. มุ่งเน้นในด้านการสนับสนุนการผลิตและการบริการของภาคเอกชน ต่อมา สวทช. เริ่มให้ความสำคัญกับภาคชนบท ซึ่งมีพื้นที่และประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ จึงได้จัดตั้งโครงการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อชนบทและการพัฒนาที่ยั่งยืนขึ้น เมื่อ พ.ศ.2537 เพื่อเป็นกลไกในการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ผู้ใช้ในระดับชาวบ้าน ทั้งที่เป็นบุคคลและเป็นกลุ่ม และเพื่อเป็นกลไกในการศึกษาความต้องการในการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาชนบทและการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เป็นภาพรวมที่สมบูรณ์

วัตถุประสงค์ของโครงการ

พัฒนาและใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสม และวิทยาการการจัดการสมัยใหม่ผสมผสานกับภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีมาแต่เดิม โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น เพื่อ

1. การทำมาหากินและการอยู่ดีกินดีของประชาชนโดยทั่วไป
2. อุตสาหกรรมในชนบทระดับเล็กและกลาง
3. เกษตรกรรมในระดับเล็กและกลาง
4. สาธารณสุขของชุมชน
5. พลังงานชนบทและพลังงานที่หมุนเวียนได้
6. การพัฒนาสิ่งแวดล้อมและแหล่งน้ำชุมชน

แนวทางการดำเนินงาน

1. สนับสนุนและดำเนินการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชาวบ้าน ทั้งในระดับชุมชนและระดับบุคคล โดยฝ่ายทั้งองค์กรของรัฐและไม่ใช่อำเภอ
2. สนับสนุนและดำเนินการวิจัยและพัฒนาโดยผสมผสานระหว่างวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิทยาการจัดการและการจัดการและภูมิปัญญาชาวบ้าน

หัวข้อของการพัฒนา

1. การทำมาหากินและการอยู่ดีกินดีของประชาชนโดยทั่วไป
  - ก. การออกแบบและการทอผ้าพื้นเมือง การฟอกย้อม
  - ข. การพัฒนาเครื่องจักรกลการเกษตร การสร้างซ่อมเครื่องยนต์
  - ค. การพัฒนาวัสดุก่อสร้างที่เหมาะสม
  - ง. การพัฒนาโปรแกรมและเนื้อหาการฝึกอบรมในระดับท้องถิ่น
2. อุตสาหกรรมในชนบทระดับเล็กและกลาง
  - ก. การพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารและอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากเกษตรกรรม
  - ข. การพัฒนาอุตสาหกรรมที่ใช้ฝีมือร่วมกับเทคโนโลยี เช่น อัญมณี
3. เกษตรกรรมในระดับเล็กและกลาง
  - ก. การปรับปรุงพันธุ์พืชอาหาร เช่น ถั่วเหลือง ข้าวโพด ถั่ว ข้าว
  - ข. การปรับปรุงพันธุ์ไหม พันธุ์ฝ้าย
  - ค. การใช้พืชพื้นบ้านให้หลากหลายยิ่งขึ้น
  - ง. การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช เพื่อปรับปรุงและขยายพันธุ์
  - จ. การทำและใช้ปุ๋ยหมัก ยาปราบศัตรูพืชจากสารธรรมชาติ
  - ฉ. การปรับปรุงและขยายพันธุ์สัตว์
4. สาธารณสุขชุมชน
  - ก. การป้องกันและปราบปรามโรคติดต่อ
  - ข. โภชนาการชุมชน
  - ค. อนามัยชุมชน
5. พลังงานชนบทและพลังงานที่หมุนเวียนได้
  - ก. การใช้พลังงานแสงอาทิตย์และพลังงานลม

- ข. การใช้พลังงานจากแหล่งน้ำขนาดเล็ก
  - ค. การประหยัดพลังงาน
  - ง. การใช้พลังงานจากวัสดุเศษเหลือทางการเกษตร
  - จ. การใช้พลังงานจากมูลสัตว์
6. การพัฒนาสิ่งแวดล้อมและแหล่งน้ำชุมชน
- ก. การควบคุมมลพิษชุมชน
  - ข. การบำบัดน้ำเสียจากบ่อหรือฟาร์มเลี้ยงสัตว์ขนาดเล็กและกลาง
  - ค. การประหยัดและหมุนเวียน
  - ง. การอนุรักษ์พืชและสัตว์
  - จ. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรณี รวมทั้งแหล่งน้ำ

กระทรวงศึกษาธิการ
แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (พ.ศ.2540-2544)

ด้านการศึกษา

นโยบาย การผลิตและพัฒนากำลังคน

เร่งรัดผลิตและพัฒนากำลังคนให้สามารถประกอบอาชีพและพัฒนาอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเอื้ออำนวยต่อความต้องการและการพัฒนาของชุมชน สังคม และประเทศชาติ

เป้าหมาย

- มีการผลิตและพัฒนากำลังคนระดับกลาง และระดับสูงให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน การประกอบอาชีพอิสระ และตลาดแรงงานทั้งของรัฐ เอกชนให้มีเพียงพอกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การผลิตในอุตสาหกรรมและบริการสมัยใหม่

มาตรการ

- สนับสนุนให้สถานศึกษาภาคเอกชน และสถานประกอบการร่วมกันจัดการศึกษา และฝึกอบรมแก่แรงงานทั้งภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคธุรกิจบริการ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการทำงานทั้งในสถานประกอบการและการประกอบอาชีพอิสระ

นโยบาย การปฏิรูปกระบวนการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน

ปฏิรูปกระบวนการพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอนทุกระดับทุกประเภท โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

เป้าหมาย

- มีการใช้หลักสูตรท้องถิ่น วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต การประกอบอาชีพที่กำหนดโดยสถานศึกษาและชุมชนอย่างจริงจังและกว้างขวาง

มาตรการ

- ให้สถานศึกษาทุกระดับทุกประเภทจัดการเรียนการสอนวิชาชีพเพื่อให้ผู้เรียนสามารถทำงานเป็น มีทักษะในการประกอบอาชีพ มีความสามารถในการจัดการ มีความสามารถในการทำงานเป็นหมู่คณะ

กรมการศึกษานอกโรงเรียน

นโยบายการศึกษานอกโรงเรียน

- ขยายบริการการศึกษานอกโรงเรียนอย่างกว้างขวางและทั่วถึง โดยจัดการศึกษาสายสามัญ สายอาชีพ และการศึกษาดตามอัธยาศัย ให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่อยู่นอกระบบโรงเรียน เสริมการศึกษาในระบบโรงเรียนและประชาชนทั่วไปเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและเสมอภาคเท่าเทียมกัน

มาตรการ การศึกษาอาชีพและอบรมเพื่อพัฒนาอาชีพ

- จัดการศึกษาอาชีพในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อพัฒนาอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล ชุมชน และตลาดแรงงาน

แนวทางการดำเนินงาน

1. สำรวจและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนและความต้องการการศึกษาสายอาชีพของกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งแนวโน้มสถานะที่เกี่ยวข้องกับตลาดแรงงาน เพื่อนำมาวางแผนจัดการศึกษาและพัฒนาอาชีพ

2. วางแผนและดำเนินการร่วมกับหน่วยงานเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพในสาขาและมาตรฐานฝีมือที่ตลาดแรงงานมีความต้องการ

3. ปรับปรุงรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระในรูปแบบที่หลากหลาย

นโยบาย การศึกษาอาชีพ

- จัดการศึกษานอกโรงเรียนสายอาชีพให้สอดคล้องกับสภาพของชุมชนตามแนวชายแดน พื้นที่ตามโครงการพระราชดำริ และหมู่บ้านพัฒนาเร่งด่วนของแต่ละจังหวัดซึ่งเป็นชาวไทยมุสลิม เกษตรกร ผู้ใช้แรงงาน กลุ่มสตรี เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย โดยเน้นทักษะในเรื่องการจัดการ การตลาด คุณธรรม จริยธรรม

จุดเน้น

- จัดสอนวิชาชีพพระยะสันแก่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อขายแรงงานในตลาดแรงงานประเทศเพื่อนบ้าน โดยเน้นทักษะฝีมือแรงงานและความต้องการขาดตลาดแรงงาน และเพื่อให้เห็นช่องทางในการเลือกประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม และให้เป็นสินค้าออกของหมู่บ้าน โดยใช้วัสดุในท้องถิ่นผลิตออกมาใช้และจำหน่าย

มาตรการ

1. สำรวจอาชีพที่ต้องการของตลาดแรงงานและแนวโน้มอาชีพที่เป็นตามต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบันและในอนาคต
2. จัดหาวิทยากร โดยประสานกับหน่วยงานพัฒนาอาชีพอื่นในท้องถิ่นที่สามารถสอนรายวิชาที่เป็นความต้องการของตลาดแรงงาน
3. รวมกลุ่มผู้เรียนและเปิดสอนตามความสนใจและความต้องการของตลาดแรงงาน

นโยบาย กรณีศึกษาอาชีพ

- ส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาวิชาชีพและอาชีพอิสระ ร่วมกับหน่วยงานพัฒนาอื่น ๆ ให้กับกลุ่มเป้าหมาย เกษตรกร ผู้นำท้องถิ่น ประชาชนชายแดน ชาวชุมชนแออัด เยาวชน สตรี คนพิการ ผู้ต้องขัง ทหารกองประจำการ และกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นทักษะในเรื่องการจัดการ การตลาด คุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้สามารถเรียนรู้และนำไปใช้ได้อย่างครบวงจร

กรมอาชีวศึกษา (แผนพัฒนาอาชีพศึกษาระยะที่ 8)

นโยบายที่ 1 ขยายโอกาสการศึกษาและฝึกวิชาชีพให้กว้างขวางและเสมอภาคมากขึ้น รวมทั้งให้สามารถสนองความต้องการกำลังคนทั้งในปัจจุบันและอนาคต

มาตรการ

- ศึกษาทบทวนความต้องการกำลังคนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อปรับแผนการผลิตและพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน
- ให้ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และสตรีได้มีโอกาสศึกษาและศึกษาวิชาชีพมากขึ้นโดย

1. เพิ่มจำนวนการรับในสถานศึกษาที่มีอยู่
2. จัดตั้งสถานศึกษาใหม่
3. จัดหาทุนการศึกษาทั้งให้เปล่าและให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาและฝึกอาชีพ
  - ให้การฝึกอบรมวิชาชีพเพื่อยกระดับแรงงานในภาคอุตสาหกรรมและบริการ รวมทั้งภาคเกษตรกรรม โดยเน้นวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ เพื่อเพิ่มรายได้ให้เกษตรกร
  - มีการวางแผนการผลิตและพัฒนากำลังคน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการตลาดแรงงาน
  - ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มโอกาสการศึกษาและฝึกอาชีพให้กับประชาชน

นโยบายที่ 2 พัฒนาระบบการบริหารจัดการ

มาตรการ

- ส่งเสริมให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้มีส่วนในการให้การศึกษาและการจัดการศึกษาและฝึกอาชีพ
- จัดทุนเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระและส่งเสริมการมีรายได้ระหว่างเรียน

กระทรวงสาธารณสุข

นโยบาย แผน และมาตรการ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินธุรกิจชุมชน ในแผนพัฒนาการสาธารณสุข ตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 และฉบับที่ 8 มิได้มีการระบุนโยบาย แผนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมธุรกิจชุมชนชัดเจนนัก มีเพียงการอธิบายแนวทางการพัฒนาด้านสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องกับชุมชน กล่าวคือ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาสาธารณสุข ที่มุ่งเน้นการพึ่งตนเองของประชาชนและชุมชน ซึ่งเป็นหนึ่งในจำนวนสี่แนวทางการพัฒนา โดยอธิบายว่า

“การพัฒนาสาธารณสุขควรจะเน้นการส่งเสริมให้ประชาชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วม และรับผิดชอบในการแก้ปัญหาสาธารณสุขไปพร้อม ๆ กันกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม บนรากฐานของศักยภาพการพึ่งตนเองที่ประชาชนและชุมชนนั้น ๆ มีอยู่ การพึ่งภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่แล้ว เช่น การรักษาพื้นฐาน การใช้สมุนไพร ฯลฯ หรือการส่งเสริมให้ประชาชนและองค์กรชุมชนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการคุ้มครองผู้บริโภค การรักษาสภาพแวดล้อมและการดูแลสุขภาพของตนเอง ฯลฯ จะเป็นการประกันความสำเร็จ และความยั่งยืนของการพัฒนาสาธารณสุขโดยเฉพาะในด้านที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของประชาชนและสิ่งแวดล้อม นอกจากนั้นยังเป็นการเพิ่มพูนทรัพยากรที่มีค่าในการพัฒนาสาธารณสุขให้เกิดขึ้นอย่างเป็นจริงอีกด้วย”

ในส่วนของนโยบายการพัฒนาสาธารณสุขก็เป็นการอธิบายภาพกว้าง เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามแนวทางทั้ง 4 ประการ ดังเช่น สนับสนุนการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนงานวิจัยและพัฒนาเพื่อการพัฒนาสาธารณสุข บนรากฐานของการพึ่งตนเองในระยะยาว ปรับปรุงบทบาทวิถี ฤๅระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ฯลฯ

ในส่วนกลวิธีในการพัฒนาสาธารณสุขในกลุ่มที่ 1 ได้ระบุอย่างชัดเจนถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดย

- ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนทั้งในชนบทและเขตเมือง มีส่วนร่วมในงานด้านส่งเสริมสุขภาพ ควบคุมป้องกันโรค พื้นฟูสภาพ และรักษาพยาบาลเบื้องต้นได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง
- ส่งเสริมการเพิ่มบทบาทของประชาชนในการตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดปัญหา ความต้องการ วิธีการแก้ไขปัญหา การริเริ่มงานสาธารณสุขมูลฐานโดยชุมชน การบริหารทรัพยากร ทั้งที่ระดมได้โดยชุมชนเอง และที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน

- ส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีในการดำเนินงานสาธารณสุขของชุมชนที่ได้มีการพัฒนาและใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมระหว่างชุมชน โดยรัฐเป็นผู้ให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการ และทรัพยากรที่จำเป็น

- สนับสนุนและส่งเสริมการดูแลตนเอง โดยทางเลือกในส่วนที่สามารถดำเนินการโดยประชาชน เช่น การแพทย์พื้นบ้าน การใช้สมุนไพร และอื่น ๆ ให้เป็นไปอย่างถูกต้อง และเป็นระบบ สามารถประสานกับทางเลือกของการดูแลสุขภาพแผนปัจจุบันได้

- ส่งเสริมการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านสาธารณสุขให้มีความหลากหลาย สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกันอย่างเหมาะสม

- สนับสนุนให้ประชาชน และองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสาธารณสุข โดยเฉพาะในด้านการคุ้มครองผู้บริโภค การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและการแก้ไขพัฒนาสำคัญที่ต้องการแก้ไขโดยเร่งด่วน

ส่วนในกลุ่มที่ 7 การพัฒนาและส่งเสริมการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางด้านสาธารณสุข มีกลวิธีที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีพื้นฐาน อันได้แก่ การแพทย์และเภสัชกรรมไทย สมุนไพร และเทคโนโลยีพื้นฐานอื่น ๆ ให้แพร่หลายมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาสมุนไพร เป็นยาแผนปัจจุบันและผลิตภัณฑ์อื่น ๆ จากสมุนไพรเพื่อนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพอนามัย และกลุ่มที่ 8 การปรับปรุงบทบาทนิติแห่งกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ให้เอื้อต่อการพัฒนาสาธารณสุข มีการระบุถึงกลวิธีในการพิจารณาและพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการใช้สมุนไพรเป็นยา การคุ้มครองผู้บริโภค การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและอาชีวอนามัย การระบาดของโรคสำคัญ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

ส่วนแผนพัฒนาการสาธารณสุข ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาสาธารณสุข ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรชุมชน คือ “องค์กรชุมชนสามารถดูแลและรับผิดชอบสุขภาพอนามัยของคนในชุมชนอย่างเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ” นอกจากนี้ยังมียุทธศาสตร์ ยุทธวิธีในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่

1. ปฏิรูประบบบริหารจัดการด้านสาธารณสุข โดยกระจายอำนาจในการบริหารจัดการและทรัพยากรสาธารณสุขสู่ส่วนภูมิภาค ท้องถิ่น ชุมชน และองค์กรเอกชน ปฏิรูประบบการเงินการคลังด้านสาธารณสุขให้มีประสิทธิภาพและความเป็นธรรม ลดขั้นตอนและระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา รวมทั้งผลักดันกฎหมายและระเบียบวิธีการบริหารงาน นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้มีเครือข่ายในการทำงานร่วมกันทุกระดับทั้งภาครัฐ องค์กรเอกชน ภาคธุรกิจ นักวิชาการ องค์กรประชาชน และสื่อมวลชน

2. เสริมสร้างและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอนามัยให้เหมาะสม โดยจัดระบบประมาณ ให้แก่ชุมชนเพื่อบริหารจัดการเอง ตลอดจนสนับสนุนเทคโนโลยีและวิชาการ การศึกษาวิจัย พัฒนารูปแบบใหม่ ๆ ในการดำเนินการ เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพตนเอง ครอบครัว และชุมชน รวมถึงพัฒนาศักยภาพของประชาชนในการดูแลตนเอง โดยเชื่อมโยงกับระบบ บริหาร และเป็นไปในลักษณะที่ชุมชนดำเนินการเอง โดยลดการจัดตั้งจากภาครัฐ

3. ศึกษาค้นคว้า วิจัย พัฒนา ผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพและเทคโนโลยี โดยปรับปรุง กฎหมายหรือระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการผลิตขึ้นอุตสาหกรรมภายในและการส่งออก และส่งเสริมการมีส่วนร่วมขององค์กรผู้บริโภคและองค์กรผู้ประกอบการ ในการตรวจสอบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมด้านสุขภาพที่มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

นโยบายการดำเนินงานด้านสาธารณสุขในด้านอาหารและยา และการคุ้มครองผู้บริโภค ประกอบด้วยสาระสำคัญ ดังนี้

1. ลดระบบการควบคุมในส่วนที่ไม่จำเป็น ได้แก่ การขออนุญาตต่าง ๆ แต่เข้มงวดกับการกำกับดูแลผลิตภัณฑ์อาหารและยาให้เป็นไปตามมาตรฐาน
2. ให้หาแนวทางในการลดขั้นตอนและระยะเวลาในการขออนุญาตลง และส่งเสริมให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น
3. เร่งพัฒนาศักยภาพของผู้บริโภคให้เท่าทันผู้ผลิต และร่วมตรวจสอบมาตรฐานของสินค้า โดยผ่านสื่อที่มีประสิทธิภาพ เช่น รายการทีวี และสื่อสารมวลชนอื่น ๆ
4. สร้างความโปร่งใส และความเป็นธรรมในการดำเนินงาน
5. พัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ในส่วนภูมิภาคอย่างต่อเนื่อง ให้สามารถช่วงก้ากับดูแลมาตรฐานอาหารและยาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในด้านการคุ้มครองผู้บริโภคจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยีและการสื่อสาร ทำให้ลักษณะรูปแบบอาหารและสินค้าบริโภคต่าง ๆ รวมทั้งบริการทางแพทย์ มีรูปแบบงูใจเพิ่มขึ้น บางส่วนเป็นการโฆษณาเกินความจริง โดยเฉพาะเอกชนมีการขยายตัวมาก ค่าบริการสูงโดยไม่อาจต่อรองราคาได้ คุณภาพสินค้าและการบริการยังไม่ได้มาตรฐาน ผู้บริโภคยังขาดข้อมูลประกอบ ในการตัดสินใจอย่างเพียงพอ

สถานการณ์ของโรคไม่ติดต่อมีการเปลี่ยนแปลงไปมาทั้งในด้านความรุนแรงและลักษณะของโรค รวมทั้งปัจจัยกระทบต่อการระบาดของโรค แต่ลักษณะการดำเนินงานในปัจจุบันส่วนใหญ่ยังเป็นลักษณะเดียวกันหมดทุกพื้นที่ ขาดการเน้นหนักและปรับกลวิธีอย่างเหมาะสม

ส่วนมาตรการในการดำเนินงานของสำนักงาน ได้แก่

1. มาตรการทางการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความรู้

โดยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ฝึกอบรมและประชุมสัมมนาให้ผู้ประกอบการมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่ดีในการพัฒนาคุณภาพและความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ และให้ประชาชนได้มีความรู้เกี่ยวกับการเลือกซื้อและบริโภคผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ โดยผ่านทางสื่อสารมวลชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขทุกระดับ อาสาสมัครสาธารณสุข ตลอดจนกลุ่ม/ชมรมคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขในชุมชน/โรงเรียน

2. มาตรการทางเทคนิควิชาการ

โดยการพัฒนาความรู้ทางด้านวิชาการและเทคโนโลยีในการผลิตให้ทันสมัยสอดคล้องกับสภาพการบริโภคในประเทศ เพื่อนำความรู้นี้มากำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ และส่งเสริมการผลิต พัฒนาระบบวิธีที่ดีในการผลิต มาตรการนี้กระทำโดยการศึกษาวิจัย และการสร้างเครือข่ายการถ่ายทอดข้อมูลทางวิชาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนการรวมตัวกันเป็นชุมชน/สมาคมของผู้ประกอบการ เพื่อการร่วมมือกันพัฒนาเทคนิควิชาการและเป็นผู้แทนในการประสานงานกับภาครัฐ

3. มาตรการทางเศรษฐกิจ

โดยการส่งเสริมสนับสนุนการซื้อและการบริโภคผลิตภัณฑ์ ที่ได้คุณภาพจากผู้ผลิตที่มีวิธีการผลิตเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ดีในการผลิต ซึ่งจะเป็นมาตรการจูงใจทางเศรษฐกิจให้ผู้ประกอบการพัฒนาระบบวิธีการผลิตของตนเอง นอกจากนี้ยังได้ร่วมมือประสานงานกับองค์กรระหว่างประเทศในการกำหนดมาตรฐานเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และเร่งรัดการดำเนินการเพื่อสนับสนุนการส่งออก

4. มาตรการทางกฎหมาย

โดยการพิจารณาอนุญาต การผลิต/การนำเข้า/ส่งออก การจำหน่าย จ่ายแจก การใช้ รับจ้าง การขอใช้ฉลาก การโฆษณา การขึ้นทะเบียนคำรับ รวมทั้งตรวจตราดูแลสถานที่และกระบวนการผลิต ส่งตรวจผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่มีจำหน่ายในท้องตลาด และดำเนินการตามกฎหมาย ลักษณะการดำเนินการจะเน้นการกำกับดูแลมากกว่าควบคุม โดยจะควบคุมใกล้ชิดเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ และอาจมีอันตราย เช่น ยา ยาเสพติดให้โทษ วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท วัตถุอันตราย เป็นต้น

กระทรวงอุตสาหกรรม

นโยบายอุตสาหกรรมของกระทรวงอุตสาหกรรม ในช่วงแผนฯ 8 มุ่งเน้นประสิทธิภาพ และคุณภาพการบริหารงานพัฒนา เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีขีดความสามารถสูงขึ้น และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเน้นการเตรียมความพร้อมให้แก่ประชากรและชุมชนในชนบท เพื่อให้สามารถรองรับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมจากภายนอก โดยนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมธุรกิจชุมชน จะอยู่ในส่วนของการมุ่งเน้นการ “เพิ่มโอกาสการมีรายได้เพิ่ม และมีการทำให้รายได้เพิ่มขึ้นอย่างถาวร อันได้แก่ กิจกรรมด้านการพัฒนา และส่งเสริมอาชีพอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรมไทย จะเน้นการส่งเสริมอาชีพเพื่อให้เกิดการเพิ่มรายได้ที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น ตามโครงการพัฒนาอุตสาหกรรมชนบท ของสำนักงานปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม และโครงการสนับสนุนอุตสาหกรรมในชนบทของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม เป็นต้น” โดยมีแนวทางการดำเนินงานตามนโยบายใน 2 เรื่องคือ

1. ด้านการส่งเสริมอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรมไทย จะเน้นความเข้มข้น และประสิทธิภาพของการดำเนินงานมากขึ้น โดยเปลี่ยนกลยุทธ์จากการพัฒนาแบบปูพรม มามุ่งเน้นการพัฒนาในหมู่บ้านที่มีศักยภาพหรือได้รับการส่งเสริมในขั้นต้นมาแล้ว เพื่อเพิ่มขีดความสามารถให้กับกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้เพื่อให้ราษฎรสามารถประกอบอาชีพได้จริง และปรับเปลี่ยนกลยุทธ์มาเป็น “การรวมกลุ่มแล้วพัฒนา” มุ่งให้ราษฎรรวมกลุ่มกัน บริหารตนเองและพัฒนาอาชีพอย่างเป็นระบบมากขึ้น จากจุดนี้ สำนักงานปลัดกระทรวงอุตสาหกรรมและกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมได้ปรับแผนงานโครงการให้มีความเหมาะสมที่จะพัฒนาในระดับสูงมากขึ้น โดยได้เพิ่มโครงการด้านการฝึกอบรมการจัดการธุรกิจอุตสาหกรรมในครอบครัว และหัตถกรรมไทย ที่มุ่งจะให้ความรู้เรื่องการจัดการที่เหมาะสมสำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมในครอบครัว ในด้านการเงิน การตลาด และการบริหารธุรกิจเบื้องต้น

2. ด้านการรณรงค์ภาคเอกชนเข้าร่วมการพัฒนาอาชีพของประชาชนในชนบทตามโครงการอุตสาหกรรมเพื่อชนบท และโครงการสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมชนบท มีหลักการมุ่งเน้นที่จะรณรงค์ให้ธุรกิจเอกชนเข้ามามีบทบาทในการเกื้อหนุนการพัฒนาระดับครัวเรือน ที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม และการพึ่งพาตนเองได้อย่างถาวรของประชาชน โดยขอความร่วมมือโรงงานอุตสาหกรรมหรือธุรกิจอุตสาหกรรม นำงานจากโรงงานไปใช้ชาวบ้านทำ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ทั้งโรงงานอุตสาหกรรม และชาวบ้านที่รับงานจากโรงงานไปทำด้วย

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

แนวนโยบายการดำเนินงาน ปี 2540 ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม มีกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงาน 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม อุตสาหกรรมในชุมชน และอุตสาหกรรมในชนบท และอุตสาหกรรมภาครัฐและองค์กรเอกชน โดยมีนโยบายการดำเนินงาน ดังนี้

1. การเคลื่อนย้ายอุตสาหกรรมไปสู่ชนบท ด้วยการกระตุ้นส่งเสริมและสนับสนุนให้อุตสาหกรรมในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล เคลื่อนย้ายไปสู่ชนบท ให้อุตสาหกรรมในส่วนภูมิภาคมีโอกาสเข้าถึงข้อมูล และรับความช่วยเหลือในการลงทุน เพื่อให้เกิดการจ้างงานและการกระจายรายได้ไปสู่ชนบท โดยการดำเนินการ ดังนี้

- ศึกษาสู่ทางการลงทุน กระตุ้น ชี้นำ และให้คำปรึกษาแนะนำการลงทุนแก่ผู้ประกอบการ
- บริการข้อมูลอุตสาหกรรมเพื่อประกอบการตัดสินใจลงทุนแก่ผู้สนใจ
- ดูแลช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแนะนำแก่นักลงทุนในนิคมอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม
- เร่งรัดการจัดตั้งและปรับปรุงศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรม

2. การลงทุนในอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมและอุตสาหกรรมครัวเรือน ด้วยการส่งเสริมสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือเพื่อให้เกิดการลงทุนในอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม รวมทั้งอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรมที่อยู่ในชุมชนในเมืองสำคัญ ๆ เพื่อพัฒนาชนบทและยกฐานะความเป็นอยู่ของราษฎรให้สูงขึ้น โดยดำเนินการดังนี้

- กระจายและถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม
- ดูแลช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแนะนำนักลงทุนใหม่และผู้ประกอบการที่มีโครงการขยายกิจการ เป็นลักษณะการอนุบาลโครงการลงทุนอุตสาหกรรม
- สนับสนุนส่งเสริมให้เกิดอุตสาหกรรมสู่ชนบท ในลักษณะ 3 ประสานระหว่างภาครัฐราชการ ธุรกิจเอกชน และคนในท้องถิ่น รวมทั้งองค์กรพัฒนาเอกชน โดยให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของธุรกิจอุตสาหกรรม ดำเนินการผ่านกระบวนการเรียนรู้ ใช้ตลาดเป็นตัวนำเอางานไปหาคน และเอาเครื่องจักรไปยังหมู่บ้าน
- ส่งเสริมสนับสนุนการใช้เงินทุนสนับสนุนบริการ ปรึกษา แนะนำ เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมในภูมิภาค
- ดำเนินการฝึกอบรมอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรมแก่ราษฎร

- ส่งเสริมให้ราษฎรในหมู่บ้านอุตสาหกรรมเป้าหมายที่มีศักยภาพรวมกลุ่มกันผลิตสินค้าอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรม เพื่อจำหน่ายในตลาดท้องถิ่นหรือตลาดในภูมิภาค หรือรวมกลุ่มกันเพื่อรับช่วงการผลิตสินค้าระหว่างหมู่บ้านต่อหมู่บ้าน และระหว่างหมู่บ้านและโรงงาน โดยให้ความช่วยเหลือในลักษณะการอนุบาลกลุ่มราษฎรที่มีความสามารถจำกัด ในด้านการผลิต การตลาด การบริหารจัดการธุรกิจ ฯลฯ

- ส่งเสริมและให้บริการแก่ราษฎรที่ผลิตสินค้าอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรม เพื่อจำหน่ายในตลาดท้องถิ่นและในภูมิภาค

- ให้ราษฎรผู้ประกอบการอาชีพอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรม กู้ยืมเงินทุนหมุนเวียนในการผลิตสินค้า และประสานให้ราษฎรกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินทุนอื่น

3. การลงทุนในอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจ โดยการส่งเสริมและสนับสนุนและให้ความช่วยเหลืออุตสาหกรรมขนาดกลาง และขนาดย่อมให้เกิดการลงทุนเพิ่มขึ้นเพื่อให้เป็นแหล่งงานและแหล่งรายได้ที่สำคัญของประเทศ ด้วยการส่งเสริมสนับสนุนการเชื่อมโยงอุตสาหกรรมให้เกิดการรับช่วงการผลิตระหว่างอุตสาหกรรมขนาดใหญ่กับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม และระหว่างโรงงานกับหมู่บ้าน เป็นการพึ่งพาทางด้านตลาด และเกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างกัน

ส่วนแนวทาง มาตรการ แผนงานที่เกี่ยวข้องด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนในท้องถิ่น มีดังนี้

1. ใช้ตลาดเป็นตัวนำ โดยชักจูงนักธุรกิจเอกชนลงทุนและขยายกิจการในชนบท ให้ชาวบ้านในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในธุรกิจชุมชนหรือหน่วยผลิตที่เกิดขึ้นในชุมชน

2. ให้องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรท้องถิ่น และหน่วยงานอื่น ช่วยเหลือดูแลสร้างความมั่นคงของธุรกิจชุมชน ช่วยเหลือประสานงานระหว่างธุรกิจเอกชนกับกลุ่มชาวบ้านที่เป็นหน่วยผลิต

3. นำผลการพัฒนาอาชีพที่ดำเนินการโดยหน่วยงานอื่น ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมาใช้ประโยชน์เป็นพื้นฐานการคัดเลือกกลุ่มชาวบ้านเพื่อสร้าง “หน่วยผลิต” ในท้องถิ่นร่วมกับธุรกิจเอกชน เป็นการให้ทรัพยากรของแต่ละหน่วยงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสร้างความต่อเนื่องการพัฒนาชนบทให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

4. สนับสนุนด้านอาคารสถานที่ และเครื่องจักรอุปกรณ์ เป็นการอำนวยความสะดวกเป็นจุดทดลอง สร้างความมั่นใจให้แก่ธุรกิจเอกชนและชาวบ้านในท้องถิ่น ที่จะร่วมมือสร้าง “หน่วยผลิต” ของชุมชนในระยะเริ่มแรก เป็นลักษณะการอนุบาลธุรกิจอุตสาหกรรมตั้งขึ้นให้ได้ และมีความเจริญเติบโต

5. เสริมสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ในลักษณะ 3 ประสาน ระหว่างหน่วยงาน
ภาครัฐ ธุรกิจเอกชน และราษฎรในท้องถิ่น เพื่อนำอุตสาหกรรมสู่ชนบท มีองค์กรพัฒนาเอกชนช่วย
เสริมสร้างพัฒนากลุ่มราษฎร และร่วมสร้างธุรกิจชุมชนให้มีความมั่นคงยั่งยืน

ธนาคารแห่งประเทศไทย

เพื่อส่งเสริมให้มีการลงทุนด้านเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรมในชนบท ธนาคารแห่งประเทศไทยจะให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่โครงการด้านเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรม เพื่อใช้เป็นเงินลงทุนหรือเงินทุนหมุนเวียนตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. เป็นโครงการที่อยู่ในข่ายได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากธนาคารแห่งประเทศไทยต้องมีลักษณะดังนี้

- ก. เป็นโครงการด้านเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นในชนบท
- ข. เป็นโครงการที่สามารถก่อให้เกิดความรู้และประโยชน์ในด้านการผลิตและการตลาดแก่ผู้เข้าร่วมโครงการ
- ค. เป็นโครงการที่ผู้เข้าร่วมโครงการมีภูมิลำเนาอยู่ในท้องถิ่นที่โครงการนั้นเกิดขึ้น
- ง. เป็นโครงการที่มีความเป็นไปได้และมีประโยชน์ต่อการพัฒนาชนบท

2. ธนาคารแห่งประเทศไทยจะพิจารณาให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่โครงการที่ธนาคารพาณิชย์เห็นว่าเข้าข่ายตามข้อ 1 ด้วยวิธีการรับซื้อตั๋วสัญญาใช้เงินจากธนาคารพาณิชย์ซึ่งเป็นตัวสัญญาใช้เงินที่เกิดจากกิจการเกษตร และอุตสาหกรรมส่งออกโดยเจ้าของหรือผู้เข้าร่วมโครงการที่ธนาคารพาณิชย์รับรองว่าเป็นผู้ที่พึงมีพึงเชื่อถือได้หรือด้วยวิธีการให้กู้ยืมเงินแก่ธนาคารพาณิชย์ โดยมีตั๋วสัญญาใช้เงินที่ออกโดยผู้เข้าร่วมโครงการเป็นประกัน

3. ธนาคารแห่งประเทศไทยจะให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่โครงการตามข้อ 1 คราวละไม่เกิน 5 ปี และเรียกเก็บดอกเบี้ยจากธนาคารพาณิชย์ในอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเห็นสมควรแต่ไม่เกินร้อยละ 3 ต่อปี โดยธนาคารแห่งประเทศไทยจะกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์คิดดอกเบี้ยจากผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงินในอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเห็นสมควรแต่ไม่เกินร้อยละ 10 ต่อปี

4. ธนาคารพาณิชย์ที่ประสงค์จะขอให้ธนาคารแห่งประเทศไทยให้ความช่วยเหลือแก่โครงการดังกล่าวต้องการศึกษารายละเอียดความเป็นไปได้ของโครงการ พร้อมทั้งให้ความเห็นเกี่ยวกับโครงการดังกล่าว โดยจัดส่งเอกสารที่จัดทำขึ้นตามแนวทางที่แนบให้ธนาคารแห่งประเทศไทย พิจารณาก่อน

5. เมื่อธนาคารแห่งประเทศไทยพิจารณาเห็นสมควรให้ความช่วยเหลือแก่โครงการใดแล้ว ธนาคารแห่งประเทศไทยจะแจ้งจำนวนเงิน ระยะเวลา อัตราดอกเบี้ย หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการให้ความช่วยเหลือตามความเหมาะสมของโครงการนั้นให้ธนาคารพาณิชย์ทราบ

ระเบียบธนาคารแห่งประเทศไทยว่าด้วยการรับซื้อตั๋วสัญญาใช้เงินที่เกิดจากการประกอบกิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อม พ.ศ.2531

- เพื่อส่งเสริมการประกอบกิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อมในส่วนภูมิภาคให้เป็นไปโดยกว้างขวาง อันจะช่วยก่อให้เกิดการกระจายความเจริญและรายได้ไปสู่ประชาชนในระดับท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ธนาคารแห่งประเทศไทยจะให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดย่อม ผ่านธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย โดยการรับซื้อตั๋วสัญญาใช้เงินที่เกิดจากการประกอบกิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อม ดังนี้

1. ธนาคารแห่งประเทศไทยจะให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้าเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีสินทรัพย์ถาวรสุทธิไม่เกิน 10 ล้านบาท และธนาคารแห่งประเทศไทยเห็นสมควร

สำหรับกิจการที่มีโรงงานตั้งอยู่ในเขตจังหวัดกรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ สมุทรสาคร และนครปฐม จะต้องเป็นกิจการที่ใช้แรงงานเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตด้วย

2. ธนาคารแห่งประเทศไทยจะรับซื้อตั๋วสัญญาใช้เงินที่ออกโดยผู้ประกอบการตามระเบียบนี้จากธนาคารพาณิชย์หรือบริษัท โดยตั๋วสัญญาใช้เงินต้องเป็นไปตามข้อกำหนดดังต่อไปนี้

- (1) เป็นตั๋วสัญญาใช้เงินตามแบบที่แนบ
- (2) เป็นตั๋วสัญญาใช้เงินที่เกิดจากการประกอบกิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อมอันสุจริต
- (3) เป็นตั๋วสัญญาใช้เงินที่ออกโดยผู้ประกอบการที่ธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทรับรองว่าเป็นผู้พึงเชื่อถือได้ และธนาคารแห่งประเทศไทยเห็นสมควรให้ความอนุเคราะห์
- (4) เป็นตั๋วสัญญาใช้เงินที่ออกเป็นเงินบาทแต่ละฉบับมีจำนวนเงินไม่ต่ำกว่า 10,000 บาท
- (5) เป็นตั๋วสัญญาใช้เงินที่ถึงกำหนดใช้เงินไม่เกิน 120 วันนับแต่วันที่ธนาคารแห่งประเทศไทยรับซื้อ
- (6) เป็นตั๋วสัญญาใช้เงินที่ออกภายใน 4 เดือนนับแต่วันที่ผู้ประกอบการได้จ่ายเงินไปในการประกอบกิจการ
- (7) จำนวนเงินตามตั๋วสัญญาใช้เงินต้องไม่เกินจำนวนเงินที่ธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทเงินทุนให้กู้ยืมแก่ผู้ประกอบการเพื่อการประกอบกิจการ ทั้งนี้ต้องไม่เกินจำนวนเงินที่ผู้ประกอบการช่วยจริง

(8) เป็นตัวสัญญาที่ธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทรับซื้อ และชำระเงินแล้วตามจำนวนเงินในตัวสัญญาใช้เงิน

(9) เป็นตัวสัญญาใช้เงินที่กำหนดอัตราดอกเบี้ยไม่เกินอัตราดอกเบี้ยที่กำหนดในประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทยเรื่องอัตราดอกเบี้ยและเบี้ยปรับในการรับซื้อตัวสัญญาใช้เงินที่เกิดจากการประกอบกิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อม

(10) เป็นตัวสัญญาใช้เงินที่ธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทได้สละหลังเฉพาะโอนให้ธนาคารแห่งประเทศไทย

3. ธนาคารแห่งประเทศไทยจะกำหนดวงเงินที่จะให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้ประกอบการแต่ละรายเป็นวงเงินหมุนเวียนไม่เกิน 2.5 ล้านบาท

4. ธนาคารแห่งประเทศไทยจะให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้ประกอบการตามระเบียบนี้เป็นระยะเวลาตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยพิจารณาเห็นสมควรแต่ไม่เกิน 5 ปี ทั้งนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทยอาจพิจารณาขยายเวลาให้ความอนุเคราะห์เฉพาะรายที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเห็นว่ามีความจำเป็น

ระเบียบธนาคารแห่งประเทศไทยว่าด้วยการรับซื้อตัวสัญญาใช้เงินที่เกิดจากการประกอบกิจการอุตสาหกรรม พ.ศ.2531

- เพื่อเป็นการส่งเสริมอุตสาหกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมในภูมิภาค และอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบภาคเกษตร หรือใช้วัตถุดิบในประเทศหรือใช้แรงงานเป็นปัจจัยหลักในการผลิต ธนาคารแห่งประเทศไทยจะให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมผ่านธนาคารพาณิชย์ หรือบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย โดยการรับซื้อตัวสัญญาใช้เงินที่เกิดจากการประกอบอุตสาหกรรม โดยมีระเบียบดังนี้

1. ตัวสัญญาใช้เงินที่ธนาคารแห่งประเทศไทยจะรับซื้อจากธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยต้องเป็นไปตามข้อกำหนดดังต่อไปนี้

(1) เป็นตัวสัญญาใช้เงินตามแบบที่แนบ

(2) เป็นตัวสัญญาใช้เงินที่เกิดจากการประกอบกิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อมอันสุจริต

(3) เป็นตัวสัญญาใช้เงินที่ออกโดยผู้ประกอบการที่ธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทรับรองว่าเป็นผู้พึงเชื่อถือได้ และธนาคารแห่งประเทศไทยเห็นสมควรให้ความอนุเคราะห์

(4) เป็นตัวสัญญาใช้เงินที่ออกเป็นเงินบาทแต่ละฉบับมีจำนวนเงินไม่ต่ำกว่า 30,000 บาท

(5) เป็นตัวสัญญาใช้เงินที่ถึงกำหนดใช้เงินไม่เกิน 120 วันนับแต่วันที่ธนาคารแห่งประเทศไทยรับซื้อ

(6) เป็นตัวสัญญาใช้เงินที่ออกภายใน 2 เดือนนับแต่วันที่ผู้ประกอบการได้จ่ายเงินไปในการประกอบกิจการ

(7) จำนวนเงินตามตัวสัญญาใช้เงินต้องไม่เกินจำนวนเงินที่ธนาคารพาณิชย์หรือบรรษัทเงินทุนให้กู้ยืมแก่ผู้ประกอบการเพื่อการประกอบกิจการ ทั้งนี้ต้องไม่เกินจำนวนเงินที่ผู้ประกอบการช่วยจริง

(8) เป็นตัวสัญญาที่ธนาคารพาณิชย์หรือบรรษัทรับซื้อ และชำระเงินแล้วตามจำนวนเงินในตัวสัญญาใช้เงิน

(9) เป็นตัวสัญญาใช้เงินที่กำหนดอัตราดอกเบี้ยไม่เกินอัตราดอกเบี้ยที่กำหนดในประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทยเรื่องอัตราดอกเบี้ยและเบี้ยปรับในการรับซื้อตัวสัญญาใช้เงินที่เกิดจากการประกอบกิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อม

(10) เป็นตัวสัญญาใช้เงินที่ธนาคารพาณิชย์หรือบรรษัทได้สละหลังเฉพาะโอนให้ธนาคารแห่งประเทศไทย

2. ธนาคารแห่งประเทศไทยจะให้ความอนุเคราะห์แก่กิจการอุตสาหกรรมดังต่อไปนี้

(1) อุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบอันเป็นผลผลิตการเกษตรที่กำเนิดภายในประเทศไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ของมูลค่าวัตถุดิบที่ใช้ทั้งสิ้น

(2) อุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบกำเนิดในประเทศไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ของมูลค่าวัตถุดิบที่ใช้ทั้งสิ้น

(3) อุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต

(4) อุตสาหกรรมที่ช่วยพัฒนาท้องถิ่น

(5) อุตสาหกรรมที่มีค่าวัตถุดิบและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นภายในประเทศรวมกันเป็นมูลค่าไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ของต้นทุนรวมหรืออุตสาหกรรมที่รับจ้างทำการผลิตเพื่อส่งออกหรืออุตสาหกรรมประกอบขึ้นส่วนที่ใช้วัตถุดิบกำเนิดในประเทศในต่ำกว่าร้อยละ 60 ของมูลค่าวัตถุดิบที่ใช้ทั้งสิ้น

ธนาคารแห่งประเทศไทยจะพิจารณากำหนดวงเงินหมุนเวียนที่จะให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมตามความจำเป็นและขนาดของสินทรัพย์ถาวรสิทธิที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเห็นสมควรและจะแจ้งวงเงินให้ธนาคารพาณิชย์หรือบรรษัททราบ

3. ธนาคารแห่งประเทศไทยจะให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมตามระเบียบนี้เป็นระยะเวลาที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเห็นสมควรแต่ไม่เกิน 5 ปี ทั้งนี้ธนาคารแห่ง

ประเทศไทยอาจพิจารณาระยะเวลาให้ความอนุเคราะห์อีกเฉพาะรายที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเห็นว่ามีความจำเป็น

สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติ

สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง เป็นหน่วยงานพิเศษในสังกัดการเคหะแห่งชาติ เพื่อดำเนินโครงการพัฒนาคนจนในเมือง ด้วยการให้การสนับสนุนด้านสินเชื่อ เพื่อการพัฒนาแก่ชาวชุมชนแออัดและผู้มีรายได้น้อยในเขตเมือง ให้มีความสามารถในการเพิ่มรายได้ มีความมั่นคงในอาชีพ มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงถาวรและมีชีวิตความเป็นอยู่รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น โดยผ่านกระบวนการออมทรัพย์และสินเชื่อเพื่อการพัฒนาของชาวชุมชน

วัตถุประสงค์

เพื่อสนับสนุนชาวชุมชนแออัด และผู้มีรายได้น้อยในเขตเมือง ผ่านกระบวนการสินเชื่อ ให้มีความสามารถในการเพิ่มรายได้ มีความมั่นคงของรายได้ มีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมและมั่นคง มีชีวิตความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมที่ดี

ขอบเขตงาน

1. ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์และเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์
2. ส่งเสริมการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ การบริหารทั่วไป การบริหารการเงิน และความสามารถในการพัฒนาร่วมกัน โดยใช้กลไกเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์
3. ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ รายได้ และธุรกิจชุมชน
4. ให้สินเชื่อเพื่อการพัฒนา เมื่อกลุ่มออมทรัพย์หรือสหกรณ์มีความจำเป็นต้องใช้ และสามารถบริหารสินเชื่อได้
5. ส่งเสริมให้ชุมชนสามารถวางแผนงานพัฒนาชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

แนวทางการส่งเสริมธุรกิจชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ

1. ธุรกิจชุมชนภาคที่เป็นทางการ หรือธุรกิจชุมชนในระบบ

เป็นธุรกิจชุมชนที่มีลักษณะบริหารจัดการชัดเจนมีการลงทุนจนไปถึงระดมทุนจากผู้สนใจ ผู้ประกอบการที่มีประสบการณ์ และใช้องค์ความรู้ในการดำเนินธุรกิจนำมาพัฒนากิจการมีเครือข่ายธุรกิจในระดับเครือข่ายเล็กไปถึงเครือข่ายใหญ่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นธุรกิจที่เชื่อมโยงกับธุรกิจชุมชนในภาคที่ไม่เป็นทางการ เช่น ธุรกิจโรงงานแปรรูปกระชาย เหล็ก แก้ว เชื่อมโยงกับธุรกิจรับซื้อของเก่าในภาคที่ไม่เป็นทางการ หรือธุรกิจการผลิต และการค้ำนำมันกับธุรกิจการค้ำน้ำมันในรูปกลุ่มไปจนถึงธุรกิจการค้า สินค้าอุปโภคบริโภคกับร้านค้าเล็ก ๆ ในชุมชน จนแม้กระทั่งธุรกิจการแปรรูปอาหาร ข้าว ไอศกรีม ลูกชิ้น ขนมหวาน ไปสู่แฟรนไชส์รวดเร็ว ในภาคที่ไม่เป็นทางการ นอกจากนี้ในรูปแบบธุรกิจบริการขนส่งก็เช่นเดียวกัน ตั้งแต่ธุรกิจผลิตรถยนต์จนถึงธุรกิจบริการรถเช่าสู่คนขับรถแท็กซี่ และมอเตอร์ไซค์รับจ้างหรือแม้กระทั่งธุรกิจของรัฐเอง เช่น สลากกินแบ่งกับยี่สิบจนถึงคนจน และคนพิการเดินขายล็อตเตอรี่

(1) การส่งเสริมการลงทุน แยกออกเป็น

- มาตรการทางการเงิน

โดยทั่วไป ธุรกิจชุมชนในภาคทางการนั้นได้รับการสนับสนุนและการส่งเสริมจากแหล่งเงินทุนในระบบอยู่แล้วทั้งภาคเอกชนและการส่งเสริมจากภาครัฐ แต่ควรมีการกระจายการส่งเสริมการลงทุนสู่ผู้ประกอบการรายย่อยเพิ่มขึ้น โดยศึกษาความต้องการบริโภค และการผลิตให้สมดุล และมีทิศทางการดำเนินธุรกิจอย่างชัดเจน โดยสนับสนุนใช้มาตรการทางการเงินส่งเสริมผู้ประกอบการดำเนินธุรกิจชุมชนภาคทางการที่เชื่อมโยง เอื้อประโยชน์ถึงธุรกิจชุมชนในภาคที่ไม่เป็นทางการ เช่น อัตราดอกเบี้ยพิเศษ การขยายเวลาสินเชื่อ จนถึงการปลอดการชำระในช่วงเวลาเริ่มต้นธุรกิจในระยะแรก

- มาตรการทางการคลัง

รัฐออกกฎหมายที่ว่าด้วยการลดหย่อนภาษีอากรพิเศษสนับสนุนให้กับธุรกิจภาคทางการที่ดำเนินธุรกิจส่งผลถึงการพัฒนาเศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงาน แรงงานไร้ฝีมือ แรงงานที่มีความรู้น้อยจำนวนมาก เช่น ธุรกิจทำความสะอาด ธุรกิจแรงงานก่อสร้าง ธุรกิจขนส่ง ฯลฯ

(2) การส่งเสริมการให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการ

จัดให้มีระบบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้การดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ และเข้มแข็งแก่ผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน โดยใช้กลไกของภาคเอกชนเข้ามามี

ส่วนร่วมกับภาครัฐ โดยจัดทำหลักสูตรการพัฒนาการบริหารธุรกิจชุมชนทั้งในภาคทางการและภาคไม่เป็นทางการ และพัฒนาระบบการฝึกอบรม และหลักสูตรให้เหมาะสมกับทุกระดับความรู้

(3) สนับสนุนการสร้างและพัฒนาบุคลากร

บุคลากร เป็นกลไกที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งสำหรับดำเนินธุรกิจชุมชน การพัฒนาขีดความสามารถ ความชำนาญ คุณธรรมของบุคลากรรวมไปจนถึงการพัฒนาผู้นำ นักจัดการจะส่งผลถึงกิจการนั้น ๆ ให้เกิดความก้าวหน้าหรือถดถอยได้อย่างเห็นได้ชัด การดำเนินธุรกิจชุมชนทั้งภาคทางการและไม่เป็นทางการจึงควรจัดลำดับความต้องการของการพัฒนาศักยภาพคนไว้ในลำดับต้น

(4) พัฒนาการดำเนินธุรกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยเน้นความเป็นพหุภาคี

การส่งเสริมธุรกิจชุมชนในภาคทางการในปัจจุบันนั้น ยังเป็นการพัฒนาการดำเนินธุรกิจโดยใช้ความสามารถส่วนบุคคลเป็นส่วนมาก หรือมีความร่วมมือกันอยู่ในวงแคบในรูปสมาคม ชมรมต่าง ๆ ซึ่งปัจจัยการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิจะเป็นส่วนเกื้อหนุนให้การดำเนินธุรกิจชุมชนภาคทางการมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ และเกิดการประสานทรัพยากรจากส่วนต่าง ๆ

2. ธุรกิจชุมชนภาคที่ไม่เป็นทางการหรือธุรกิจชุมชนนอกระบบ

ธุรกิจชุมชนภาคที่ไม่เป็นทางการหรือบางส่วนเรียกว่า ธุรกิจนอกระบบเป็นการดำเนินธุรกิจชุมชนที่ส่งผลถึงวิถีชีวิตของผู้นั้นในเมือง รวมถึงการถ่วงดุลย์ทางเศรษฐกิจของประชาชนระดับกลาง และระดับล่างในเมือง ธุรกิจภาคที่ไม่เป็นทางการนี้ยังเป็นอาชีพที่รองรับแรงงานที่มีความรู้ต่ำไปจนถึงไม่มีความรู้ และยังเป็นที่ยึดในหมู่คนยากจนที่มีเงินลงทุนน้อย หรือไม่มีเงินทุน เช่น ธุรกิจค้าขาย ตลาดนัด รับซื้อของเก่า ขับชีสามล้อ แท็กซี่ มอเตอร์ไซด์รับจ้าง แม่บ้านทำความสะอาด รวมถึงการรับชิ้นส่วนงานมาทำที่บ้าน เช่น เย็บชิ้นส่วนรองเท้าต่อ วงจรไฟกระพริบ เย็บเสื้อโหล และงานหัตถกรรมในชุมชน

แนวทางการส่งเสริมธุรกิจชุมชนภาคที่ไม่เป็นทางการ ประกอบด้วย

(1) ส่งเสริมให้เกิดการจัดตั้งกลุ่ม

การใช้กระบวนการกลุ่มให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการที่มีอาชีพอย่างเดียวกัน ลักษณะการลงทุนในกิจการร่วมกันหรือเกิดกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นเพื่อระดมเงินทุนให้เกิดในกลุ่มอาชีพในการขยายโอกาสการลงทุนของกลุ่ม รวมถึงการติดต่อแหล่งทุนจากภายนอกเพื่อใช้ในการการพัฒนา และขยายกิจการของกลุ่มให้เกิดความเข้มแข็ง เช่น สหกรณ์แท็กซี่ ศูนย์ส่งเสริมศิลปหัตถกรรมชุมชนกรุงเทพ ศูนย์สาธิตร้านค้าชุมชน

(2) พัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารและติดตามศึกษาข้อมูลรายละเอียดการดำเนิน

ธุรกิจ

การพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร และติดตามศึกษาข้อมูลอยู่เสมอจะช่วยให้การดำเนินธุรกิจดำเนินไปอย่างชัดเจน และแม่นยำและช่วยลดอัตราการเสี่ยงของการลงทุนในแต่ละกิจการให้เหลือน้อย และนำไปสู่เวทีประชุมหารือแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่มในการพัฒนาธุรกิจชุมชนเพื่อการก้าวไปข้างหน้า

(3) ส่งเสริมการประสานความร่วมมือในรูปแบบพหุภาคี

การพัฒนาธุรกิจภาคไม่เป็นทางการนี้ จำเป็นต้องประสานความร่วมมือจากหลายฝ่าย เพื่อแก้ปัญหาข้อจำกัดต่าง ๆ ในการดำเนินงาน ซึ่งการประสานงานนี้ควรประสานเป็นมาตรการจัดทำแผนระยะสั้น และแผนระยะยาวในการพัฒนาธุรกิจชุมชน ซึ่งทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้สนใจ และองค์กรชุมชนร่วมกันกำหนดมาตรการสำคัญในการพัฒนาความเข้มแข็งทางการดำเนินธุรกิจชุมชนภาคที่ไม่เป็นทางการ ทั้งนี้อาจจัดตั้งเป็นคณะกรรมการร่วมระหว่างหน่วยงานรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคธุรกิจเอกชนและองค์กรชุมชน เพื่อกำหนดแนวทางและมาตรการการสนับสนุนธุรกิจของชุมชนให้เข้มแข็งมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

(4) การสนับสนุนการสร้างเครือข่าย

การสร้างเครือข่ายธุรกิจชุมชนนี้เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการสร้างพลัง และความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจชุมชน อีกทั้งยังสร้างความน่าเชื่อถือให้กับตัวองค์กรที่ดำเนินธุรกิจชุมชนรวมถึงการร่วมกันกำกับและดูแลการเติบโตของธุรกิจชุมชนอย่างเป็นระบบ รวมไปถึงการสร้างขบวนการของธุรกิจให้มีอำนาจในการต่อรอง และนำไปสู่กิจกรรมทางสังคมในด้านอื่น ๆ โดยเครือข่ายธุรกิจชุมชนที่เกิดขึ้น เช่น เครือข่ายข่าวสารชุมชน เครือข่ายร้านค้า เครือข่ายงานหัตถกรรม

(5) พัฒนาระบบให้ความรู้การศึกษาการบริหารการจัดการ การตลาดกับองค์กร

ชุมชน

การพัฒนาระบบการให้ความรู้เรื่องการบริหารการจัดการ และการตลาดกับองค์กรให้เหมาะสมสอดคล้องกับระดับความรู้ของผู้ประกอบการจะเป็นการช่วยให้การดำเนินธุรกิจชุมชนมีความชัดเจนและแม่นยำมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มในการทำชุดประสบการณ์ร่วมกับองค์ความรู้ใหม่ ๆ มาพัฒนาธุรกิจต่อไป

(6) การสนับสนุนและส่งเสริมพัฒนาทักษะความรู้ทางด้านธุรกิจแก่ผู้นำชุมชน

การพัฒนาบุคลากรและการสร้างผู้นำที่มีบทบาทในการดำเนินธุรกิจชุมชนในปัจจุบันยังมีอยู่น้อย การส่งเสริมการสร้างผู้นำให้เกิดวิสัยทัศน์ทางธุรกิจโดยควบคุมไปกับการสร้างคุณธรรม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะด้วยหัวใจของการดำเนินธุรกิจที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งก็คือ ผู้ประกอบการ ดังนั้นการสร้างผู้นำชุมชนที่มีคุณภาพ และพัฒนาความรู้ความสามารถทางธุรกิจของผู้นำชุมชนจะนำไปสู่การพัฒนาการดำเนินธุรกิจชุมชนที่เข้มแข็ง และยั่งยืนถาวรต่อไป

บทที่ 3

วงจรของนโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชน

คณะผู้ศึกษาได้วิเคราะห์นโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชนของหน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจต่างๆที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาจากวงจรของนโยบายในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. ปัญหาและสาเหตุที่ก่อให้เกิดนโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชน
2. กระบวนการกำหนดนโยบาย
3. สารสำคัญของนโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชน
4. ความสำคัญและความเกี่ยวข้องของนโยบายและมาตรการของหน่วยงานต่างๆต่อธุรกิจชุมชน
5. กระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินงานตามนโยบายส่งเสริมธุรกิจชุมชน
6. ผลการดำเนินงาน
7. ปัญหาและอุปสรรค

ปัญหาและสาเหตุที่ก่อให้เกิดนโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชน

แม้ว่าโดยภาพรวม ปัญหาและสาเหตุ (Policy Problem) ที่ก่อให้เกิดนโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชนที่สำคัญคือ ปัญหาความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะผู้มีรายได้น้อย ในด้านการพัฒนาอาชีพ รายได้ การมีงานทำ เงินทุน สินเชื่อ เครื่องจักร อุปกรณ์และการเสริมความรู้ในเนื้อหาต่างๆ ซึ่งเป็นนโยบายของรัฐบาลในทุกสมัย แต่การศึกษาพบว่า ปัญหาและสาเหตุที่ก่อให้เกิดนโยบายเกี่ยวกับธุรกิจชุมชนของภาคเมืองและภาคชนบท มีความแตกต่างกัน

1. นโยบายส่งเสริมธุรกิจชุมชนในชนบท

- 1.1 สืบเนื่องมาจากนโยบายส่งเสริมการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและชนบท ที่กรรมการนโยบายฯและผู้บริหารระดับสูงในบางหน่วยงานพิจารณาเห็นว่า ประชาชนในชนบทควรมีชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดี มีธุรกิจของตนเอง มีโอกาสเป็นผู้ประกอบการ อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้ต้องมีการดำเนินงานโดยองค์กรชุมชนและการสร้างเสริมความเข้มแข็งแก่องค์กรชุมชน

1.2 สืบเนื่องมาจากการพัฒนาบทบาทของกองทุนเพื่อการพัฒนาชนบทที่จัดตั้งในปี 2528 ดำเนินการภายใต้สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีและย้ายมาอยู่ที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในปี 2536 แล้วจึงเปลี่ยนมาเป็นโครงการสินเชื่อเพื่อการพัฒนาชนบท ซึ่งดำเนินงานโดยธนาคารออมสิน ในปี 2539

1.3 ในอดีต มีการให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่เกษตรกรและภาคชนบทค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่จะให้แก่ภาคอุตสาหกรรม จึงสมควรที่จะสนับสนุนภาคเกษตรเพิ่มขึ้น

1.4 การส่งเสริมอาชีพและรายได้ที่หน่วยงานต่างๆเคยดำเนินงานมาในอดีต ยังขาดความต่อเนื่อง ส่วนใหญ่จะเน้นการฝึกอบรมโดยไม่มีกิจกรรมอื่นๆสนับสนุน จึงไม่เกิดการสร้างอาชีพและรายได้จริง เห็นว่าควรจะมีกิจกรรมอื่นๆสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

1.5 การดำเนินงานตามหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆที่ไม่ประสานสัมพันธ์กันระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบการผลิตกับหน่วยงานที่รับผิดชอบการตลาด จึงเกิดความคิดที่จะส่งเสริมอย่างครบวงจรและใช้การตลาดเป็นตัวนำ และมีการปรับโครงสร้างการผลิต

2. นโยบายส่งเสริมธุรกิจชุมชนในเมือง

2.1 ในระยะ 20 ปีเศษที่ผ่านมา มีหน่วยงานต่างๆมีนโยบายและแผนงานพัฒนาชุมชนแออัด โดยการส่งเสริมอาชีพแก่ประชาชนในชุมชน ในด้านการประกอบอาชีพต่างๆ มีการฝึกอบรมและจัดตั้งกลุ่มอาชีพ เช่น กรมประชาสัมพันธ์ กรมประมง กรมการช่าง กรมการเคหะแห่งชาติ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมอาชีวศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรุงเทพมหานคร เทศบาล ซึ่งก็มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประชาชนได้บางส่วน การดำเนินงานยังมีข้อจำกัดในการสร้างความมั่นคงในการทำงาน และการมีรายได้แก่ประชาชนได้อย่างต่อเนื่อง

2.2 ในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 คณะอนุกรรมการนโยบายการเคหะ ที่ได้ทำการประเมินผลนโยบายเรื่องที่อยู่อาศัยของคนจนในเขตเมือง พบว่าโอกาสในการมีที่อยู่อาศัยของคนจนมีมากขึ้น แต่ปัญหาด้านเศรษฐกิจของคนจนยังไม่มีดีขึ้น การมีที่อยู่อาศัยการแก้ปัญหาวิกฤตทางกายภาพ การแก้ปัญหาที่สำคัญของคนจนในเขตเมือง คือแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ทำ

ให้คนจนมีโอกาสเข้าถึงสินเชื่อ เข้าใจตลาด มีความสามารถในการจัดการ จึงควรส่งเสริมให้คนจนมีบทบาททางเศรษฐกิจเทียบเคียงกับเศรษฐกิจสาขาอื่น

ด้วยเหตุดังกล่าวจึงเป็นที่มาของนโยบายในแผนฯ 7 โดยมีนโยบายสนับสนุนการประกอบอาชีพของคนจนในเขตเมือง ในสมัยนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี เสนอของบประมาณ 1,250 ล้านบาท ตั้งกองทุนหมุนเวียนเพื่อส่งเสริมอาชีพและเศรษฐกิจของคนจนในเขตเมือง ดำเนินงานโดยสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติ

อย่างไรก็ตาม ประเด็นร่วมเกี่ยวกับปัจจัยที่ก่อให้เกิดนโยบายส่งเสริมธุรกิจชุมชนของทั้งเมืองและชนบท ยังมีในเรื่องแนวคิดการส่งเสริมธุรกิจชุมชนในฐานะเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชนเพื่อมุ่งสู่การพึ่งตนเองและการพัฒนาแบบองค์รวม (สศช. กระทรวงการคลัง ธนาคารออมสิน สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม)

กระบวนการกำหนดนโยบาย

กระบวนการกำหนดนโยบาย มี 2 ลักษณะ คือ การกำหนดโดยหน่วยงานผู้รับผิดชอบโดยตรง และ การกำหนดโดยการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานและบุคคลต่างๆ

1. การกำหนดนโยบายโดยหน่วยงานผู้รับผิดชอบโดยตรง เป็นกระบวนการกำหนดนโยบายแบบดั้งเดิมที่เคยถือปฏิบัติมาเป็นเวลานาน หน่วยงานส่วนใหญ่จะมีกระบวนการกำหนดนโยบายแบบนี้ โดย

- 1.1 กำหนดกรอบนโยบายจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนของกระทรวง ตลอดจนพิจารณากรอบการดำเนินงานในปีที่ผ่านมา
- 1.2 พิจารณาจากกรอบนโยบายที่ผู้บริหารเดิมได้กำหนดไว้แล้ว
- 1.3 พิจารณาจากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านและตำบล เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการของประชาชนกลุ่มต่างๆ
- 1.4 พิจารณาจากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา

2. การกำหนดนโยบายโดยการมีส่วนร่วมของหน่วยงานและบุคคลต่างๆ เป็นกระบวนการกำหนดนโยบายในมิติใหม่ที่ปรากฏชัดเจนในระยะของการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ

สังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 โดยกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจและพยายามผลักดันกระบวนการพัฒนา จึงมีการกำหนดนโยบายแบบการมีส่วนร่วมของหลายฝ่าย มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรประชาชน รวมทั้งการประสานงานภายในหน่วยงาน มีการจัดการประชุมในภูมิภาคต่างๆเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สาระสำคัญของ นโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชน

การศึกษาเกี่ยวกับสาระสำคัญของนโยบายฯ นอกจากจะประมวลและสรุปความหมายและกลุ่มเป้าหมายหรือผู้รับผลประโยชน์ตามข้อกำหนดของหน่วยงานต่างๆแล้ว การนำเสนอในส่วนนี้ได้จำแนกนโยบายเป็นด้านต่างๆตามองค์ประกอบของการดำเนินธุรกิจ ได้แก่ 1) ด้านการส่งเสริมความสามารถของคน กลุ่มและองค์กร 2) ด้านแรงงาน 3) ด้านทุนและสินเชื่อ 4) ด้านวัตถุดิบ 5) ด้านการตลาด 6) ด้านเทคโนโลยี 7) ด้านกฎหมายและสิทธิประโยชน์

ความหมายของธุรกิจชุมชน

ความหมายของธุรกิจชุมชน ที่หน่วยงานต่าง ๆ นำมาใช้ในการดำเนินนโยบาย โดยเฉพาะในแผนพัฒนาฉบับที่ 8 นั้น มีทั้งระดับที่เหมือน คล้ายคลึง และมีความแตกต่างกันไปในแต่ละหน่วยงาน ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และลักษณะการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงาน เมื่อประมวลความหมายจากการสัมภาษณ์ผู้กำหนดนโยบายและผู้บริหารในหลายๆหน่วยงานแล้วสามารถจำแนกความหมายของธุรกิจชุมชนได้ดังนี้

1. ความหมายของธุรกิจชุมชน ที่หน่วยงานนั้นๆไม่ได้มีการกำหนดนิยามไว้อย่างเฉพาะเจาะจง หรือไม่ได้ให้ความหมายในเชิงธุรกิจชุมชนไว้เป็นการเฉพาะ แต่มีความหมายที่ลักษณะงานมีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจชุมชน หรือ มีพื้นฐานทางธุรกิจ ซึ่งอาจดำเนินงานกับรายบุคคล กลุ่มหรือองค์กร

ความหมายของธุรกิจชุมชนในที่นี้ จึงหมายถึงการสร้างงาน สร้างอาชีพและเพิ่มรายได้ การส่งเสริมให้กลุ่ม องค์กรประชาชน และเอกชนในชุมชนดำเนินกิจกรรมด้านอาชีพ ฝึกทักษะด้านอาชีพ และหมายรวมถึงการให้ความรู้ทางด้านการบริหารธุรกิจ การตลาด การผลิต ทุนและการจัดการขั้นต้น

“ กิจกรรมอันก่อให้เกิดอาชีพ การจ้างงาน นำไปสู่การก่อร่างสร้างตัวของคนยากจน อาจเป็นทั้งกิจกรรมรายบุคคล หรือ กลุ่มก็ได้ ”

“ การสร้างงานและรายได้ให้ชาวบ้านเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในเป็นประโยชน์ ”

“ การส่งเสริมให้ กลุ่ม องค์กรประชาชน หรือเอกชนในชุมชน ดำเนินกิจกรรมด้านอาชีพ ฝึกทักษะด้านอาชีพ และให้ความรู้ด้านการบริหารธุรกิจ การตลาด การผลิตทุน และการจัดการขั้นต้น ”

ตามความหมายนี้ ธุรกิจชุมชน ได้แก่การประกอบการธุรกิจขนาดย่อมและขนาดเล็ก และหัตถกรรมพื้นบ้าน ซึ่งมีทั้งลักษณะที่ดำเนินงานเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล (พบในนโยบายของ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงอุตสาหกรรม เป็นต้น)

2. ความหมายของธุรกิจชุมชนที่ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมกันดำเนินงาน และมีขอบเขตของวัตถุประสงค์ที่กว้างกว่าการเพิ่มรายได้

“ ธุรกิจชุมชน คือธุรกิจที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจการ ทั้งในลักษณะการเป็นเจ้าของเองทั้งหมด หรือบางส่วนในฐานะผู้ร่วมทุน ผู้ถือหุ้น อันจะนำไปสู่การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและการพัฒนาที่ยั่งยืน ”

“ ธุรกิจชุมชน คือ การดำเนินกิจกรรมซึ่งส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทมีรายได้ โดยพัฒนาความรู้ความสามารถของประชาชนในการบริหารจัดการ มีลักษณะการพึ่งพาซึ่งกันและกันและมีผลในการป้องกันการย้ายถิ่น ”

“ ธุรกิจชุมชน คือ การรวมตัวของคนในชุมชนเป็นกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์หรือธุรกิจขนาดเล็กในชนบท ดำเนินการทางธุรกิจที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ธุรกิจชุมชนจะประกอบการโดยกลุ่มหรือองค์กรชุมชนร่วมเป็นเจ้าของและร่วมดำเนินการตลอดจนร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนินงานนั้น ” (สำนักงานกองทุนพัฒนาชนบท สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)

“ธุรกิจชุมชน คือ การส่งเสริม หรือ สร้างพื้นฐานและสมรรถนะขององค์กรชุมชน เพื่อพัฒนาอาชีพและรายได้ เพื่อนำไปสู่การเป็นธุรกิจชุมชน โดยการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้มีทักษะในเชิงธุรกิจ เช่น การระดมทุน การผลิต การตลาด การบริหาร

และการจัดการ รวมทั้งการแสวงหาความร่วมมือจากแหล่งอื่นทั้งภาครัฐและเอกชนตาม ศักยภาพของชุมชนและพื้นที่” (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย)

ธุรกิจ หรือ อุตสาหกรรมชุมชน ในส่วนของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม หมายถึง

“อุตสาหกรรมที่ชุมชนมีส่วนร่วม โดยที่ประชาชนในชุมชนนั้นเป็นเจ้าของ มิได้ มีสถานะเป็นเพียงผู้ใช้แรงงาน แต่จะมีสถานะเป็นผู้บริหาร ผู้ร่วมถือหุ้น ทั้งนี้ สถานที่ตั้ง จะอยู่ในพื้นที่ของชุมชน หรือใกล้เคียงชุมชน การดำเนินงานจะต้องมีความยั่งยืน กล่าว คือ มีความต่อเนื่อง มีความเจริญเติบโต มีกิจกรรมสร้างรายได้ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและประเพณี และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น ”

ความหมายของธุรกิจชุมชนในส่วนนี้ ดำเนินการโดยกลุ่มหรือองค์กรประชาชน มีการ กำหนดวัตถุประสงค์ และกิจกรรมอย่างชัดเจน มีข้อกำหนดเกี่ยวกับทุน แรงงาน การผลิต การ ตลาด และการแบ่งปันผลประโยชน์ รวมทั้งบางกลุ่มมีการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานอื่นๆทั้ง ภาครัฐและเอกชนด้วย

จากความหมายของธุรกิจชุมชนต่างๆข้างต้น สรุปได้ว่า

ธุรกิจชุมชน คือ กิจกรรมที่บุคคลหรือองค์กรในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจการและ/หรือ ช่วยกันดำเนินงานบางส่วนหรือทั้งหมด โดยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ มีการเรียนรู้และการจัดการร่วมกันเพื่อดำเนินการในกิจกรรมการผลิต การแปรรูป การค้าและการบริการ ที่มุ่ง พัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนได้อย่างสอดคล้องกับสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน อันจะนำไปสู่ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและการพัฒนาที่ยั่งยืน

กลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มผู้รับผลประโยชน์

กลุ่มเป้าหมายผู้รับผลประโยชน์ในการส่งเสริมธุรกิจชุมชน มี 2 ประเภท คือ

1. กลุ่มเป้าหมายที่เป็นรายบุคคล ประกอบด้วยบุคคลประเภทต่างๆ ดังนี้
  - 1.1 ผู้ประกอบการขนาดเล็ก
  - 1.2 เกษตรกรในชนบท
  - 1.3 ประชาชนที่ประกอบธุรกิจพื้นฐาน
  - 1.4 ผู้มีรายได้น้อยทั้งในเมืองและชนบท
2. กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่ม มีกลุ่ม 2 ประเภท คือกลุ่มบุคคลและนิติบุคคล ได้แก่
  - 2.1 กลุ่มอาชีพต่างๆ
  - 2.2 กลุ่มจำแนกตามเพศและวัย ได้แก่ กลุ่มสตรี กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน

2.3 กลุ่มตามลักษณะกิจกรรม เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มพัฒนาคุณภาพผลผลิต ร้านค้าชุมชน ร้านค้าชนบท

2.4 กลุ่มเกษตรกร

2.5 สหกรณ์ประเภทต่างๆ

ส่วนกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงานตามนโยบาย นั้น ปรากฏว่าหน่วยงานต่างๆพยายามจะดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานอื่นๆด้วย เช่น ภาครัฐกิจเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันการศึกษา เป็นต้น โดยเฉพาะในการดำเนินงานของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

นโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชนด้านการส่งเสริมความสามารถของบุคคล กลุ่ม และองค์กร

จากการรวบรวมและวิเคราะห์เอกสารของหน่วยงานต่างๆ ปรากฏว่ามีกรนโยบายการเสริมความสามารถในรูปของกระบวนการให้การเรียนรู้หลายรูปแบบ เป็นต้นว่า การให้การศึกษา การฝึกอบรม การให้ข้อมูลข่าวสาร การใช้สื่อ การให้กระบวนการเรียนรู้ของหน่วยงานต่างๆ กำหนดดำเนินการแก่กลุ่มเป้าหมาย 2 ประเภท คือ รายบุคคล และกลุ่ม หรือ องค์กร

1. การส่งเสริมความสามารถแก่รายบุคคล นโยบายและมาตรการส่งเสริมความสามารถในการทำธุรกิจแก่รายบุคคล มีรายละเอียดดังนี้

1.1 การให้การเรียนรู้เพื่อเพิ่มความรู้และทักษะ มีการกำหนดลักษณะการของกรดำเนินงาน คือ

(1) การฝึกอบรมเพื่อเตรียมทำงานและยกระดับฝีมือให้แก่แรงงานที่อยู่ในตลาดแรงงาน รวมทั้งแรงงานในภาคเกษตรกรรม หรือ เน้นการพัฒนาฝีมือแรงงานในสอดคล้องกับความต้องการของตลาด เพื่อก่อให้เกิดช่องทางเลือกในการประกอบอาชีพ (กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมการศึกษา นอกโรงเรียน กรมส่งเสริมการเกษตร กรมอาชีวศึกษา)

(2) การฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้ด้านอาชีพและอาชีพเฉพาะทาง เช่น การฝึกอาชีพอุตสาหกรรมแลหัตถกรรมในครัวเรือน (กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมการพัฒนาชุมชน สำนักส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยี) ฝึกอบรมเกษตรกรด้านการเกษตร และการประกอบการกิจกรรมนอกภาคเกษตร (สปก. กรมส่งเสริมการเกษตร) รวมทั้งการเสริมความรู้ความสามารถในการประกอบการเพื่อบริโภค และจำหน่ายเพื่อเพิ่มรายได้

(3) การฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการบริหารและการจัดการ การตลาดและการบัญชี รวมทั้งธุรกิจพื้นฐาน (กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร) และการให้ความรู้การบริหารร้านค้าชุมชน (กรมการค้าภายใน) นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ยังได้วางกรอบนโยบายและมาตรการส่งเสริมความสามารถของบุคคลเพื่อเตรียมความพร้อมในการทำธุรกิจชุมชน เช่น

- สนับสนุนการพัฒนาทักษะฝีมือวิชาชีพ
- สนับสนุนการฝึกอบรมด้านความรู้ การบริหาร และการจัดการ การผลิต การพัฒนาคุณภาพของสินค้า และสินเชื่อแก่เกษตรกร

1.2 การให้การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถของบุคคล โดยการใช้สื่อในการกระจายข้อมูลข่าวสาร และการศึกษาดูงาน มีนโยบายและมาตรการดังนี้

- (1) พัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารด้านอาชีพ ด้านการตลาดแก่ประชาชน
- (2) ส่งเสริมให้มีหอกระจายข่าวในชุมชนและจุดสารข่าว ให้ข้อมูลเรื่องตลาดแรงงานและลักษณะสินค้า ฯลฯ

(3) ให้การเรียนรู้โดยการศึกษาดูงาน

2. การส่งเสริมความสามารถแก่กลุ่มและองค์กร นโยบายและมาตรการของหน่วยงานต่างในด้านนี้มีลักษณะที่สำคัญ 2 ประการ คือ การส่งเสริมการทำงานในระบบกลุ่ม และ การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในเนื้อหาต่างๆ ดังรายละเอียดดังนี้

2.1 ส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพและดำเนินการเชิงธุรกิจ สร้างกระบวนการกลุ่มโดยการเรียนรู้เชิงสังคมระหว่างผู้ที่มีความสนใจหรือมีฐานอาชีพอย่างเดียวกัน

2.2 สนับสนุนการสร้างเครือข่ายกลุ่ม เพื่อสร้างพลัง ความเข้มแข็งและอำนาจการต่อรองในการดำเนินธุรกิจ รวมทั้งเป็นการสร้างพลังร่วมเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่ขบวนการประกอบธุรกิจขององค์กรประชาชน

อนึ่ง นโยบายการสร้างเครือข่ายของหน่วยงานระดับปฏิบัติที่มีความชัดเจนพบในส่วนของ สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง โครงการสินเชื่อเพื่อพัฒนาชนบท กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมส่งเสริมการเกษตร

2.3 ส่งเสริมการเรียนรู้แก่กลุ่ม การศึกษาเอกสารของหน่วยงานต่างๆ ปรากฏว่า มีการส่งเสริมการเรียนรู้ในรูปแบบ ลักษณะ วิธีการและเนื้อหาต่างๆ ซึ่งมีสาระ

สำคัญคล้ายคลึงกับการส่งเสริมการเรียนรู้รายบุคคล แต่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการทำงานเป็นกลุ่ม การพัฒนาผู้นำ การบริหารจัดการกลุ่ม เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่า นโยบายและมาตรการในการเสริมสร้างความสามารถแก่กลุ่ม คือการสร้างพลังร่วมในการรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่ายกลุ่ม และการให้การเรียนรู้ อย่างไรก็ตามนโยบายด้านอื่นๆที่จะได้อภิปรายผลต่อไปก็จัดได้ว่าเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มด้วยเช่นกัน

นโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชนด้านแรงงาน

การศึกษาเอกสารเกี่ยวกับนโยบายและมาตรการส่งเสริมธุรกิจชุมชนด้านแรงงาน ปรากฏว่ามีการส่งเสริมด้านแรงงานแก่ระดับบุคคลและระดับกลุ่ม มีรายละเอียดดังนี้

1. เพิ่มและขยายโอกาสการมีงานทำ ส่งเสริมกำลังแรงงานในภาคเกษตรให้มีทางเลือกประกอบอาชีพเพื่อเสริมรายได้ให้มากขึ้น
2. ลดการเคลื่อนย้ายแรงงานสู่เมืองใหญ่ โดยการส่งเสริมการผลิตและการใช้แรงงานในรูปแบบของกลุ่มกิจกรรม เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกร และสหกรณ์
3. พัฒนาสติปัญญา ทักษะและฝีมือแรงงาน โดยการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพของกำลังแรงงานให้สามารถเข้าสู่กระบวนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการเพิ่มศักยภาพในการประกอบอาชีพอิสระและการรับช่วงเหมางานแก่แรงงานที่ไม่สามารถกลับเข้าสู่ระบบการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรมและบริการได้
4. การพัฒนาแรงงานที่ผ่านการฝึกอบรมในวิชาชีพหรือมีประสบการณ์ทำงานมาแล้ว เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพและธุรกิจของตน รวมทั้งการส่งเสริมอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม โดยการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในท้องถิ่น
5. จัดตั้งตลาดแรงงาน คู่มือแรงงานและแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรรวมทั้งสนับสนุนให้มีกฎหมายคุ้มครองแรงงาน
6. เพิ่มคุณภาพชีวิตผู้ใช้แรงงานทั้งในและนอกภาคอุตสาหกรรม โดยพัฒนาความรู้และกระบวนการทำงานและการจัดการให้แก่ผู้ใช้แรงงาน ผู้ประกอบการและผู้ประกอบการอิสระ

นโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชนด้านทุนและสินเชื่อ

1. หน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายธุรกิจชุมชนในด้านทุน และสินเชื่อ

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 รัฐบาลไม่ได้มีนโยบาย และ มาตรการระดับชาติที่ชัดเจน ในเรื่องการสนับสนุนธุรกิจชุมชนเท่าใดนัก เพียงแต่มีนโยบายส่งเสริมอาชีพและรายได้เป็นสำคัญ นโยบายและมาตรการหลัก ได้แก่ (ก) การสนับสนุนทุนให้กองทุนพัฒนาชนบท (กพช.) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (กชช.) สำหรับปล่อยสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำแก่องค์กรประชาชนที่เสนอโครงการมาที่ กพช. (ข) การริเริ่มจัดตั้งสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง (พชม.) ซึ่งเป็นผลการประเมินของคณะกรรมการการเคหะ ที่พบว่าแม้คนจนในเมืองจะได้รับการช่วยเหลือให้มีที่อยู่อาศัยแล้ว แต่ฐานะความเป็นอยู่และอาชีพของคนจนเหล่านี้ก็ยังไม่ดีเท่าที่ควร และ (ค) นโยบายสินเชื่อชนบทของธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งตั้งเงื่อนไขว่า แต่ละธนาคารพาณิชย์ที่เปิดสาขาใหม่ต้องให้สินเชื่อแก่ท้องถิ่น ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ของยอดเงินฝาก และในจำนวนนี้อย่างน้อย 1 ใน 3 ต้องเป็นสินเชื่อเพื่อการเกษตร และธนาคารทุกแห่ง เมื่อรวมเงินฝากจากทุกสาขาในแต่ละภาคจะต้องปล่อยสินเชื่อชนบท ทั้งการเกษตรและอุตสาหกรรม ในภาคนั้น ๆ ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 มิฉะนั้นต้องนำเงินดังกล่าวไปฝากกับ ธกส. แทน รวมทั้งการสนับสนุนให้ธนาคารพาณิชย์เปิดสาขาที่อำเภอรอบนอกด้วย รวมทั้งนโยบายสนับสนุนให้สถาบันการเงิน เช่น ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ทำหน้าที่ในการพัฒนาโดยการรับซื้อตั๋วสัญญาใช้เงินที่เกิดจากการประกอบกิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อม กิจการเกษตร และอุตสาหกรรม ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3.5 ต่อปี ซึ่งนโยบายทั้งสองของธนาคารแห่งประเทศไทยนี้ จะได้มีการปฏิบัติในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 8 ด้วย

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 รัฐบาลได้ประกาศให้มียุทธศาสตร์การเงินการคลังเพื่อสังคม เพื่อเสริมสร้างการกระจายรายได้ การกระจายสินเชื่อ และการบริการทางการเงิน การตลาด ผู้ส่วนภูมิภาคและผู้ด้อยโอกาส ซึ่งมีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้ คือ

- (1) เพิ่มทุนให้ ธกส. และสถาบันการเงินเพื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อมให้กระจายบริการสินเชื่อแก่เกษตรกร ธุรกิจการเกษตร และอุตสาหกรรมขนาดย่อมในส่วนภูมิภาคให้มากขึ้น
- (2) สนับสนุนการจัดสรรสินเชื่อระยะปานกลางและระยะยาวแก่ภาคเกษตรกรรม และจัดสรรสินเชื่อแก่ผู้ประกอบการรายย่อย และผู้ริเริ่มประกอบอาชีพส่วนตัวที่ยากจน ด้อยโอกาส ทั้งในเขตเมือง และชนบท
- (3) การสร้างสิ่งจูงใจทางการเงิน และการคลังให้ธุรกิจเอกชนเข้ามาช่วยในการ

พัฒนาฝีมือแรงงาน การผลิต การจำหน่าย และการจัดการการตลาดแก่ชุมชน
อย่างเป็นระบบและครบวงจร เพื่อให้ชุมชนได้เป็นเจ้าของกิจการในที่สุด

(4) สนับสนุนและกระตุ้นให้สถาบันการเงินเอกชนจัดระบบสินเชื่อเพื่อการพัฒนา
เศรษฐกิจของครอบครัว และชุมชนในรูปแบบต่างๆ

(5) สนับสนุนแหล่งเงินทุนสำหรับการพัฒนาชุมชน โดยขยายการดำเนินงานของ
กองทุนพัฒนาชนบท และการจัดตั้งกองทุนในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งพัฒนาเครือ
ข่ายของกองทุนในระดับชุมชน เช่น กองทุนสวัสดิการในชุมชน กองทุนพัฒนา
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กองทุนด้านค้ำคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาอาชีพ
เสริม เป็นต้น

(6) กระจายบริการทางการเงินกลับเข้าสู่ภูมิภาค และท้องถิ่น โดยการปรับปรุงและ
ขยายสินเชื่อของสถาบันทางการเงินของรัฐ และสถาบันทางการเงินที่สนับสนุนอุต
สาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม ให้ครอบคลุมลูกค้าที่มีรายได้และ/หรือทุน
น้อย ในเมืองและชนบท

(7) จัดระบบรับประกัน หรือกองทุนประกันความเสียหายที่เกิดขึ้นในการรับช่วง
การผลิตของอุตสาหกรรมชนบท และอุตสาหกรรมชุมชน

นอกจากนี้ กระทรวงการคลัง ยังได้กำหนดมาตรการทางการเงินเพื่อสร้างความเข้มแข็ง
ขององค์กรชุมชนโดย...

(1) จัดตั้งธนาคารเพื่อการพัฒนาองค์กรชุมชน และสนับสนุนให้องค์กรชุมชนทั้ง
ที่เป็นและไม่นิติบุคคลมีส่วนร่วมในการบริหารและเป็นเจ้าของ

(2) จัดตั้งธนาคารสหกรณ์แห่งชาติ ทำหน้าที่เป็นธนาคารกลางของสหกรณ์ออม
ทรัพย์ และสหกรณ์อื่นๆ

(3) การกระจายรายได้ ทรัพยากรทางการเงิน เพื่อสนับสนุนการทำงานขององค์กร
ชุมชน และเปิดโอกาสให้เข้าถือหุ้นองค์กรธุรกิจที่รัฐเป็นเจ้าของ รวมทั้งองค์กร
ธุรกิจของเอกชน

(4) การผ่อนปรนภาษีให้แก่องค์กรชุมชน

(5) มาตรการทางภาษีที่จูงใจให้เอกชนและประชาชนทั่วไปบริจาคเงินแก่องค์กร
ชุมชนที่ส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ในชุมชน

(6) มาตรการทางภาษีที่จูงใจให้องค์กรเอกชนมาร่วมดำเนินธุรกิจ หรือทำ
อุตสาหกรรมชุมชนร่วมกับองค์กรชุมชน (เช่น มีสิทธิหักค่าใช้จ่ายในการ

ฝึกอบรมเกษตรกร เช่นเดียวกับหักค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมพนักงานขององค์กร) รวมทั้ง ให้ได้รับประโยชน์ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน

2) หน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการส่งเสริมธุรกิจชุมชนด้านทุนและสินเชื่อ
หน่วยงานระดับปฏิบัติการมีหลายหน่วยงาน ได้แก่ กรมกองต่างๆในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม และสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง เป็นต้น แต่ละหน่วยงานมีลักษณะความช่วยเหลือแตกต่างกันไป

การสนับสนุนทุน/สินเชื่อเพื่อส่งเสริมธุรกิจชุมชนของหน่วยงานต่างๆ สามารถจำแนกเป็น 6 รูปแบบ คือ

- (1) การสนับสนุนธุรกิจชุมชนโดยใช้วิธีระดมทุนจากสมาชิก เช่น จัดตั้งกลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ ร้านค้าชุมชน ธนาคารข้าว เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กรมประชาสัมพันธ์สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท และ สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง
- (2) การสนับสนุนธุรกิจชุมชนโดยการสนับสนุนงบประมาณดำเนินโครงการธุรกิจ ชุมชน เช่น ให้ทุนทำโรงเรือน ลานตากผลิตผลทางการเกษตร เครื่องจักรกล วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ เช่น กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการพัฒนาชุมชน สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมการค้าภายใน และกรมอาชีวศึกษา
- (3) การสนับสนุนธุรกิจชุมชนโดยการสนับสนุนงบประมาณ และ/หรือ เงินนอกงบประมาณ ในรูปเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารออมสิน กรมประชาสัมพันธ์ กรมอาชีวศึกษา (ทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา และฝึกอาชีพ ประกอบอาชีพ) สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง
- (4) การสนับสนุนธุรกิจชุมชนโดยให้งบประมาณจัดตั้งกองทุนหมุนเวียน ทั้งในระดับหน่วยงาน และระดับกลุ่ม เช่น กรมประชาสัมพันธ์ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมปศุสัตว์ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน (กองทุนให้ผู้ผ่านการอบรมกู้ยืม)
- (5) การสนับสนุนธุรกิจชุมชนโดยการประสานงานกับแหล่งทุนอื่น ๆ เช่น ธนาคารและภาคธุรกิจเอกชน เพื่อพัฒนากิจการธุรกิจของกลุ่ม เช่น กรมการพัฒนา

ชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานปฎิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

(6) การสนับสนุนธุรกิจชุมชนโดยการร่วมลงทุนกับกลุ่ม จากนั้นจึงสนับสนุนให้กลุ่มเป็นเจ้าของกิจการโดยสมบูรณ์ เช่น องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย

นโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชนด้านวัตถุดิบ

ในการสนับสนุนด้านวัตถุดิบของหน่วยงานต่างๆ สามารถจำแนกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ

1. ดำเนินการผลิตวัตถุดิบ หรือปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพเหมาะสม กรมส่งเสริมการเกษตร กรมปศุสัตว์)
2. สนับสนุนปัจจัยการผลิตโดยไม่คิดมูลค่า และ/หรือจำหน่ายในราคาที่เป็นธรรม มีทั้งการสนับสนุนผ่านกลุ่มและรายบุคคล (กรมส่งเสริมการเกษตร กรมปศุสัตว์ องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร)

นโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชนด้านการตลาด

การสนับสนุนด้านการตลาดที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจชุมชน จำแนกได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การสร้างตลาด

1.1 การส่งเสริมพัฒนาองค์กรชุมชนให้สามารถดำเนินกิจการเปิดช่องจำหน่ายสินค้าอุปโภค บริโภค และผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้ (ศูนย์สาธิตการตลาด ร้านค้าชุมชน ร้านค้าชุมชน สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์การตลาด) โดย กรมการพัฒนาชุมชน สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท กรมการค้าภายใน กรมส่งเสริมสหกรณ์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

1.2 จัดงานจำหน่ายสินค้า และเปิดโอกาสให้ชุมชนนำสินค้ามาร่วมขาย โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายใดๆ รวมทั้งจัดสร้างศูนย์แสดงสินค้า (กรมการค้าภายใน กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์)

1.3 ดำเนินการรับซื้อผลผลิตจากกลุ่ม เพื่อทำการแปรรูป และจัดจำหน่าย (องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย)

2. การประสานการจัดการตลาด

2.1 การทำหน้าที่ช่วยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน เพื่อจัดการด้านการตลาดของท้องถิ่น และภูมิภาค (เช่น จัดตลาดกลาง ตลาดท้องถิ่น การจัดเวทีเจรจาธุรกิจระหว่างเกษตรกรกับพ่อค้า การจัดตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า) โดย กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมปศุสัตว์ และสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท

2.2 การสนับสนุนให้ธุรกิจเอกชนเข้าร่วมทุนดำเนินการธุรกิจชุมชน โดย กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

2.3 ส่งเสริมให้ราษฎรผลิตสินค้าขาย / รวมกลุ่มเพื่อรับช่วงผลิตสินค้าระหว่างหมู่บ้านและ/หรือ ระหว่างหมู่บ้านกับโรงงาน (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม)

3. การสร้างข้อมูลทางการตลาด

3.1 การสนับสนุนทางอ้อมโดยจัดทำฐานข้อมูลกลุ่มอาชีพ กลุ่มผู้ผลิตเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ผู้ผลิตรายใหญ่/ผู้รับจ้างเข้าไปทำธุรกิจกับชุมชนต่างๆ ได้โดยสะดวก (กระทรวงมหาดไทย) และ ทำข้อมูลสารสนเทศเพื่อการตลาดและการส่งออกสินค้าเกษตร (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร)

4. การควบคุมคุณภาพ ปริมาณและราคาสินค้า

4.1 สนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ที่พัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด การแปรรูปสินค้า การบรรจุภัณฑ์ และสร้างปัจจัยพื้นฐานทางการตลาดให้แก่เกษตรกร (กรมการค้าภายใน กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย กรมปศุสัตว์ กรมประมงกระทรวงพาณิชย์ กรมการพัฒนาชุมชน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร)

4.2 การกำหนดเขตการผลิตเพื่อการส่งออกและคุณภาพของการผลิตให้เหมาะสมกับพื้นที่ และประเทศ (กรมส่งเสริมการเกษตร รวมทั้ง การควบคุมผู้ผลิต ผู้นำเข้า และผู้ขายอาหารสัตว์ เพื่อรักษาระดับราคา (กรมปศุสัตว์) กำหนดปริมาณ)

4.3 การจัดตั้งหน่วยงานกลางเพื่อกำหนดมาตรฐานสินค้า และตรวจสอบคุณภาพสินค้า (กรมส่งเสริมการเกษตร)

4.4 การสนับสนุนเงินชดเชยเพื่อประกันรายได้สินค้า (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์)

4.5 สนับสนุนงบประมาณตั้งกองทุนหมุนเวียนเพื่อการตลาด ทั้งไม่คิดดอกเบี้ย

และคอกเบี้ยต่ำ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์)

นโยบายและมาตรการด้านเทคโนโลยีในการส่งเสริมธุรกิจชุมชน

การศึกษาเกี่ยวกับนโยบาย และมาตรการด้านเทคโนโลยีสำหรับธุรกิจชุมชน ปรากฏว่า นอกจากนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศแล้วไม่ปรากฏว่ามีนโยบายโดยตรงเกี่ยวกับเทคโนโลยีเพื่อธุรกิจชุมชน นโยบายด้านเทคโนโลยีในระดับชาติ กำหนดโดยคณะกรรมการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หน่วยงานระดับปฏิบัติ จะกำหนดนโยบายของแต่ละหน่วยงานให้สอดคล้องกับนโยบายระดับชาติ

การศึกษาเอกสารด้านเทคโนโลยี ปรากฏว่าครอบคลุมความหมายของเทคโนโลยีในหลายลักษณะ ทั้งที่เป็นความรู้ วิทยาการ สารสนเทศ และประดิษฐ์กรรม

นโยบายด้านเทคโนโลยีที่เป็นความรู้ หรือวิทยาการ และกำหนดเป็นการเฉพาะสำหรับการพัฒนาอาชีพ และรายได้แก่กลุ่มหรือองค์กรประชาชน ในลักษณะต่างๆ ที่สอดคล้องกับความหมายของธุรกิจชุมชนในการศึกษารั้งนี้ นั้น มีหน่วยงานต่างๆ หลายหน่วยงานมีนโยบาย มาตรการ แผนงาน ดังได้อภิปรายผล ในส่วนของนโยบายและมาตรการในการส่งเสริมความสามารถของบุคคล กลุ่ม และองค์กร เพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหาร จัดการ หรือพัฒนาฝีมือแรงงาน

อย่างไรก็ตาม นโยบายและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคการผลิต การแปรรูป และนโยบายเกี่ยวกับเทคโนโลยีที่เป็นประดิษฐ์กรรม ที่นอกเหนือจากการให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ ข้างต้น มีดังต่อไปนี้

1. นโยบายส่งเสริม และสนับสนุนการศึกษา วิจัย และพัฒนาเทคโนโลยี

1.1 ส่งเสริมให้มีการวิจัยและเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง และมีการนำผลไปใช้ในด้านสาธารณประโยชน์ และเชิงพาณิชย์เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งสนับสนุนให้ภาคเอกชนลงทุนเพื่อการวิจัย และพัฒนาเพิ่มขึ้น (กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม)

1.2 สนับสนุนและส่งเสริมให้ภาครัฐสามารถเข้าร่วมวิจัย และพัฒนากับภาคเอกชน ภายใต้หลักเกณฑ์ เงื่อนไขการแบ่งสิทธิประโยชน์ต่อการวิจัยและพัฒนา ร่วมกันมีการวิจัยการแลกเปลี่ยนผลงานวิจัย และพัฒนาระหว่างหน่วยงานราชการ

กับสถาบันการศึกษา รวมทั้งการจัดตั้งองค์กรวิจัยและพัฒนาการเกษตรเพื่อเป็น ศูนย์กลางของข้อมูลงานวิจัยและพัฒนา (กระทรวงเกษตร และสหกรณ์) ลักษณะการดำเนินงานตามนโยบายการวิจัยและพัฒนาที่หน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น สำนักส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยี กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และ สิ่งแวดล้อม กองเกษตรวิศวกรรม กระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ส่วนใหญ่จะ ดำเนินงานร่วมกับสถาบันการศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญในเทคโนโลยีนั้นๆ หรือให้งบประมาณแก่สถาบันการศึกษาไปศึกษา วิจัย รวมทั้งสนับสนุนให้ ภาคเอกชนทำการวิจัยและพัฒนา แต่มีบางโครงการที่หน่วยงาน ดำเนินการ เอง

2. นโยบายด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการผลิต

- 2.1 มีการพัฒนาและนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทั้งด้าน การเกษตรและอุตสาหกรรม
- 2.2 ให้คำปรึกษาและสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีแก่ภาคเอกชน รวมทั้งภาค ธุรกิจเอกชนและกลุ่ม หรือองค์กรประชาชนที่มีสถานภาพเป็นนิติบุคคล โดยให้ งบประมาณสนับสนุน
- 2.3 เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดหา การนำเข้าและถ่ายทอดเทคโนโลยี ตลอดจน การปรับใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างมีแบบแผน โดยเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสม กับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ไม่ก่อให้เกิดปัญหามลพิษ ประหยัดพลังงาน สร้างเสถียรภาพให้กับประเทศและเพิ่มคุณภาพของประชาชน
- 2.4 ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ให้ได้มาตรฐานทางด้านสุขอนามัย ปลอดภัยต่อผู้ผลิต ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อมโดยใช้สารเคมีให้ถูกต้องทั้งชนิด ปริมาณ และช่วงเวลา ตลอดจนลดการใช้ สารเคมีและใช้เทคโนโลยีชีวภาพทดแทนสารเคมี
- 2.5 สนับสนุนให้เกษตรกรมีและใช้เทคโนโลยีในการผลิตอย่างถูกต้องตามหลัก วิชา การ เพิ่มให้เกิดผลในการลดต้นทุนการผลิต

3. นโยบายด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการแปรรูป

- 3.1 ส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีการเกษตรใหม่ ๆ และเทคโนโลยีอื่น ๆ ที่ เกี่ยวข้องมาใช้ เช่น เทคโนโลยีชีวภาพ เพื่อแปรรูปผลผลิตการเกษตรให้เป็น อุตสาหกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น ๆ ซึ่งจะเป็นการกระจายรายได้และยกระดับ

คุณภาพชีวิตของชนบทโดยรวม (กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และ
สิ่งแวดล้อม)

3.2 สนับสนุนการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเชิงธุรกิจระดับครอบครัว ชุมชน
หรืออุตสาหกรรมขนาดย่อมของสถาบันเกษตรกร ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่
เป็นสตรี เยาวชนและผู้สูงอายุ (กรมส่งเสริมการเกษตร)

4. นโยบายเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาชนบทและการพัฒนาที่ยั่งยืน

4.1 สนับสนุนการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมและวิทยาการ
ใหม่ผสมผสานกับภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่น

4.2 สนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อมสำหรับชนบท โดยการ
จัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการนำวัสดุมาใช้ประโยชน์ซ้ำ และการบำบัดของ
เสีย

5. นโยบายด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศ

5.1 สร้างเครือข่ายระดับข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี จัดหาอุปกรณ์สารสนเทศ
ที่ทันสมัย สะดวกในการสื่อสารถ่ายทอดข้อมูล จัดตั้งศูนย์กลางรวบรวมและ
เชื่อมโยงเทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้าน (กระทรวง
เกษตร และสหกรณ์)

6. นโยบายด้านเทคโนโลยีที่เป็นประติฐกรรม

หน่วยงานที่มีนโยบายเฉพาะเจาะจงแก่กลุ่มและองค์กรประชาชนในการดำเนินธุรกิจชุมชน ได้แก่ กรม กองต่าง ๆ ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ส่วนหน่วยงานในกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีนโยบายต่อกลุ่มเป้าหมายที่กว้างขวาง อาทิ ประชาชนทั่วไป ภาคอุตสาหกรรม ภาคธุรกิจ หน่วยงานราชการ เอกชน รวมทั้งเกษตรกรในชนบทด้วย

นโยบายด้านเทคโนโลยีที่เป็นประติฐกรรมมีดังนี้

6.1 สนับสนุนงานวิจัยและพัฒนา รวมทั้งจูงใจในการลงทุนผลิตเครื่องมือ เครื่องจักร กลไกการเกษตรให้มีประสิทธิภาพและจำนวนมากพอ เพื่อทดแทนแรงงานที่ขาดแคลนในอนาคต

6.2 สนับสนุนงบประมาณอุดหนุนให้สถาบันการศึกษาทำการวิจัยและพัฒนาเครื่องจักร เครื่องมือ เครื่องใช้ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตและแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร สนับสนุนเทคโนโลยีสมัยใหม่ และปัจจัยการดำเนินงานที่จำเป็นแก่องค์กรเกษตรกร

6.4 สนับสนุนอาคารสถานที่และเครื่องจักร อุปกรณ์เป็นจุดทดลองเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ธุรกิจเอกชนและชาวบ้านในท้องถิ่น ที่จะร่วมมือสร้าง “หน่วยผลิต” ของชุมชนในระยะเริ่มแรกเป็นลักษณะการอนุบาลธุรกิจอุตสาหกรรมให้ตั้งขึ้นได้และมีความเจริญเติบโต

อาจกล่าวได้ว่า นโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมเทคโนโลยี ด้านประดิษฐ์กรรมนี้จะครอบคลุมในเรื่อง

1. การศึกษา วิจัยความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ความเป็นไปได้ในการผลิต ความพร้อมเกี่ยวกับชิ้นส่วนที่มีในประเทศ ราคา และความเหมาะสมของเทคโนโลยี
2. การประดิษฐ์และพัฒนาเครื่องจักรกล ซึ่งดำเนินงานโดยสถาบันการศึกษา หน่วยงานที่รับผิดชอบและภาคเอกชน
3. การผลิตเครื่องจักรกลต้นแบบใหม่ ๆ เสนอต่อภาคเอกชนเพื่อนำไปผลิตเชิงพาณิชย์
4. การเผยแพร่และถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ทั้งภาคธุรกิจเอกชน เกษตรกรและประชาชนทั่วไป

นโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชนด้านกฎหมายและสิทธิประโยชน์

นโยบายและมาตรการด้านกฎหมายและสิทธิประโยชน์ ได้แก่

1. มาตรการทางภาษี

กระทรวงการคลังได้กำหนดมาตรการสนับสนุนอย่างชัดเจนยิ่ง กล่าวคือ มีมาตรการจูงใจและสนับสนุนโดยการผ่อนปรนภาษีอากรแก่

1. องค์กรชุมชนบางประเภทที่ดำเนินธุรกิจชุมชน
2. องค์กรพัฒนาเอกชนที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งแก่องค์กรชุมชน
3. ธุรกิจเอกชนและบุคคลทั่วไปที่ทำกิจกรรมส่งเสริมสาธารณประโยชน์แก่ชุมชน

2. มาตรการทางกฎหมาย

2.1 การปรับปรุงกฎหมาย

- (1) แก้ไข ลดหย่อนหรือเพิ่มเติมกฎระเบียบของรัฐ เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อองค์กรและสถาบันเกษตรกร และการคุ้มครองแรงงานภาคเกษตร ตลอดจนสวัสดิการผู้ประกอบอาชีพเกษตรกร (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์)
- (2) ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค ให้เป็นไปตามหลักสากลมากขึ้น อาทิ กฎหมายกำหนดราคาสินค้า และป้องกันการผูกขาดกฎหมายการขายสินค้า กฎหมายเช่าซื้อ รวมทั้งสนับสนุนให้มีการจัดตั้ง

องค์กรอนุญาตบุคลากรเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคทั้งภายในและภายนอก
ประเทศรักษาความเป็นธรรมทางการค้า ป้องกันการผูกขาด ส่งเสริมการแข่งขัน
ภายใต้กรอบของกฎหมายที่กำหนด (กระทรวงพาณิชย์)

2.2 สิทธิประโยชน์อื่นๆ

การศึกษาเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์พิเศษอื่นๆของการลงทุนประกอบธุรกิจ
หรืออุตสาหกรรมของชุมชน ไม่ปรากฏว่ามีหน่วยงานใดมีนโยบายเป็นการเฉพาะ
สำหรับธุรกิจชุมชนที่ดำเนินการโดยกลุ่มหรือองค์กรประชาชน สำนักงานส่งเสริม
การลงทุนมีนโยบายและมาตรการให้สิทธิพิเศษบางประการแก่นักลงทุนทั่ว
ไปที่มีทุนดำเนินการมากกว่า 1 ล้านบาทขึ้นไป สิทธิประโยชน์ต่างๆ ได้แก่ การยก
เว้นภาษีอากรขาเข้าเครื่องจักร วัตถุดิบ ลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคล อนุญาตให้
หักค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสาธารณูปโภคและสิ่งก่อสร้าง

ตารางที่ 1 แสดงรายงานหน่วยงานที่มีนโยบายและมาตรการส่งเสริมธุรกิจชุมชน
ด้านการส่งเสริมความสามารถของบุคคล กลุ่ม และองค์กร

หน่วยงาน	การส่งเสริมความสามารถบุคคล				การส่งเสริมความสามารถรายกลุ่ม / องค์กร		
	ความรู้วิชาชีพ	ความรู้ด้านอาชีพเฉพาะทาง	ความรู้พื้นฐานทางธุรกิจ	การใช้สื่อ/ การให้ข้อมูล / ข่าวสาร ศึกษา ดูงาน	รวมกลุ่มพัฒนาอาชีพเชิงธุรกิจ	การสร้างเครือข่าย เครือข่าย หน่วยงาน เครือข่าย สหกรณ์	การใช้สื่อ/การให้ข้อมูล / ข่าวสาร
1. สำนักงานกสิกรรมตรี							
-สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ				✓		✓	✓
-สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ				✓	✓	✓	
2.กระทรวงการคลัง			✓			✓	
-ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์						✓	
3.กระทรวงเกษตรและสหกรณ์							
-กรมปศุสัตว์	✓						

ตารางที่ 1 (ต่อ)

หน่วยงาน	การส่งเสริมความสามารถบุคคล				การส่งเสริมความสามารถกลุ่ม/องค์กร		
	ความรู้วิชาชีพ	ความรู้ด้านอาชีพเฉพาะทาง	ความรู้พื้นฐานทางธุรกิจ	การใช้สื่อ/การให้ข้อมูลข่าวสารศึกษาดูงาน	รวมกลุ่มพัฒนาอาชีพเชิงธุรกิจ	การสร้างเครือข่ายเครือข่ายหน่วยงานเครือข่ายสนับสนุน	การใช้สื่อ/การให้ข้อมูลข่าวสาร
-กรมส่งเสริมการเกษตร	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
-กรมส่งเสริมสหกรณ์			✓	✓	✓	✓	
-องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย		✓					
4.กระทรวงพาณิชย์							
-กรมการค้าภายใน			✓	✓	✓		
5.กระทรวงมหาดไทย							
-กรมการพัฒนาชุมชน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
-สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท	✓				✓		
6.กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม							
-กรมการจัดหางาน	✓	✓	✓	✓			
-กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน	✓	✓	✓	✓			
-กรมประชาสัมพันธ์	✓			✓	✓		✓

ตารางที่ 1 (ต่อ)

หน่วยงาน	การส่งเสริมความสามารถรายบุคคล				การส่งเสริมความสามารถกลุ่ม/องค์กร		
	ความรู้วิชาชีพ	ความรู้ด้านอาชีพเฉพาะทาง	ความรู้พื้นฐานทางธุรกิจ	การใช้สื่อ/การให้ข้อมูล/ข่าวสารที่ปฏิบัติงาน	รวมกลุ่มพัฒนาอาชีพเชิงธุรกิจ	การสร้างเครือข่ายเครือข่ายหน่วยงานเครือข่ายสนับสนุน	การใช้สื่อข้อมูล/ข่าวสาร
7.กระทรวงศึกษาธิการ							
-กรมการศึกษานอกโรงเรียน	✓	✓	✓			✓	
-กรมอาชีวศึกษา	✓	✓	✓				
8.กระทรวงสาธารณสุข						✓	
9.กระทรวงอุตสาหกรรม							
-กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม	✓	✓	✓				

ตารางที่ 2 แสดงรายนามหน่วยงานที่มีนโยบายและมาตรการส่งเสริมธุรกิจชุมชน
ด้านแรงงาน

หน่วยงาน	แรงงาน					
	จัดตั้งตลาดแรงงาน (คุ้มครองแรงงาน)	ลดการเคลื่อนย้าย แรงงาน	พัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้ใช้แรงงาน	พัฒนาฝีมือแรงงาน	ส่งเสริมกำลังแรงงาน (การมีงานทำ)	พัฒนากำลังแรงงาน สู่ขบวนการผลิต
1.กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	✓	✓				✓
-กรมปศุสัตว์					✓	✓
-กรมส่งเสริมการเกษตร		✓		✓		✓
2.กระทรวงพาณิชย์						
-กรมการค้าภายใน		✓				✓
3.กระทรวงมหาดไทย						
-กรมการพัฒนาชุมชน		✓				✓
-สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท		✓				✓
4.กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม						
-กรมการจัดหางาน	✓					
-กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน	✓	✓	✓	✓	✓	✓
-กรมประชาสัมพันธ์				✓		

ตารางที่ 3 แสดงรายงานหน่วยงานที่มีนโยบายและมาตรการส่งเสริมธุรกิจชุมชน
ด้านทุน/สินเชื่อ การตลาด และวัตถุดิบ

หน่วยงาน	ทุน / สินเชื่อ						การตลาด											วัตถุดิบ		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
1.กระทรวงการคลัง	✓	✓	✓	✓	✓															
-ธนาคารออมสิน			✓																	
-ธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์			✓				✓			✓		✓								✓
2.กระทรวงเกษตรและสหกรณ์										✓					✓		✓			
-กรมปศุสัตว์				✓	✓			✓				✓	✓						✓	✓
-กรมส่งเสริมการเกษตร		✓	✓	✓	✓			✓			✓	✓	✓	✓					✓	✓
-กรมส่งเสริมสหกรณ์		✓	✓		✓		✓	✓			✓	✓								
-สำนักงานปศุสัตว์เพื่อ การค้า			✓		✓															
-องค์การส่งเสริมกิจการ โคนมแห่งประเทศไทย					✓	✓						✓						✓		✓
3.กระทรวงพาณิชย์																				
-กรมการค้าภายใน		✓		✓			✓				✓	✓								

ตารางที่ 3 (ต่อ)

หน่วยงาน	ทุน / สินเชื่อ						การตลาด											วัตถุประสงค์		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
4.กระทรวงมหาดไทย										✓										
-กรมการพัฒนาชุมชน	✓	✓			✓		✓					✓								
-สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท	✓	✓					✓	✓												
5.กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม																				
-กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน				✓																
-กรมประชาสัมพันธ์	✓		✓	✓								✓								
6.กระทรวงศึกษาธิการ																				
-กรมอาชีวศึกษา		✓	✓																	
7.กระทรวงอุตสาหกรรม																				
-กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม		✓		✓	✓				✓			✓				✓				
8.หน่วยงานอิสระ																				
-สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง	✓		✓																	

*หมายเหตุ

ทุน/สินเชื่อ	การตลาด	วัตถุประสงค์
1 = ระดมทุน	7 = ส่งเสริมกิจการกลุ่ม	19 = ผลิต
2 = ให้งบประมาณสนับสนุนโครงการ	8 = ประสานงานจัดการตลาด	20 = สนับสนุนปัจจัย
3 = สนับสนุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ	9 = สนับสนุนการร่วมทุนของภาคเอกชน	
4 = ตั้งกองทุนหมุนเวียน	10 = จัดทำฐานข้อมูลกลุ่มอาชีพ	
5 = ประสานแหล่งทุน	11 = จัดงานจำหน่ายสินค้า	
6 = ร่วมลงทุน	12 = พัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตร	
	13 = กำหนดเขตการผลิต/คุณภาพ	
	14 = ตั้งหน่วยงานกำหนดมาตรฐานสินค้า	
	15 = สนับสนุนสินเชื่อ	
	16 = สนับสนุนการผลิต/รับช่วงการผลิต	
	17 = ตั้งกองทุนหมุนเวียนเพื่อการตลาด	
	18 = รับซื้อผลผลิตจากกลุ่ม	

ตารางที่ 4 แสดงรายงานหน่วยงานที่มีนโยบายและมาตรการส่งเสริมธุรกิจชุมชน
ด้านเทคโนโลยี

หน่วยงาน	การศึกษาวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี	เทคโนโลยีการผลิต	เทคโนโลยีการแปรรูป	เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาชุมชน	เทคโนโลยีสารสนเทศ	เทคโนโลยีด้านประติมากรรม
1.กระทรวงเกษตรและสหกรณ์						
-กรมปศุสัตว์		✓	✓		✓	
-กรมป่าไม้	✓		✓			
-กรมส่งเสริมการเกษตร	✓	✓	✓		✓	
-กรมส่งเสริมสหกรณ์					✓	
-กองเกษตรวิศวกรรม	✓		✓			✓
กรมวิชาการเกษตร						
2.สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง	✓	✓	✓		✓	
-องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย		✓	✓			
3.กระทรวงพาณิชย์					✓	
3.กระทรวงมหาดไทย					✓	

ตารางที่ 4 (ต่อ)

หน่วยงาน	การศึกษาวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี	เทคโนโลยีการผลิต	เทคโนโลยีการแปรรูป	เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาชนบท	เทคโนโลยีสารสนเทศ	เทคโนโลยีด้านประติมากรรม
4.กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม					✓	
5.กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม	✓	✓	✓		✓	
-สำนักส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยี	✓	✓	✓		✓	✓
6.กระทรวงศึกษาธิการ						
-กรมการศึกษานอกโรงเรียน					✓	
-กรมอาชีวศึกษา					✓	
7.กระทรวงสาธารณสุข	✓					
8.กระทรวงอุตสาหกรรม		✓	✓		✓	
กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม						
9.สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ตารางที่ 5 แสดงรายงานหน่วยงานที่มีนโยบาย และมาตรการการตามกฎหมายและสิทธิประโยชน์

หน่วยงาน	ภาษี	การลงทุน	การปรับปรุงกฎหมาย	ทรัพย์สินทางปัญญา
1.สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน กระทรวงการคลัง	✓	✓	✓	
2.กระทรวงเกษตรและสหกรณ์			✓	
3.กระทรวงพาณิชย์			✓	✓

ความสำคัญและความเกี่ยวข้องของนโยบายและมาตรการ ของหน่วยงานต่างๆต่อธุรกิจชุมชน

เนื่องจากคำว่า “ธุรกิจชุมชน” เป็นคำใหม่ที่ได้นำมาใช้ในระยะเวลาไม่นานมานี้ ดังนั้นนโยบายและมาตรการของหน่วยงานต่างๆที่ระบุถึงการส่งเสริมธุรกิจชุมชนโดยตรงจึงมีอยู่น้อยมาก แต่ถ้าหากพิจารณาสาระสำคัญของนโยบายและมาตรการเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพและรายได้แก่ประชาชน ก็จะเห็นได้ว่าหน่วยงานต่างๆมีนโยบายและมาตรการในเรื่องดังกล่าวมาโดยตลอด

นโยบายและมาตรการในระดับประเทศที่กำหนดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 นั้น มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการส่งเสริมธุรกิจชุมชนอย่างชัดเจน ในส่วนของยุทธศาสตร์การพัฒนาคณะและสมรรถนะทางเศรษฐกิจเพื่อสนับสนุนการพัฒนาคณะและคุณภาพชีวิต กล่าวคือ สนับสนุนอุตสาหกรรมเกษตรและการแปรรูปสินค้าการเกษตร สนับสนุนองค์กรประชาชนให้มีบทบาทในการสร้างรากฐานการผลิตที่มั่นคงของประเทศ รวมทั้งปรับปรุงกฎหมายให้ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกและรับรองสิทธิของชุมชน ใช้มาตรการด้านการคลังและภาษีเพื่อกระตุ้นการสร้างองค์กรชุมชน สนับสนุนข้อมูลข่าวสาร การฝึกอบรม และการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งนี้ภาครัฐจะลดบทบาทในการดำเนินการเอง มาเป็นผู้กำกับดูแลและผู้ประสานงาน โดยให้ธุรกิจเอกชนและองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนามากขึ้น รวมทั้งกำหนดให้มีคณะกรรมการระดับนโยบายที่มีเอกภาพเป็นการถาวร ทำหน้าที่กำกับและประสานนโยบาย แผนงานและการจัดสรรทรัพยากรสนับสนุนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

การวิเคราะห์นโยบายและมาตรการเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพและรายได้เพื่อกำหนดว่ามีสาระเกี่ยวกับธุรกิจชุมชนตามนิยามศัพท์ในการศึกษาครั้งนี้มีอย่างน้อยเพียงใด นั้น พบว่า นโยบายและมาตรการของหน่วยงานต่างๆให้ความสำคัญและเกี่ยวข้องกับธุรกิจชุมชนในระดับที่แตกต่างกัน คือ

1. หน่วยงานที่มีนโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชนโดยตรงและมีกิจกรรมเต็มรูปแบบ
2. หน่วยงานที่มีนโยบาย มาตรการ และกิจกรรมในการส่งเสริมธุรกิจชุมชนบางส่วน
3. หน่วยงานที่มีนโยบายและมาตรการเกี่ยวข้องกับธุรกิจชุมชนโดยอ้อม

1. หน่วยงานที่มีนโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชนโดยตรง และมีกิจกรรมเต็มรูปแบบ

หน่วยงานที่ส่งเสริมธุรกิจชุมชนโดยตรงและมีกิจกรรมเต็มรูปแบบ หมายถึง หน่วยงานนำนโยบายและมาตรการมากำหนดแผนงาน โครงการและกิจกรรมส่งเสริมการทำธุรกิจชุมชน ตั้งแต่การรวมกลุ่ม การวิเคราะห์ปัญหาและทางเลือก การสร้างกระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมกิจกรรมการผลิต และ/หรือ การแปรรูป การบริการ รวมทั้งการสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ

หน่วยงานที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและมาตรการในระดับชาติ คือ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

กระทรวงการคลัง

(1) สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง

(แผนแม่บทการเงินการคลังเพื่อสังคม)

ส่วนหน่วยงานที่มีนโยบาย มาตรการ หรือนำนโยบายและมาตรการในระดับกระทรวงมา กำหนดแผนงาน โครงการและกิจกรรมต่างๆในการส่งเสริมธุรกิจชุมชนอย่างครบวงจรหรือเต็มรูปแบบ ได้แก่

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

(1) กรมส่งเสริมการเกษตร

(2) กรมส่งเสริมสหกรณ์

(3) สำนักงานกองทุนสงเคราะห์
การทำสวนยาง

(4) องค์การส่งเสริมกิจกรรมโคนม
แห่งประเทศไทย

กระทรวงพาณิชย์

(1) กรมการค้าภายใน

กระทรวงมหาดไทย

(1) กรมการพัฒนาชุมชน

(2) สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการ

(1) กรมประชาสงเคราะห์

กระทรวงอุตสาหกรรม

(1) กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

การเคหะแห่งชาติ

(1) สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง

หน่วยงานข้างต้นนี้ มีเพียง กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง ที่ใช้คำว่าธุรกิจชุมชน ในนโยบาย มาตรการและโครงการ ส่วนกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมใช้คำว่า “อุตสาหกรรมชนบท” หรือ “อุตสาหกรรมชุมชน” ครอบคลุมถึงการดำเนินกิจกรรมการผลิตต่างๆโดย

ไม่รวมกิจกรรมการค้าและบริการ หน่วยงานอื่นๆที่เลือกใช้คำว่า กลุ่มอาชีพ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน ร้านค้าชนบทและกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

มาตรการในการดำเนินงานของหน่วยงานเหล่านี้ ประกอบด้วยการสร้างเสริมเข้มแข็งแก่องค์กรประชาชน หรือ สนับสนุนให้องค์กรประชาชนเป็นแกนหลักในการดำเนินงาน ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆโดยการศึกษาและฝึกอบรมรูปแบบต่างๆ ส่งเสริมกิจกรรมการผลิต การแปรรูปและการบริการ สนับสนุนทุน สินเชื่อ ปัจจัยการผลิตและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งการจัดการด้านการตลาด ซึ่งนับว่าเป็นมาตรการที่ส่งเสริมการทำธุรกิจชุมชนอย่างครบวงจรหรือเต็มรูปแบบ

เป็นที่น่าสังเกตว่าหลายหน่วยงานมีกิจกรรมที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกันแต่มีเงื่อนไขการสนับสนุนที่แตกต่างกันในรายละเอียด ดังนั้น จึงก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนทั้งในเนื้อหาและกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งมีลักษณะของการแข่งขันและขัดแย้งกันด้วย

2. หน่วยงานที่มีนโยบาย และมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชนบางส่วน

หมายถึง หน่วยงานที่มีภาระกิจเฉพาะเรื่อง เกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพและรายได้ จะดำเนินงานตามนโยบายและมาตรการในกิจกรรมต่างๆเหล่านี้บางเรื่อง ได้แก่ การฝึกอบรม การผลิต การแปรรูป การตลาด การสนับสนุนเงินทุน สินเชื่อ ปัจจัยการผลิตและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ

หน่วยงานที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและมาตรการ รวมทั้งการประสานงานในระดับชาติ ได้แก่

ธนาคารแห่งประเทศไทย	กำหนดมาตรการสินเชื่อเพื่อชนบทและผู้มีรายได้น้อย
สำนักงานกฤษฎีกา	(1) สำนักงานคณะกรรมการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
	(2) สำนักงานส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ

หน่วยงานที่มีแผนงานและโครงการสนับสนุนในระดับปฏิบัติการ ได้แก่

กระทรวงการคลัง	(1) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
	(2) ธนาคารออมสิน โครงการสินเชื่อเพื่อพัฒนาชนบท
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	(1) กรมปศุสัตว์
	(2) กรมป่าไม้

	(3) กรมวิชาการเกษตร กองเกษตรวิศวกรรม
	(4) สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม	(1) กรมการจัดหางาน
	(2) กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน
กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม	(1) สำนักส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยี
กระทรวงศึกษาธิการ	(1) กรมการศึกษานอกโรงเรียน
	(2) กรมอาชีวศึกษา
รัฐวิสาหกิจ	(1) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

หน่วยงานในกลุ่มที่ 2 นี้ มีนโยบายและมาตรการ ทั้งที่ดำเนินงานเองโดยอิสระและประสานงานกับหน่วยงานในกลุ่มที่ 1 ในการส่งเสริมอาชีพและรายได้ หรือการทำธุรกิจชุมชน แต่ นโยบาย มาตรการและการดำเนินงาน ก็ยังปรากฏว่ามีลักษณะของความซ้ำซ้อนกันอยู่เช่นเดียวกัน

3. หน่วยงานที่มีนโยบายและมาตรการเกี่ยวข้องกับธุรกิจชุมชนโดยอ้อม

หมายถึง หน่วยงานที่มีภาระหน้าที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยหรือองค์ประกอบบางประการในการดำเนินงานด้านการส่งเสริมอาชีพและรายได้ อาทิ การลงทุน สินเชื่อ สิทธิประโยชน์ แต่ไม่มีภาระหน้าที่ส่งเสริมธุรกิจชุมชนโดยตรง อีกทั้ง นโยบายและมาตรการก็มีลักษณะกว้างเอื้อประโยชน์ต่อบุคคล และนิติบุคคลทั่วไป

หน่วยงานดังกล่าวข้างต้นมีหลายหน่วยงาน แต่หน่วยงานที่อยู่ในขอบเขตของการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่

สำนักนายกรัฐมนตรี	สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน
กระทรวงพาณิชย์	กรมทรัพย์สินทางปัญญา
รัฐวิสาหกิจ	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

กระบวนการ/ขั้นตอนในการดำเนินการตามนโยบายส่งเสริมธุรกิจชุมชน

จากผลการศึกษา ปรากฏว่าหน่วยงานต่างๆ มีกระบวนการและขั้นตอนการดำเนินการตามนโยบาย ดังนี้

1. หน่วยงานส่วนใหญ่จะทำงานส่งเสริมธุรกิจชุมชนโดยใช้กลุ่มเป็นกลไกในการทำงาน ทั้งนี้ อาจจะเริ่มจากการจัดตั้งกลุ่มใหม่ และ/หรือทำงานกับกลุ่มเก่าที่มีอยู่แล้วก็ได้
2. มีการทำงานลักษณะเบ็ดเสร็จประกอบด้วยหลายกิจกรรม เช่น เริ่มด้วยการฝึกอบรม การสนับสนุนทุน /สินเชื่อ ทั้งของหน่วยงานที่มีอยู่ และ/หรือประสานงานกับหน่วยงานที่มีหน้าที่ดำเนินการให้สินเชื่อโดยตรง จัดหาเครื่องจักร อุปกรณ์ ปัจจัยการผลิตอื่นๆ การให้ข้อมูลข่าวสาร การเปิดช่องทางการตลาดให้ด้วยวิธีการต่างๆ (อาทิ ประสานงานกับแหล่งรับซื้อ การจัดตลาดนัด ตลาดกลาง การจัดการลานสินค้า เป็นต้น) การสนับสนุนด้านพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต และด้านคำแนะนำเรื่องการบริหารจัดการกลุ่มให้เข้มแข็ง
3. บางหน่วยงาน (เช่น กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม) จะทำการชี้แจง ให้ข่าวสาร ประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นหน่วยงานของรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และธุรกิจเอกชน (หรือในบางครั้ง ก็จะจัดฝึกอบรมให้แก่หน่วยงานต่างๆ เหล่านั้นด้วย เพื่อให้หน่วยงานดังกล่าวมีความสามารถในการดำเนินงานของตนเองซึ่งมีผลกระทบต่อธุรกิจของชุมชน และ/หรือชุมชนเอง เป็นการพัฒนาธุรกิจชุมชนไปในเวลาเดียวกัน

ผลการดำเนินงานตามนโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชน

ในส่วนนี้จะเสนอผลการดำเนินงานด้านธุรกิจชุมชนของหน่วยงานที่มีการกำหนดนโยบาย มาตรการและมีกิจกรรมส่งเสริมธุรกิจชุมชนแบบเต็มรูปแบบ หน่วยงานที่มีการส่งเสริมธุรกิจชุมชนมาเป็นเวลานานและมีพื้นที่ดำเนินการทั่วประเทศ ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมการค้าภายใน กรมการพัฒนาชุมชนและสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท หน่วยงานทั้ง 5 หน่วยงานนี้ มีระยะเวลาดำเนินงานนานสูงสุด คือ กรมส่งเสริมสหกรณ์ เป็นเวลา 25 ปี และขบวนการสหกรณ์ได้ดำเนินงานในประเทศไทยมาแล้ว 70 ปี ส่วนหน่วยงานอื่นๆ ได้ดำเนินงานในกิจกรรมนี้มาไม่น้อยกว่า 15 ปี

ผลการดำเนินงานจนถึงปี 2539 (ตารางที่ 6) ปรากฏว่า มีการส่งเสริมการรวมกลุ่ม จำนวน 71,220 กลุ่ม มีสมาชิก 9,585,469 คน มีเงินออมในกิจกรรมที่ส่งเสริมการออมภายในกลุ่มสูงถึง 2,511,780,819 บาท ซึ่งเป็นเงินออมเฉพาะของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการ

ผลิต เท่านั้น ส่วนการออมของสหกรณ์ประเภทต่างๆประมาณว่าไม่น้อยกว่า 50,000 ล้านบาท นอกจากนี้ ข้อมูลของกรมส่งเสริมการเกษตรและสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทในปี 2539 ยังแสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานของกลุ่มและองค์กรประชาชนประเภทต่างๆ ในความรับผิดชอบของทั้ง 2 หน่วยงาน มีกำไรสุทธิประมาณ 345 ล้านบาท (ตารางที่ 6) และการดำเนินงานของสหกรณ์ประเภทต่างๆก็มีมูลค่าทางธุรกิจ ในปี 2537 สูงถึง 165,494 ล้านบาท (ตารางที่ 10)

นอกจากหน่วยงานหลักข้างต้นที่มีระยะเวลาดำเนินงานมานานกว่า 15 ปี หน่วยงานที่มีนโยบายและมาตรการส่งเสริมธุรกิจชุมชนและอุตสาหกรรมชุมชนโดยตรงในระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี ได้แก่ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมและสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมเริ่มดำเนินงานด้านอุตสาหกรรมชุมชน ในปี 2539 โดยประสานความร่วมมือกับองค์กรประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชนและภาคธุรกิจเอกชน สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง ซึ่งเป็นหน่วยงานลักษณะพิเศษของการเคหะแห่งชาติ สนับสนุนการดำเนินงานธุรกิจชุมชนตั้งแต่ปี 2537กลุ่มเป้าหมาย คือองค์กรประชาชนผู้มีรายได้ต่ำในชุมชนเมือง

การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานจากข้อมูลของหน่วยงานหลักทั้ง 5 นี้ พบว่า ผลการดำเนินงานมีแนวโน้มการเพิ่มในเชิงปริมาณเป็นลำดับ ถ้ากำหนดว่าแต่ละครัวเรือนควรจะได้รับส่งเสริมอาชีพ รายได้ และการออม จากข้อมูลสมาชิกกลุ่ม ปี 2539 จำนวน 9.5 ล้านคน ก็อาจกล่าวได้ว่า มีครัวเรือนจำนวนมากที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมนี้เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนครัวเรือนชนบททั้งประเทศที่มีอยู่ประมาณ 7,528,515 ครัวเรือน ในปี 2539 (กองประสานการพัฒนาชนบท, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540) อย่างไรก็ตาม ต้องพิจารณาถึงการแสดงรายงานของแต่ละหน่วยงานซึ่งมีการนับซ้ำบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายด้วย เพราะมีการดำเนินงานซ้ำซ้อนกัน นอกจากนี้ ในบางกิจกรรม เช่น การออมทรัพย์ สมาชิกของแต่ละครัวเรือนสามารถจะสมัครเป็นสมาชิกในกลุ่มกิจกรรมนั้นได้มากกว่า 1 คน

ในการปฏิบัติงานตามนโยบายและมาตรการ หน่วยงานต่างๆส่งเสริมให้องค์กรประชาชนใช้ทรัพยากรจากหลายแหล่งด้วยกัน นอกเหนือจากการระดมเงินภายในกลุ่ม แหล่งสนับสนุนกิจกรรมกลุ่ม ได้แก่

- งบประมาณของหน่วยงาน
- งบประมาณของหน่วยราชการอื่น
- กองทุนและเงินทุนของราชการ
- องค์กรพัฒนาเอกชน
- องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น
- งบประมาณสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

- งบประมาณสมาชิกสภาจังหวัด
- ภาครัฐกิจเอกชน
- ธกส. และธนาคารพาณิชย์

ในส่วนคุณภาพของการดำเนินงานนั้น แม้ว่าการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีข้อจำกัดที่ไม่สามารถวิเคราะห์คุณภาพของการดำเนินงานได้โดยละเอียด แต่จากข้อมูลของกรมส่งเสริมการเกษตร ในการจัดระดับคุณภาพของกลุ่ม ปรากฏว่า กลุ่มที่มีระดับดีเด่นมีเพียงร้อยละ 14.05 กลุ่มกำลังพัฒนา ร้อยละ 41.32 และกลุ่มที่ล้มเหลวไม่สามารถพัฒนาได้มีเกือบถึงครึ่งหนึ่ง คือ ร้อยละ 46.63 ซึ่งอนุมานได้ว่ากลุ่มที่ส่งเสริมโดยหน่วยงานอื่นก็มีคุณภาพไม่แตกต่างจากนี้

นอกจากนี้ผลการดำเนินงานในบางกิจกรรมแม้ว่าจะสร้างรายได้แก่สมาชิกแต่มีผลเสียต่อสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เช่นการทำงานที่คลุกคลีกับวัตถุเคมี ที่มีสารเคมี หรือมีฝุ่นควัน กลิ่นและน้ำเสียโดยที่ไม่มีการควบคุมระดับความปลอดภัย

สรุปได้ว่าการดำเนินงานส่งเสริมธุรกิจชุมชนนั้น หน่วยงานต่าง ๆ มีการดำเนินงานมาเป็นระยะเวลาหลายปีมาแล้ว แต่เรียกชื่อโครงการว่าการส่งเสริมอาชีพ รายได้ การออมทรัพย์ เพิ่งจะมีบางหน่วยงานใช้คำว่าธุรกิจชุมชน หรืออุตสาหกรรมชุมชนในปลายแผนพัฒนาฉบับที่ 7 และในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8

จากผลการดำเนินงานเห็นได้ชัดเจนว่าประชาชนและองค์กรชุมชนมีศักยภาพและความสามารถในการทำธุรกิจได้เป็นอย่างดี แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นมักจะขึ้นอยู่กับมาตรการและวิธีการทำงานของเจ้าหน้าที่เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งปัญหาและสาเหตุในการดำเนินงานมีหลายประการ ได้แก่ ปัญหาที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย ปัญหาด้านโครงสร้างและระบบราชการ ปัญหาด้านมาตรการ แผนงานและการดำเนินงาน ปัญหาด้านกฎระเบียบและข้อบังคับ และปัญหาด้านบุคลากร

ตารางที่ 6 แสดงผลการส่งเสริมธุรกิจชุมชนของหน่วยงานต่าง ๆ
ปี 2539

หน่วยงาน	จำนวนกลุ่ม / สหกรณ์	จำนวนสมาชิก (คน)	จำนวนเงินออม (บาท)	รายได้สุทธิจากการ ดำเนินงาน
1.กรมส่งเสริมการเกษตร	23,745	1,175,938	541,889,695	317,338,385
2.กรมส่งเสริมสหกรณ์	4,796	6,801,136	N.A	N.A
3.กรมการค้าภายใน	422	N.A	N.A	N.A
4.กรมการพัฒนาชุมชน	41,395	1,525,099	1,969,891,124	-
5.สำนักงานแรงงานและพัฒนาศนบท	862*	83,296	-	27,770,125
รวม	71,231	9,585,469	2,511,780,819	345,108,510

ที่มา : 1. กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2540
2. รายงานสรุปข้อมูลสหกรณ์ในประเทศไทย 2539
3. เอกสารการส่งเสริมร้านค้าชุมชนและชนบท กองส่งเสริมธุรกิจ กรมการค้าภายใน ปี 2540
4. รายงานประจำปี 2539 กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
5. เอกสารปริมาณธุรกิจร้านค้าชนบท สพช. ประจำปี 2538

ตารางที่ 7 แสดงผลการดำเนินงานพัฒนาสถาบันเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร
ปี 2539

ประเภทของกลุ่ม	จำนวนกลุ่ม	จำนวนสมาชิก	จำนวนเงินออม	จำนวนเงินหมุนเวียน	รายได้สุทธิ
กลุ่มเกษตรกร	3,983	531,272	-	N.A	N.A
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	13,775	525,408	541,889,695	158,492,416	287,889,142
กลุ่มยุวเกษตรกร	6,007	119,258	-	19,780,942	29,449,243
รวม	23,765		541,889,695	178,273,358	317,338,385

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร 2540

ตารางที่ 8 แสดงสถานภาพกลุ่มเกษตรกรนิติบุคคล กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และกลุ่มยุวเกษตรกร
ปี 2539

ประเภทของกลุ่ม	จำนวนกลุ่ม	จำนวนสมาชิก	กลุ่มดีเด่น		กลุ่มกำลังพัฒนา		กลุ่มที่ไม่สามารถพัฒนา	
			จำนวนกลุ่ม (%)	จำนวนสมาชิก (%)	จำนวนกลุ่ม (%)	จำนวนสมาชิก (%)	จำนวนกลุ่ม (%)	จำนวนสมาชิก (%)
1. กลุ่มเกษตรกร	3,983	531,272	488 (12.25)	110,245 (20.75)	1,745 (43.81)	245,487 (46.21)	1,750 (43.94)	175,540 (33.04)
2. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	13,755	525,408	2,222 (16.15)	108,413 (20.63)	6,188 (44.99)	237,302 (45.17)	5,345 (38.26)	176,693 (34.20)
3. กลุ่มยุวเกษตรกร	6,007	119,258	116,050 (10.42)	116,050 (13.46)	1,878 (31.26)	40,471 (34.16)	3,503 (58.31)	62,467 (52.38)
รวม	23,745	1,293,380	3,326 (14.05)	334,708	9,811 (41.32)	523,530	10,598 (44.63)	414,700

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร 2540

ตารางที่ 9 แสดงจำนวนสหกรณ์และสมาชิกแยกตามภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร
ณ วันที่ 1 มกราคม 2539

ประเภทสหกรณ์	จำนวนสหกรณ์ (สหกรณ์)	จำนวนสมาชิก (คน/ครอบครัว)
1.สหกรณ์ทั่วประเทศ	4,796	6,801,136
2.สหกรณ์ภาคการเกษตร	2,984	4,079,981
2.1 สหกรณ์การเกษตร	2,832	3,942,416
2.2 สหกรณ์ประมง	57	9,384
2.3 สหกรณ์นิคม	95	128,181
3.สหกรณ์นอกภาคการเกษตร	1,812	2,721,155
3.1 สหกรณ์ออมทรัพย์	1,127	1,881,129
3.2 สหกรณ์ร้านค้า	347	731,737
3.3 สหกรณ์บริการ	338	108,289

ที่มา : สรุปข้อมูลสหกรณ์ในประเทศไทย ปี 2539

กองแผนงาน กรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ 10 แสดงผลการดำเนินงานทางธุรกิจของสหกรณ์ทุกประเภท
ปี 2532 - 2537

มูลค่า : ล้านบาท

ประเภทสหกรณ์	จำนวนสหกรณ์	จำนวนสมาชิก	การรับฝากเงิน	ร้อยละการเปลี่ยนแปลง	การให้เงินกู้	ร้อยละการเปลี่ยนแปลง	จำนวนรายได้อื่นๆ	ร้อยละการเปลี่ยนแปลง	รวมรวมผลผลิต	ร้อยละการเปลี่ยนแปลง	การให้บริการ	ร้อยละการเปลี่ยนแปลง	รวมมูลค่าธุรกิจทั้งสิ้น	ร้อยละการเปลี่ยนแปลง
รวมทั่วประเทศ ปี 32	2470	2,887,566	10,837		38,814		4,701		2,488		323		57,163	
ปี 33	2722	3,052,664	12,930	19.31	47,991	23.64	5,673	20.68	2,938	18.09	180	-44.27	69,712	21.95
ปี 34	2876	3,246,505	16,506	27.66	53,770	12.04	6,376	12.39	3,764	28.11	113	-37.22	80,529	15.52
ปี 35	3055	4,344,879	18,917	14.61	59,379	10.43	7,182	12.64	3,397	-9.75	190	68.14	89,065	10.60
ปี 36	3254	4,866,864	33,071	74.82	87,156	46.78	8,141	13.35	3,131	-7.83	160	-15.79	131,659	47.82
ปี 37	3744	5,843,961	40,034	21.05	110,303	26.56	11,167	37.17	3,814	21.81	176	10.00	165,494	25.70

ที่มา : ฝ่ายประมวลผลข้อมูล กองแผนงาน กรมส่งเสริมสหกรณ์

รายงานสถิติการเงินปี 2532 - 2537 กรมตรวจบัญชีสหกรณ์

ตารางที่ 11 แสดงกิจกรรมการพัฒนาอาชีพและรายได้ และประชาชนเป้าหมายในงานพัฒนาชุมชน

กลุ่ม	จำนวนกลุ่ม	จำนวนสมาชิก (คน)
กลุ่มอาชีพเยาวชน	7,825	150,443
กลุ่มอาชีพสตรี	11,902	236,369
กลุ่มอาชีพอื่นๆ	10,243	256,158
กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	11,425	882,129
รวม	41,395	1,525,099

* กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีเงินสะสมสะสม 1,969,891,124

ที่มา : รายงานประจำปี 2539 กรมการพัฒนาชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

**ตารางที่ 12 แสดงจำนวนร้านค้าชุมชนและชนบทที่จัดตั้งและดำเนินการ
ระหว่างปี 2530 - 2539 (31 ธ.ค. 39)**

ลำดับที่	จังหวัดที่ดำเนินการ	จำนวนร้าน
1	ภาคเหนือ (17 จังหวัด)	126
2	ภาคกลาง (18 จังหวัด)	38
3	ภาคตะวันออกเฉียง (7 จังหวัด)	16
4	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (19 จังหวัด)	181
5	ภาคใต้ (14 จังหวัด)	61
รวม (75 จังหวัด)		422

ที่มา : เอกสารการส่งเสริมร้านค้าชุมชน และชนบท กองส่งเสริมธุรกิจ กรมการค้าภายใน พ.ศ. 2540

ตารางที่ 13 แสดงปริมาณธุรกิจร้านค้าชนบท รพช. ปี 2538

ที่	จังหวัด ที่ดำเนินการ	จำนวนร้าน	จำนวนสมาชิก (ราย)	ทุนดำเนินการ (บาท)	กำไรขั้นต้น (บาท)	ค่าใช้จ่าย ในการดำเนินงาน	กำไรสุทธิ (บาท)
1	ภาคเหนือ (13 จังหวัด)	157	17,015	3,560,728	6,994,955	2,308,940	4,151,342
2	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (18 จังหวัด)	625	60,276	14,224,187	29,392,089	5,715,056	21,755,590
3	ภาคกลางและตะวันออก (13 จังหวัด)	36	3,071	1,616,208	1,281,652	436,154	837,073
4	ภาคใต้ (11 จังหวัด)	44	2,934	1,223,093	1,647,652	509,510	1,026,120
	รวม (55 จังหวัด)	862	83,296	20,624,216	39,316,348	8,969,660	27,770,125

ที่มา : เอกสารปริมาณธุรกิจร้านค้าชนบท รพช. ประจำปี 2538
กองส่งเสริมอาชีพและรายได้ สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท

ตารางที่ 14 แสดงความก้าวหน้าโครงการสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมชนบท

เดือน - ปี	โครงการที่เริ่มดำเนินการแล้ว (โครงการ)	ธุรกิจเอกชนที่ร่วมโครงการ ที่ดำเนินการแล้ว (บริษัท / หน่วยงาน)	ราษฎรในท้องถิ่นที่ร่วม โครงการ (คน)	องค์กรพัฒนาเอกชน ที่เข้าร่วมโครงการ (องค์กร)
พ.ย. 2539	32	25	1,957	7
ธ.ค. 2539	34	26	2,211	8
ม.ค. 2540	35	28	2,242	8

ที่มา : กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม 2540

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามนโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชน

จากการศึกษา ปรากฏว่า มีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามนโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชน ดังนี้

1. การกำหนดนโยบาย

1.1 นโยบายการพัฒนาประเทศในระยะที่ผ่านมาเน้นด้านอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ หรือ การผลิตและการบริการภาคเอกชน ทำให้ละเลยอุตสาหกรรมขนาดย่อมและขนาดเล็กซึ่งเป็นพื้นฐานของธุรกิจชุมชน

1.2 นโยบายที่เกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพและรายได้ ยังขาดความชัดเจนและความต่อเนื่อง การกำหนดนโยบายขึ้นอยู่กับนักการเมืองและผู้บริหารที่มีอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบในแต่ละระยะ

1.3 การกำหนดนโยบายส่งเสริมธุรกิจชุมชนของหน่วยงานต่างๆ นับว่าเรื่องใหม่ที่ยังขาดแนวคิดการพัฒนาแบบบูรณาการและองค์รวมที่ชัดเจนร่วมกัน นโยบายการพัฒนาอาชีพ รายได้ หรือ ธุรกิจและอุตสาหกรรมชุมชน ของหลายหน่วยงาน มีเป้าหมายทางเศรษฐกิจที่ไม่มีความเชื่อมโยงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต สังคม วัฒนธรรม การปกครองตนเอง ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. ปัญหาด้านโครงสร้างและระบบราชการ

2.1 โครงสร้างของหน่วยราชการที่มีภาระหน้าที่แบบแยกส่วนและรวมอำนาจที่ส่วนกลาง แต่ละหน่วยงานมีอำนาจ ขอบเขตหน้าที่ เป้าหมาย ทรัพยากรและวิธีการทำงานของตนเอง ทำให้ไม่สามารถพัฒนาธุรกิจ หรือ อุตสาหกรรมชุมชนได้อย่างเป็นระบบ

2.2 ราชการเป็นองค์กรขนาดใหญ่ มีระบบงานที่ซับซ้อนและหลายขั้นตอน ก่อให้เกิดความล่าช้า ทำให้การดำเนินกิจกรรมธุรกิจชุมชนในหลายโครงการไม่เป็นไปตามแผน

3. ปัญหาด้านมาตรการ แผนงานและการดำเนินงาน

3.1 ขาดการประสานแผนทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ บางหน่วยงานมีการดำเนินงานที่ซ้ำซ้อนกัน เกือบทุกหน่วยงานไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับนโยบาย แผน และโครงการของหน่วยงานอื่นๆ การปฏิบัติงานจึงขาดความสัมพันธ์และสอดคล้องกัน

3.2 มีหน่วยงานจำนวนน้อยที่ดำเนินงานสอดคล้องกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ในมาตรการลดบทบาทของภาครัฐให้เป็นผู้กำกับดูแลและเป็นผู้ประสานงาน แต่ให้ภาครัฐกิจเอกชน องค์กรประชาชนและองค์กรพัฒนาเอกชนมีส่วนร่วมดำเนินงานให้มากขึ้น ภาครัฐยังมีบทบาทหลักในการดำเนินงาน

3.3 การดำเนินงานส่วนใหญ่มีภาคราชการเป็นหลัก ซึ่งจะดำเนินงานหรือไม่ ขึ้นอยู่กับผู้บริหารที่มาจากพรรคการเมืองและผู้บังคับบัญชา ภาคราชการแต่ละหน่วยงานมีข้อจำกัดในความชำนาญเฉพาะด้าน แต่การส่งเสริมธุรกิจชุมชนต้องการความรู้ความชำนาญที่หลากหลาย

3.4 มาตรการของบางหน่วยงานมีลักษณะแก้ปัญหาเฉพาะหน้า โดยเฉพาะการให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ ซึ่งรัฐบาลต้องรับภาระจัดหางบประมาณอุดหนุนอย่างต่อเนื่องทุกปี ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการรับบริการของเกษตรกรและคนจน โดยไม่มีมาตรการ แผนงานและโครงการอื่นสนับสนุนให้กลุ่มเป้าหมายมีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้

3.5 มีการกำหนดนโยบายและมาตรการแต่ไม่มีการปฏิบัติ เพราะข้อจำกัดในด้านการจัดการ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการสนับสนุนและให้คำปรึกษาเพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้และการวิเคราะห์ตลาดก่อนการตัดสินใจลงทุนประกอบการ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สำคัญยิ่งนั้น มีการปฏิบัติน้อยมาก

3.6 มาตรการบางเรื่องมีข้อกำหนดและเงื่อนไขที่ไม่เอื้อให้ธุรกิจและอุตสาหกรรมขนาดเล็กที่ดำเนินการโดยประชาชนในชุมชนสามารถเข้าร่วมได้ เช่น ข้อกำหนดเกี่ยวกับขนาดของทุน สถานะความเป็นนิติบุคคล เป็นต้น

3.7 มาตรการที่ไม่แน่นอนทำให้กลุ่มเป้าหมายลังเลที่จะเข้าร่วมโครงการ

3.8 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำหน้าที่ในการพิจารณาก่อนการโครงการของแต่ละกระทรวงและส่งให้คณะรัฐมนตรีอนุมัติ หลังจากที่ได้รับอนุมัติแล้ว หน่วยงานมักจะมีการแก้ไขรายละเอียดในทางปฏิบัติ ทำให้เกิดปัญหาการประเมินนโยบาย ระหว่างนโยบายที่กำหนดกับนโยบายที่ปฏิบัติจริงรวมทั้งขาดการสร้างเครื่องชี้วัดในการดำเนินงานอีกด้วย

3.9 ขาดการติดตามและนิเทศงาน

4. ปัญหาด้านกฎระเบียบและข้อบังคับ

4.1 กฎหมายบางฉบับยังเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมธุรกิจชุมชน อาทิ พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ ซึ่งไม่อนุญาตให้ประชาชนเข้าไปใช้ประโยชน์ใดๆในพื้นที่ที่

ประกาศเป็นเขตอุทยาน และ/หรือเขตหวงห้ามอื่นๆ แม้จะมีการจัดการที่ดีพอ เช่นธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น ซึ่งในความเป็นจริงประชาชน ก็จำเป็นต้องลักลอบใช้ประโยชน์โดยผิดกฎหมายอยู่เสมอ

4.2 ระเบียบการใช้เงินงบประมาณของรัฐ มีลักษณะที่ไม่สอดคล้องต่อการสนับสนุนองค์กรประชาชนในการดำเนินงานธุรกิจ เพราะงบประมาณต้องขออนุมัติล่วงหน้า 1 ปีเศษ และกรอบในการขุดงบประมาณก็ยังมีข้อบังคับที่ขาดความยืดหยุ่นอีกหลายประการ มักจะมีปัญหาการเบิกจ่ายเงินเพราะในการทำงานส่งเสริมธุรกิจชุมชน ในบางครั้งอาจจะไม่สามารถหาใบเสร็จรับเงิน หรือพิจารณาใช้เงินไปอย่างเหมาะสมแล้ว แต่ไม่สามารถเบิกจ่ายได้ เพราะไม่ตรงกับเงื่อนไขทางการเงิน หรืออาจเบิกได้แต่ใช้เวลานาน

4.3 นอกจากนี้ ระเบียบการเงิน รวมทั้งนโยบายของหลายหน่วยงาน มีการระบุว่า กลุ่มของประชาชนต้องเป็นนิติบุคคล โดยที่หลายหน่วยงานมักจะระบุว่า จะต้องให้กลุ่มประชาชนจดทะเบียนเป็นสหกรณ์เท่านั้น

5. ปัญหาด้านบุคลากร

5.1 ผู้บังคับบัญชาของหน่วยงาน ในระดับกรม กอง ส่วนมาก ยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องธุรกิจชุมชนที่ถูกต้อง ดังนั้น จึงมักไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร

5.2 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่ก็ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับแนวคิดธุรกิจชุมชนเช่นกัน

5.3 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่ขาดความพร้อมในการทำงานส่งเสริมธุรกิจชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความรู้เฉพาะสาขาและทักษะพิเศษที่จำเป็นในการทำงาน และ/หรือ แนะนำกลุ่มให้สามารถดำเนินกิจการด้วยตนเองต่อไปได้ในอนาคต เจ้าหน้าที่ส่วนมากยังมีทัศนคติที่ไม่ดีนักต่องานส่งเสริมธุรกิจชุมชน และต่อประชาชน ยังมีความเชื่อว่าประชาชนต้องทำงานตามแนวคิด คำแนะนำของเจ้าหน้าที่ หรือนโยบายของหน่วยงาน

5.4 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทำงานตามนโยบายของผู้บังคับบัญชา หรือต้นสังกัด โดยไม่ให้ความสำคัญในการประสานงานกับหน่วยงานข้างเคียง หากแต่ทำงานในลักษณะแข่งขัน ทำให้เกิดอุปสรรคในการพัฒนางานธุรกิจชุมชน และการเติบโตขององค์กรประชาชน

5.5 บางหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานด้านนี้ และมีแนวโน้มจะทำงานได้ดี ก็ประสบปัญหาด้านบุคลากร ไม่มีกำลังเจ้าหน้าที่เพียงพอ ส่วนหน่วยงานที่มีเจ้าหน้าที่มาก ก็ขาดผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญเฉพาะทาง แต่ก็ยังคงทำงานอยู่อย่างไม่มีประสิทธิภาพ

5.6 ในส่วนของประชาชน ก็มีข้อจำกัดหลายประการ แม้ว่า จะมีประสบการณ์ในการทำธุรกิจ ซื้อ ขาย ปักจัดการผลิตและผลผลิตอยู่บ้าง แต่การดำเนินงานธุรกิจชุมชนต้องการผู้มีความรู้ ความชำนาญเพิ่มกว่านั้น ซึ่งเกินความสามารถที่ประชาชนมีอยู่และความรู้ ความชำนาญเหล่านั้น เป็นเรื่องที่อยู่นอกเหนือจากวิถีชีวิตปกติของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นโดยเฉพาะเกษตรกรอีกด้วย รวมทั้งไม่มีการเสริมความรู้ ความชำนาญด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ธุรกิจชุมชนจึงไม่สามารถขยายไปได้มากเท่าที่ควร

5.7 ธุรกิจชุมชนบางประเภท จำเป็นต้องอาศัยคุณภาพของสินค้า ประสิทธิภาพในการผลิตให้ได้ปริมาณและคุณภาพที่สม่ำเสมอ ตามระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งประชาชนหรือองค์กรประชาชนซึ่งเป็นผู้ประกอบการยังไม่สามารถให้หลักประกันได้ จำเป็นต้องมีการเรียนรู้ และได้รับการสนับสนุนอีกมาก

บทที่ 4

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเบื้องต้น เรื่อง นโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชน คณะผู้ศึกษาได้ทำการศึกษานโยบายและมาตรการ ของหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องจำนวน 38 หน่วยงาน โดยศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้กำหนดนโยบาย ผู้วางแผนและผู้ปฏิบัติ ทำการวิเคราะห์ตามวงจรของนโยบาย ได้แก่

1. ปัญหาและสาเหตุที่ก่อให้เกิดนโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชน
2. กระบวนการกำหนดนโยบาย
3. สาระสำคัญของนโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชน
4. ความสำคัญและความเกี่ยวข้องของนโยบายและมาตรการของหน่วยงานต่างๆต่อธุรกิจชุมชน
5. กระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินงานตามนโยบายส่งเสริมธุรกิจชุมชน
6. ผลการดำเนินงาน
7. ปัญหาและอุปสรรค

ในส่วนสาระสำคัญของนโยบายและมาตรการนั้น คณะผู้ศึกษาได้จำแนกเป็นด้านต่างๆ ตามองค์ประกอบของการดำเนินธุรกิจ คือ 1) การส่งเสริมความสามารถของคน กลุ่มและองค์กร 2) แรงงาน 3) พูนและสินเชื่อ 4) วัตถุดิบ 5) การตลาด 6) เทคโนโลยี 7) กฎหมายและสิทธิประโยชน์

ผลการศึกษา สรุปได้ดังนี้

1. นโยบายและมาตรการในระดับประเทศที่กำหนดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 นั้น มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการส่งเสริมธุรกิจชุมชนอย่างชัดเจน ในส่วนของยุทธศาสตร์การพัฒนาคนและสมรรถนะทางเศรษฐกิจเพื่อสนับสนุนการพัฒนาคนและคุณภาพชีวิต
2. หน่วยงานต่างๆส่วนใหญ่ยังมิได้กำหนดใช้คำว่า “ธุรกิจชุมชน” อย่างเฉพาะเจาะจงและแพร่หลาย ธุรกิจชุมชน มีทั้งความหมายที่มีขอบเขตเฉพาะการส่งเสริมอาชีพและรายได้ และมีความหมายครอบคลุมถึงกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านอื่นๆ

ผลการศึกษา ธุรกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลหรือองค์กรในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจการและ/หรือช่วยกันดำเนินงานบางส่วนหรือทั้งหมด โดยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ มีการเรียนรู้และการจัดการร่วมกัน เพื่อดำเนินการในกิจกรรมการผลิต การแปรรูป การค้าและการบริการ ที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนได้อย่างสอดคล้องกับสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน อันจะนำไปสู่ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. ปัญหาและสาเหตุที่ก่อให้เกิดนโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชน เกิดจากปัญหาความต้องการของประชาชน ประสบการณ์การทำงานของหน่วยงานต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพและรายได้แก่ประชาชนทั้งรายบุคคลและกลุ่ม รวมทั้งการให้เงินทุนสนับสนุน ซึ่งปรากฏว่ายังขาดความต่อเนื่องและไม่ประสานสัมพันธ์กัน นอกจากนี้ยังเกิดจากยุทธศาสตร์การพัฒนาสมรรถนะทางเศรษฐกิจเพื่อสนับสนุนการพัฒนาคนและคุณภาพชีวิต รวมทั้งยุทธศาสตร์อื่นๆที่เกี่ยวข้องในแผนพัฒนาฉบับที่ 8 ซึ่งเน้นการพัฒนาที่คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา

4. กระบวนการกำหนดนโยบาย มี 2 ลักษณะ คือ กำหนดโดยหน่วยงานผู้รับผิดชอบ และกำหนดโดยการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานและบุคคลต่างๆ ซึ่งในลักษณะที่ 2 นี้ นับว่าเป็นกระบวนการกำหนดนโยบายในมิติใหม่ มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาชนตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายอย่างรอบด้าน มีความเป็นไปได้และได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง

5. สาระสำคัญของนโยบาย ประกอบด้วย การส่งเสริมความสามารถของบุคคล กลุ่มและองค์กร แรงงาน ทุนและสินเชื่อ การตลาด วัตถุดิบ เทคโนโลยีและสิทธิประโยชน์ต่างๆ ซึ่งมีองค์ประกอบในการส่งเสริมธุรกิจชุมชนอย่างครบถ้วน แต่นโยบายและมาตรการในแต่ละด้านมีน้ำหนักแตกต่างกัน ส่วนใหญ่จะเป็นนโยบายและมาตรการในการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะและวิชาชีพ การสนับสนุนเงินทุนและสินเชื่อ การผลิต การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ส่วนนโยบายที่สำคัญยิ่งต่อการดำเนินงานธุรกิจและอุตสาหกรรมชุมชน คือ การตลาด ยังมีน้อยและเป็นมาตรการตั้งรับในระยะสั้น อีกทั้งมีลักษณะเป็นการจัดบริการการตลาดเพื่อรองรับผลผลิต

6. นโยบายและมาตรการทั้งระดับชาติและระดับหน่วยงานหลายหน่วยงาน มีข้อกำหนดชัดเจนในการส่งเสริมขบวนการองค์กรชุมชนและเครือข่าย ให้มีการเรียนรู้และการจัดการร่วมกันเพื่อการพึ่งตนเอง ทั้งนี้การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐจะเน้นการสนับสนุนเพื่อการพึ่งตนเองมากกว่าการสงเคราะห์แบบให้เปล่า

7. บางหน่วยงานได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายพิเศษในการส่งเสริมธุรกิจชุมชน ได้แก่ ผู้มีรายได้น้อย สตรี เยาวชนและผู้สูงอายุ แต่ไม่ได้มีมาตรการหรือวิธีการทำงานเฉพาะสำหรับกลุ่มเป้าหมายพิเศษเหล่านี้แต่อย่างใด

8. หน่วยงานต่างๆมีนโยบายและมาตรการเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมธุรกิจชุมชนในระดับต่างๆกัน คือ 1) มีนโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชนโดยตรงและมีกิจกรรมเต็มรูปแบบ 2) มีนโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชนโดยตรงแต่มีกิจกรรมบางส่วน 3) มีนโยบายและมาตรการเกี่ยวข้องกับการธุรกิจชุมชนโดยอ้อม

9. นโยบายในระดับชาติและระดับหน่วยงานบางหน่วยงานในแผนพัฒนาฉบับที่ 8 มีข้อกำหนดชัดเจนในการส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตร การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และอุตสาหกรรมชุมชน รวมทั้งอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม แต่ในทางปฏิบัติในปัจจุบันและประสบการณ์ที่ผ่านมายังขาดการประสานงานเพื่อพัฒนาธุรกิจและอุตสาหกรรมดังกล่าวนี้อย่างเป็นระบบ โดยสามารถระบุประเภทและลักษณะของธุรกิจและอุตสาหกรรมที่มีความเหมาะสม ซึ่งก่อให้เกิดผลิตภาพควบคู่ไปกับการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อสร้างองค์ความรู้อันเป็นรากฐานของเศรษฐกิจชุมชน

10. หน่วยงานระดับปฏิบัติที่มีนโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชน โดยตรงและมีกิจกรรมเต็มรูปแบบ คือ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง องค์การส่งเสริมกิจกรรมโคนมแห่งประเทศไทย กรมการค้าภายใน กรมการพัฒนาชุมชน สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท กรมประชาสัมพันธ์ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม และสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง

11. หน่วยงานต่างๆ ที่มีภาระหน้าที่แตกต่างกันจะมีการดำเนินงานในลักษณะส่งเสริมซึ่งกันและกัน ส่วนหน่วยงานที่มีแนวทางและแผนการดำเนินงานที่คล้ายกันจะมีการดำเนินงานที่ซ้ำซ้อนกันในเนื้อหา กลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งมีลักษณะของการแข่งขันและขัดแย้งกันด้วย

12. ผลการดำเนินงาน ที่ศึกษาได้จากรายงานการดำเนินงานของหน่วยงานหลัก 5 หน่วยงานที่มีการทำงานส่งเสริมธุรกิจชุมชนอย่างเต็มรูปแบบและมีพื้นที่การดำเนินงานทั่วประเทศ ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมการค้าภายใน กรมการพัฒนาชุมชน และสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท ปรากฏว่า มีการเติบโตของกิจการในเชิงปริมาณทั้งจำนวนกลุ่ม จำนวนสมาชิก และการสะสมทุนภายในกลุ่มมากขึ้นเป็นลำดับ แต่ในเชิงคุณภาพของกลุ่มและองค์กรยังต้องการการพัฒนาให้มีความเข้มแข็งและมีความสามารถในการดำเนินงานด้านต่างๆอีกเป็นอันมาก

13. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามนโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชนที่สำคัญ คือ

13.1 ปัญหาการขาดวิสัยทัศน์หรือแนวคิดที่ชัดเจนร่วมกันในการส่งเสริมธุรกิจชุมชน ที่นำไปสู่การพัฒนาที่มีบูรณาการ และเป็นองค์รวม

13.2 ปัญหาโครงสร้างและระบบราชการที่กำหนดภาระหน้าที่อย่างแยกส่วนและรวม อำนาจที่ส่วนกลางทำให้ไม่สามารถสนับสนุนธุรกิจชุมชนได้อย่างเป็นระบบ

13.3 ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการในการดำเนินงาน โดยเฉพาะขาดการประสานงานเพื่อ ให้มีการดำเนินงานตามแผนอย่างมีเอกภาพและจัดสรรทรัพยากรสนับสนุนให้เป็นไปได้ ในทิศทางเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อการกำหนดนโยบาย

ในการสร้างแนวคิดพื้นฐานเพื่อการกำหนดนโยบาย ควรมีการสร้างความเข้าใจที่ชัดเจน ร่วมกันเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาและการพัฒนาเศรษฐกิจโดยธุรกิจและอุตสาหกรรมชุมชน ที่ว่า ธุรกิจและอุตสาหกรรมชุมชนเป็นส่วนการพัฒนาภาคเศรษฐกิจที่มีบูรณาการกับการ พัฒนาชุมชนแบบองค์รวม โดยที่ประชาชนและองค์กรประชาชนในชุมชนได้รับการส่งเสริม ให้มีการเรียนรู้ มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ ผู้ประกอบการและรับประโยชน์

2. ข้อเสนอแนะต่อโครงสร้างและมาตรการในการดำเนินงาน

2.1 โครงสร้างการดำเนินงานและการประสานงาน

(1) ควรมีการทำงานร่วมกันหลายฝ่ายในลักษณะพหุภาคี สนับสนุนให้ภาคเอกชน การ ทั้งองค์กรพัฒนาเอกชน ภาคธุรกิจ และโดยเฉพาะองค์กรประชาชนเข้ามามีส่วน ร่วม เป็นการระดมสรรพกำลัง เพราะจำเป็นต้องทำงานแบบสหวิชาชีพ และจะช่วย กำกับให้ภารกิจต่างๆมีผลต่อส่วนรวมยิ่งขึ้น

(2) ส่งเสริมให้มีการประสานงานในระดับนโยบายเพื่อร่วมกันกำหนด และกำกับ มาตรการ แผนและโครงการต่างๆ ทั้งระยะสั้นและระยะยาว รวมทั้งร่วม กันกำหนดเป้าหมายด้านพื้นที่ นอกเหนือจากเป้าหมายทางเศรษฐกิจและสังคม โดยมี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นแกนกลาง

- (3) จัดตั้งศูนย์ประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาธุรกิจและอุตสาหกรรมชุมชน เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายการปฏิบัติงาน ให้บริการข้อมูลข่าวสารสำหรับหน่วยงานราชการ องค์กรประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคธุรกิจเอกชน และทำการศึกษาวิจัย
- (4) ส่งเสริมให้มีการกระจายอำนาจให้ระดับเขต จังหวัดและท้องถิ่นเพื่อให้สามารถบริหารงานได้ตรงกับความต้องการของพื้นที่และมีความคล่องตัวมากขึ้น ซึ่งในระดับตำบล องค์กรบริหารส่วนตำบลควรจะได้รับ การสนับสนุนให้มีบทบาทดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- (5) นำปัญหาและเนื้อหา หรือพื้นที่เป็นตัวตั้งในการทำงาน โดยมีพื้นที่เป้าหมาย งบประมาณ การบริหารงานและแผนปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีเอกภาพ และเป็นระบบ
- (6) ศึกษา หน้าที่และศักยภาพของแต่ละหน่วยงาน เพื่อประสานการทำงานร่วมกัน ทั้งนี้การกำหนดภาระกิจของหน่วยงานต่างๆต้องมีความชัดเจนว่าแต่ละระดับ แต่ละฝ่ายมีอำนาจ หน้าที่อะไร

2.2 แผนงานและโครงการ

- (1) ควรมีโครงการสนับสนุนการวิเคราะห์การตลาดและความเป็นไปได้ ในการประกอบการ เช่น การวางแผนลงทุน การหาจุดคุ้มทุน และการระดมทุน
- (2) สนับสนุนเทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีที่เหมาะสมแก่องค์กรประชาชนที่ดำเนินธุรกิจและอุตสาหกรรมชุมชน
- (3) ควรมีกองทุนรวมที่มีเอกภาพและมีความคล่องตัวในการบริหารจัดการและลดต้นทุนในการจัดการ
- (4) การสนับสนุนสินเชื่อที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำ ควรมีกิจกรรมพื้นฐานและ กิจกรรมอื่นๆเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรประชาชน เพราะการให้สินเชื่อ ดอกเบี้ยต่ำเพียงลำพัง ไม่มีหน่วยงานใดสามารถสนับสนุนได้ต่อเนื่อง ซึ่งจะมีผลทำให้ประชาชนไม่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือที่จะเข้าไปใช้สินเชื่อของตลาดการเงินในระบบได้และบางโครงการทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการสนับสนุนต่อองค์กรประชาชน
- (5) ควรมีการสร้างตัวชี้วัดการทำงาน เช่น ความมั่นคง/ยั่งยืน พัฒนาการและการขยายตัว ผลตอบแทนและปริมาณของผู้ได้รับผลประโยชน์

2.3 การพัฒนานุเคราะห์และองค์กรชุมชน

- (1) ส่งเสริมการให้การศึกษา และการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อพัฒนาความรู้ เจตคติ และทักษะตามความจำเป็นของแต่ละฝ่าย ทั้งในด้านสังคม คือ การทำงานในระบบกลุ่ม ด้านเทคนิคต่างๆเกี่ยวกับการดำเนินงานธุรกิจและอุตสาหกรรม ตลอดจนด้านนิเวศน์วิทยา
- (2) เสริมสร้างความรู้และเจตคติ ของบุคลากร ในการดำเนินการธุรกิจชุมชนเพื่อผลกำไรที่ยั่งยืน (Sustainable Benefit) แทนผลกำไรสูงสุด

2.4 การคุ้มครองสิทธิของเกษตรกร หรือผู้ผลิตรายย่อย และสิ่งแวดล้อม

- (1) พิจารณาปรับปรุงกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพของประชาชน
- (2) ให้ความรู้ด้านทรัพย์สินทางปัญญาแก่ประชาชน เพื่อคุ้มครองการทำธุรกิจของประชาชนมิให้ถูกลอกเลียนแบบและครอบงำทางการค้า
- (3) ให้ความสำคัญกับสุขภาพอนามัยและโรคที่เกิดจากการทำงาน โดยเฉพาะงานที่รับช่วงเหมาไปทำที่บ้านหากมีปัญหาต่อสุขภาพ จะมีผลต่อสมาชิกในครอบครัวและชุมชนด้วย
- (4) ส่งเสริมการดำเนินธุรกิจที่มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและการควบคุมมลภาวะ

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาต่อไป

- (1) ควรมีการศึกษาเจาะลึกในนโยบายและมาตรการของหน่วยงาน ที่มีนโยบายส่งเสริม ธุรกิจชุมชนโดยตรงและมีกิจกรรมเต็มรูปแบบทั้งภาคเมืองและภาคชนบท เพื่อวิเคราะห์แผนงาน กิจกรรม งบประมาณ และผลการดำเนินงาน
- (2) ควรมีการศึกษาการดำเนินงานและผลกระทบต่อการส่งเสริมธุรกิจชุมชนแบบพหุภาคีระหว่างภาครัฐ องค์กรประชาชน ธุรกิจเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชน
- (3) ควรมีการวิจัยประเมินผลนโยบายธุรกิจชุมชนของหน่วยงานที่ดำเนินกิจกรรมธุรกิจชุมชน
- (4) ควรมีการศึกษาลักษณะการดำเนินงานของกองทุนและเงินทุนของรัฐบาลที่ส่งเสริม สนับสนุนธุรกิจชุมชน และอุตสาหกรรมชุมชน

บรรณานุกรม

เอกสาร

กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์. โครงการส่งเสริมและพัฒนาร้านค้าชุมชนและชนบท.
(อัครา).

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชนบทในความรับผิดชอบของกรมการพัฒนาชุมชนในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 - 2544.
(อัครา)

กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ. บทบาทและภารกิจกรมการศึกษานอกโรงเรียน. มปท. , มปป.

กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ. แผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544). มปท. , มปป.

กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์. เอกสารรายละเอียดโครงการภายใต้ความรับผิดชอบของกรมทรัพย์สินทางปัญญา ปี 2539 - 2540. (อัครา)

กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. แผนพัฒนาฝีมือแรงงานฉบับที่ 1 พ.ศ. 2538 - 2539 และ พ.ศ. 2540 - 2544. กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน, 2537.

กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. แผนประชาสัมพันธ์แม่บทฉบับที่ 4 พ.ศ. 2540 - 2544. มปท. , มปป.

กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. กลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงานในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 - 2544. มปท. , 2539.

กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. โครงการส่งเสริมและพัฒนาการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่า. (อัครา)

กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. แผนพัฒนาการส่งเสริมการเกษตร พ.ศ. 2540 - 2544. มปท. , 2539.

กรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. แผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมสหกรณ์ตามนโยบายของรัฐบาล (พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ). แลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2539. (อัครา).

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม. สรุปแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ปีงบประมาณ 2540. (อัครา).

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม. ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบและแนวนโยบายการดำเนินงาน ปีงบประมาณ 2540. (อัครา).

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม. โครงการสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมชนบท. (อัครา).

กระทรวงพาณิชย์. แนวทางการพัฒนาพาณิชย์ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544). มปท. , มปป.

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. แผนพัฒนาฝีมือแรงงาน ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2538 - 2539 และ 2540 - 2544. มปท. , 2537.

กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม. นโยบายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (อัครา).

กองแผนงานกรมอาชีวศึกษา. สาระสำคัญของร่างแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 8. มปท. , มปป.

กองส่งเสริมอาชีพและรายได้ สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท. การบริหารโครงการส่งเสริมอาชีพและธุรกิจ. เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตรการประสานแผนและพัฒนาที่ โรงแรมหัวหินแกรนด์ แอนด์ พลาซ่า จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ระหว่างวันที่ 22 - 25 ธันวาคม 2539.

กิตติพัฒน์ นนทปัทมคุลย์. นโยบายสังคมและสวัสดิการสังคม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538.

คณะกรรมการวางแผนพัฒนาการสาธารณสุข. แผนพัฒนาการสาธารณสุขตามแผนพัฒนาการและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539). (อัครา).

คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาการสาธารณสุข. แผนพัฒนาการสาธารณสุขในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544). (อัครา).

คณะกรรมการเฉพาะด้านจัดทำแผนหลักงานสตรี คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักงานปลัด สำนักนายกรัฐมนตรี. นโยบายและแผนงานหลักสตรีระยะยาว (พ.ศ. 2535 - 2554). มปท. , 2537.

ถวัลย์ วรเทพพิพัฒน์. การประเมินนโยบาย : ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความเป็นธรรมของนโยบาย. มปท., 2537.

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. แผนวิสาหกิจธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (พ.ศ. 2538 - 2542). มปท. , มปป.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. ระเบียบธนาคารแห่งประเทศไทยว่าด้วยการรับซื้อตั๋วสัญญาใช้เงินที่เกิดจากการประกอบกิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อม พ.ศ. 2531. (อัครา).

ธนาคารแห่งประเทศไทย. ระเบียบธนาคารแห่งประเทศไทยว่าด้วยการรับซื้อตั๋วสัญญาใช้เงินที่เกิดจากการประกอบกิจการอุตสาหกรรม พ.ศ. 2531. (อัครา).

ธนาคารออมสิน. แผนปฏิบัติงานและเป้าหมายการดำเนินโครงการสินเชื่อเพื่อพัฒนาชนบท (สพช.) ธนาคารออมสิน ประจำปี 2540. (อัครา).

ฝ่ายสารสนเทศ กองวิชาการและแผนงาน กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน. การบริหารงานพัฒนาฝีมือแรงงาน (พ.ศ. 2537 - 2538). (อัครา).

พีรรัตน์ อังกรรัตน์. นโยบายในการส่งเสริมและพัฒนางานสหกรณ์. (อัครา).

ศุภชัย ขาวประภาส. นโยบายสาธารณะ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

ส่วนนโยบายและแผน สำนักวิชาการแรงงานและสวัสดิการสังคม สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. แผนปฏิบัติการประจำปี 2540 ตามแผนพัฒนาแรงงานและสวัสดิการสังคมฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2540 - 2544). มปท. , มปป.

ส่วนนโยบายเศรษฐกิจและสังคม สำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. แผนปฏิบัติการของกระทรวงมหาดไทยระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2540 - 2544). ด้าน แผนการเสริมสร้างการพัฒนาเศรษฐกิจภูมิภาคและท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและยกระดับรายได้ของประชาชน. มปท. , มปป.

สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. แผนวิสาหกิจฉบับที่ 3 พ.ศ. 2540 - 2544. สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2540.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน สำนักนายกรัฐมนตรี. รายงานประจำปี 2539. มปท., มปป.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน สำนักนายกรัฐมนตรี. สัมมนานโยบายเขตส่งเสริมการลงทุน. มปท. , 2539.

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข. รายงานประจำปี สำนักงานอาหารและยา ปีงบประมาณ 2538. สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข, 2539.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 - 2544. มปท. , มปป.

สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. นโยบายการปฏิรูปที่ดิน ปี 2540. (อัครา).

สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. กรอบนโยบายและเป้าหมายการปฏิรูปที่ดิน ปีงบประมาณ 2541. (อัครา).

สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติ. รายงานประจำปี 2539. มปท., มปป.

สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติ. เอกสารจัดตั้งศูนย์ประสานงานพัฒนาอาชีพและธุรกิจชุมชน. (อัครา).

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม. โครงการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อชนบทและการพัฒนาที่ยั่งยืน. (อัครา).

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 - 2544. มปท. , มปป.

สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง. แผนแม่บทการเงินการคลังเพื่อสังคม. มปท. , มปป.

สำนักนโยบายและแผน สำนักปลัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย. แผนมหาดไทย ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2540 - 2544) ฉบับร่าง. มปท. , 2539.

สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. สาระสำคัญของแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544). มปท. , 2540.

สำนักปลัดกระทรวง กระทรวงอุตสาหกรรม. ทิศทางการพัฒนาตามแนวทางของกระทรวงอุตสาหกรรม ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8. (อัครา).

องค์การส่งเสริมกิจกรรมโคนมแห่งประเทศไทย. เอกสารรายละเอียดนโยบาย เป้าหมาย กลยุทธ์ ขององค์การส่งเสริมกิจกรรมโคนมแห่งประเทศไทย. (อัครา)

บทความ

สุวัฒน์ พัฒนไพบูลย์. “การบริหารการเงินสำหรับธุรกิจขนาดย่อม.” วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ 12 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2528) : 226-242.

สัณยาณ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กองประสานการพัฒนาชนบท.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กองประสานการพัฒนาเมือง.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ.

กระทรวงการคลัง สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง.

กระทรวงการคลัง ธนาคารออมสิน โครงการสินเชื่อเพื่อพัฒนาชนบท.

กระทรวงการคลัง ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์.

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมปศุสัตว์.

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมป่าไม้.

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมส่งเสริมการเกษตร.

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์.

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ องค์การส่งเสริมกิจกรรมโคนมแห่งประเทศไทย.

กระทรวงพาณิชย์ กรมการค้าภายใน.

กระทรวงมหาดไทย กรมการพัฒนาชุมชน.

กระทรวงมหาดไทย สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท กองส่งเสริมอาชีพและรายได้.

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม สำนักปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม สำนัก
วิชาการแรงงานและสวัสดิการสังคม.

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กรมการจัดหางาน.

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน.

กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม กองเกษตรวิศวกรรม.

กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
แห่งชาติ โครงการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อชนบทและการพัฒนาที่ยั่งยืน.

กระทรวงศึกษาธิการ กรมการศึกษานอกโรงเรียน.

กระทรวงอุตสาหกรรม กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม สำนักนโยบายและแผน.

กระทรวงอุตสาหกรรม กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม สำนักบริหารงานส่งเสริมอุตสาหกรรม.

ธนาคารแห่งประเทศไทย ฝ่ายวิชาการ.

นโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชน

ปาริชาติ วลัยเสถียร
จิตติ มงคลชัยอรัญญา
โกวิทย์ พวงงาม

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

รายนามคณะผู้ศึกษา

นักวิจัย

รองศาสตราจารย์ปาริชาติ วลัยเสถียร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิตติ มงคลชัยอรัญญา
อาจารย์ ดร. โกวิทย์ พวงงาม

ผู้ช่วยนักวิจัย

นางสาวสัททยา วิเศษ
นางสาวจันทนา เบญจทรัพย์